

147475

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

MORMON KİLİSESİ
DOĞUŞU – TARİHSEL GELİŞİMİ - ÖĞRETİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hidayet IŞIK

Hazırlayan

Mahmut Mert ASLAN

KONYA-2004

ÖNSÖZ

Gerçek şu ki, Mormonizm'i araştırmaya başladığım ilk günlerde bu hareketin, verimli Amerikan coğrafyasında yenilerde ortaya çıkmış irili-ufaklı dini gruplardan biri olduğu yönünde bir önyargıya sahiptim; ancak araştırmanın ilerleyen aşamalarında bir anlamda küçümseyici sayılabilecek bu önyargının, yerini yavaş yavaş ciddi bir merak, biraz da endişeye terkettiğini açık yüreklilikle itiraf etmeliyim. Doğrusu, bu durumun bana, bilginin insanı daha cesur yapabileceği kadar, daha kaygılı, hatta korkak ta yapabileceği izlenimini verdiğini söyleyebilirim. Dolayısıyla, bu çalışmayı yapmaktan sıkılmadığımı, bilakis ne kadar büyük bir keyif ve kişisel doyumla sürdürdüğümü anlatmama gerek yoktur sanırım.

Mormonizm, bizim ülkemizde pek iyi tanınan bir olgu değildir. Bakir bir alan sayılabilir. Derin bir ilgi ile üzerine eğilmediğiniz takdirde, birkaç ansiklopedi dışında konuya ilişkin dikkate değer bir bilgi kütesine ulaşmanız oldukça zordur.

Bu arada, Mormonların ana kutsal kitabı olan Mormon Kitabı (The Book of Mormon) birincil kaynak olarak daha kolay bulunabilen bir yapıttır ve kitabın özgün metni İngilizce'dir. Her ne kadar Mormonizm'e dair pek çok temel bilgiyi içeriyorsa da, kitabın ilk yayınlandığı yıl (1830) dan günümüze kadar geçen yaklaşık iki yüzyılı dolduran içsel ve çevresel koşulların, uygulamalarda ve kuramsal yapıda bazı şeyleri değiştirmiş olabileceği düşüncesi ve nesnel kalabilme kaygısı ile, konuya dair farklı kaynaklara, hatta muhalif kaynaklara dahi başvurmanın gereği çok açıktır.

Böylelikle bu çalışmada, lehte veya aleyhte kaleme alınmış çeşitli eser ve kaynaklardan yararlanmak suretiyle hem bütüncül, hem de nesnel bir yaklaşım geliştirme doğrultusunda titizlikle yol almaya gayret gösterdik.

Umarım bu araştırma, Mormonizm'i merak eden herkes için yeterince doyurucu, yansız ve beklentileri karşılayan akademik çalışmalara iyi bir örnek teşkil etme onurunu kazanır.

Bu çalışmamda, üstün fikirlerinden ve metodolojisinden yararlandığım saygıdeğer bilim adamı ve hocam *Prof. Dr. Mehmet Aydın* beye, beni büyük bir fedakarlık ve yetkinlikle yönlendiren değerli bilim adamı ve danışman hocam *Yrd. Doç. Dr. Hidayet Işık* beye, ayrıca bana kaynakça konusunda yapmış olduğu yardımlarından dolayı, daha önce Amerika / Utah'ta bulunmuş ve Mormonlar üzerine önemli araştırmalar yapmış bulunan değerli bilim adamı *Doç. Dr. Yasin Aktay* beye yürekten saygı, minnet ve teşekkürlerimi sunarım...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

A) Mormon Kilisesinin Kurucusu Joseph Smith ve Mormonizmin Doğuşu.....	5
B) Joseph Smith'in Tanıklığı.....	15
C) Bir Restorasyon Peygamberi Olarak Joseph Smith.....	16
D) Joseph Smith'in Ölümü	17

II. BÖLÜM

A) Mormon Kilisesinin Kuruluşu.....	21
B) Mormon Kilisesinin Örgütlenme Biçimi	26
C) Kilise Yönetiminde Farklı Bir Yaklaşım: "Genel Kabul Yasası"	36
D) Mormon Kilisesinin Bugünkü Sayısal Durumu	37
E) Mormonizm'in Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler	45
• Göç ve Kültürel Etkileşim	45
• Karizmatik Önderler ve Önderlik Biçimi	46

III. BÖLÜM

A) MORMONİZM'İN ÖĞRETİSİ.....	47
a) Tanrı Anlayışı	49
b) İsa Mesih Anlayışı	51
c) Kutsal Ruh Anlayışı.....	54
d) Siyon Davası.....	56
e) Mormon Kitabı	58
• Mormon Kitabı'nın Sahibi ya da Orijinine Dönük Eleştiriler	61
• Mormon Kitabı'nın Tanıklarına Dönük Eleştiriler	63
B) MORMONİZM'İN UYGULAMALARI	64
a) Sakrament	64
b) Şabat Günü	66
c) Oruç	68

d) Kurban	69
e) Kıtık Günü	70
f) Vaftiz.....	71
g) Ölüler İçin Vaftiz.....	73
h) Ondalık Vergisi ve Bağışlar	75
i) Çokeşlilik (Poligamy) ve İlgili Doktrinin Değişimi.....	76
j) Alkol, Tütün, Çay ve Kahve Yasağı.....	78
k) Gizli Tapınak Ritüeli	78
l) Tapınak Evliliği (Sonsuz Evlilik).....	80
m) Gizli Bir Seremoni.....	82
n) Tatiller ve Önemli Günler	83
o) Misyon Faaliyetleri.....	84
SONUÇ	87
EK	90
MORMON'UN KİTABI (THE BOOK OF MORMON)	
Örnek Alıntılar	90
BÜYÜK ÖDÜLÜN İNCİSİ (THE PEARL OF GREAT PRICE)	
Örnek Alıntılar	100
ÖĞRETİ VE AHİTLER (DOCTRINE AND COVENANTS)	
Seçmeler.....	109
BİBLİYOGRAFYA	111

GİRİŞ

Joseph Smith ve Mormonizm, Amerikan tarihi ve toplumunun en önemli ve ilginç realitelerinden biridir. 1830'da Mormonizm'i, *The Book of Mormon* (Mormon Kitabı) adlı kutsal kitabını basına tanıtmak suretiyle Amerikan ve dünya kamuoyuna beyan etmiş olan, yeni dinin kurucusu ve peygamberi kabul edilen Joseph Smith, günün birinde bu dinin Amerika sınırlarını aşarak dünyada milyonlarla ifade edilen kitleler için bir cazibe merkezi haline geleceğini belki de hiç tahmin etmemişti.

Amerika Birleşik Devletleri'nin eyaletlerinden biri olan Utah'ı kurmuş ve halen bölgenin ezici çoğunluğunu teşkil ederek bir nevi sahibi olan Mormonlar, bugün özellikle ülkemizde pek de bilinen bir olgu değildir. Ortaya çıkışı ve büyüme trendi noktasından baktığımızda, New York'ta doğmuş ve dünyaya ilan edilmiş, Ohio'da zorlu günler geçirmiş, Missouri ve İllinois'te oldukça sancılı kuruluş sürecini tamamlayabilmek için federal hükümete ve yerleşik kültüre, yer yer sertleşen savunma refleksleriyle karşı durmuş, ardından Batı'ya yürüyerek kurak bir bölge olan Basin'i zaptetmiş olan Mormon hareketi hayret verici tonda sosyolojik bir mekanizma görünümü taşımaktadır.

Bugün Mormon kilisesinin, merkezi Utah eyaletine bağlı Salt Lake City olmak üzere milyonlarca mensubu vardır ve hatta dışarıdan Amerika Birleşik Devletleri'ne gezmek amacıyla gelen turistlere verilen ülkeyi tanıtım broşürlerinde, Amerikan toplumunun bilinen ve tanınan bir olgusu olarak Mormon toplumuna mutlaka yer ayrılmaktadır. Üstelik bu dinin günümüzde artık sadece diğer Amerikan eyaletlerinde değil, pek çok Avrupa ülkesinde de kilise teşkilatları bulunmaktadır.

Dini bir prensip olarak alkol, tütün, çay ve kahve kullanımını reddeden enerjik Mormon toplumu, bir merkez üssü arayışı ile 1830'larda çıktığı kuruluş yolculuğu sırasında yerleştiği her yeri kısa zamanda kalabalık ve mamur şehirler haline getirdiği gibi, bugün de aynı dinamizm ve ataklığı ile şiddetli misyonerlik

faaliyetleri yürüterek her geçen gün hızla büyümekte ve büyüdükçe kendine özgü söylem ve ideallerine daha fazla sarılmaktadır.

Mormonizm her ne kadar Protestanlık'tan koparak ortaya çıkmış bir mezhep veya tarikat gibi görünse de, aslında daha ziyade, bağımsız ve iddialı bir din kimliği taşımaktadır ve Mormonlar kendilerini Hristiyanlarla karşılaştırdıkları vakit, daima onlardan ayrılan fazlalıkları olduğunu düşünme eğilimindedirler.¹ Ayrıca bu çalışmayı baştan sona inceleyenler açıklıkla görecektirler ki, bir mezhep veya tarikatın kendine ait ayrı bir kutsal kitaba sahip olması genel geçer kurallara aykırı bir durumdur ve Mormonlar, böyle bir kutsal kitaba sahiptir. Doğrusu, bu kutsal kitabın kapağındaki *The Book of Mormon* başlığının altında yer alan *Another Testament of Jesus Christ* (İsa Mesih'in Bir Başka Ahiti) sözü bile, Mormonizm'in müstakil bir din olma niyetini deşifre etmeye yeterli bir kanıttır.

Demek oluyor ki, bütün Hristiyanlar gibi Mormonlar da Tevrat'ı, Tanrı'nın insanoğlu ile yaptığı *Eski Ahit* ve İncil'i *Yeni Ahit* olarak görmekle beraber, Mormon Kitabı'nın bu anlamda Tanrı'nın insanlarla yaptığı *Bir Başka Ahit*' i olduğunu söylemektedirler. Mormonlar da tıpkı Hristiyanlar gibi kendi kiliselerinin İsa Mesih tarafından kurulduğunu ve *Yeni Ahit Hristiyanlığı*' na kendilerinin varis olduğunu iddia etmektedirler.² Onlara göre İncil, doğru tercüme edilmek kaydıyla onaylanabilir. Bununla beraber, bu çalışmada da yer yer vurgulandığı gibi, Mormonlar için esas olan *Mormon Kitabı*'dır ve aynı zamanda bu haliyle İncil'e bir neşter arzusu ile yaklaşan bir restorasyon (tecdit) girişimidir. Nitekim Mormonizm'in kurucusu olan Joseph Smith *Bir Restorasyon Peygamberi*³ olarak tanımlanmakta ve kendisinden sonra kilisenin başkanlığını devralan herkes, aynı görevi yapan bir peygamber olarak kabul edilmektedir.

¹ Leslie Sears, *Camera On The U.S.A.*, Eğitim Yayınları-Bilimsel Kitaplar Yayınevi, Çağaloğlu-İstanbul 1984, s. 24

² David Lund, <http://www.gospelcom.net/apologeticsindex/cpoint10-2.html>, 10.12.2002

³ *Strengthen Your Brethren*, The Corporation of The President of The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah 1991, s. 97

Joseph Smith'in, zaman zaman aldığı söylenen vahiyler yoluyla yazdığı eserler, Mormon Kitabını oluşturan metinlerden ibaret değildir. Vahye dayalı olduğuna inanılan *Öğreti ve Ahitler* (Doctrine and Covenants) ve *Büyük Ödülün İncisi* (Pearl of Great Price) adlı iki kitabı daha vardır. Bu kitaplar, Mormon hareketinin kuramsal altyapısını oluştururlar.⁴ Mevcut durumları açısından Mormonlar, kimi çevrelerce Hristiyanlığa yeni kutsal kitaplar ilave etmiş bir ekol olarak değerlendirilmektedirler.⁵

Kabaca bakıldığında, Mormonlarla Hristiyanlar arasında, ciddi bir fark olmadığı veya Mormonizm'in Hristiyanlığın bir tür devamı olduğu düşünülebilir. Ancak, durum sanıldığından çok daha karmaşıktır. Her iki tarafta da İncil'in doğruluğu onaylanmakla ve kullanılan temel kavramların bir çoğu aynı olmakla beraber, sözkonusu kavramların içeriği, üzerine konuşlandırıldıkları tarihsel ve kültürel arkaplana göre büyük ölçüde başkalaşmaktadır.⁶

Bugün Mormonların seçilmiş ve yaşayan peygamber olarak kabul ettikleri kişi, halen kilisenin başkanlığını sürdürmekte olan Gordon B. Hinckley'dir.⁷

Bugün Mormonizm, merkezi Utah (Salt Lake City) eyaletinde bulunan *Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi* (The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints) olan ve *Mormon Kitabı* (The Book of Mormon) adlı kendine ait ve İncil'le eşitlediği bir ana kutsal kitaba ve yine vahiy ürünü olduğuna inandıkları iki ayrı destekleyici kutsal kitaba (Doktrin ve Ahitler ve Büyük Ödülün İncisi) sahip bağımsız bir din kimliğine bürünmüş görünmekte ve taraftarlarına *Mormonlar* denilmektedir.

Çalışmamızın ilgili bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere Joseph Smith, Amerikalıların İsrail kabilelerinden geldiği ve Kızılderililer ile

⁴ Andrew Walls, "Christianity", A Handbook of Living Religions, John R.Hinnells (Ed.), Penguin Books, London 1991, s. 460

⁵ John R.Hinnells (Ed.), "Mormons", The Penguin Dictionary of Religions, Penguin Books, New York 1984, s. 220

⁶ <http://www.gospelcom.net/apologeticsindex/cpoint10-2.html>, 10.12.2002

⁷ <http://www.mormon.org/learn/0,8672,1092-1,00.html>, 11.09.2003

beyazlardan oluştuğu kanısındadır. Yine ona göre, İsa dirildikten sonra bizzat Amerika kıtasına gelerek beyazlar arasında faaliyette bulunmuş; fakat onun kilisesi, kutsal kitapta da anlatıldığı şekliyle günümüz Kızılderililerinin ataları olan *Lamanite* toplumu tarafından tahribata uğramıştır.

Nihayet Milenyum inancı çerçevesinde İsa'nın ikinci dönüşü ile geleceği yer yine Amerika olacaktır. Böylece yeni Kudüs Amerika'da kurulacak, İsa'nın kendisi hükümdar olacak, dünyayı yenileyecek ve tıpkı cennet gibi bir toplum kurarak, bin yıl saltanat sürecektir. Bu altın çağ, İsa'ya inanan ve yardımcı olan Mormonların zaferi anlamına gelmektedir.

şu anda, ezici çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri'nde olmak üzere, dünyada 20 milyonu aşkın Mormon bulunmaktadır.⁸

⁸ Günay Tner - Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s. 324-325

I. BÖLÜM

A) MORMON KİLİSESİNİN KURUCUSU JOSEPH SMITH VE MORMONİZM'İN DOĞUŞU

Yaygın olarak *Mormonlar* diye bilinen *Son Gün Azizleri Ahir Zaman Kilisesi*'nin kurucusu olan Joseph Smith, Ellen Gould White (Yedinci Gün Adventistleri), Mary Baker Eddy (Hristiyan Bilimi) ve Charles Taze Russel (Yehova Şahitleri) da dahil olmak üzere 19. Yüzyıl Amerika'sında önemli dini hareketler kurmuş ve dinde yenileyici rol oynamış birkaç figür arasında belki en özgün, en başarılı ve en çok tartışılan kişi olmuştur.

23 Aralık 1805'te Vermont'a bağlı Sharon Kasabası'nda doğmuş olan Joseph Smith, Joseph ve Lucy Mark Smith çiftinin dokuz çocuğundan üçüncüsüydü. O günkü yerleşik toplumda, ekonomik durumu kötüleşen pek çok insana cazip görünen Yeni İngiltere Protestan İncil kültürünün kiliseden kopuk yapısı içinde yetişti. İçinde yaşadığı onca talihsiz ve sıkıntılı koşullara rağmen, birbirine sınımsız kenetlenmiş Smith ailesi, daha iyi ekonomik koşullara kavuşmak umudu ile Batı New York'a gitmek üzere Yeni İngiltere'den yola çıktı ve nihayet Erie Kanalı boyunca yer alan Palmyra Köyü'ne yerleşti.

1820'li yıllar boyunca Smith ailesi ağır ekonomik sıkıntılar içinde bocalarken çevresinde dindarlık eğilimleri ile tanınan genç Joseph Smith'in, bir takım vizyonlar ve ilhamlar aldığı söyleniyordu. Bu durum Joseph Smith'i, o günkü pek çok çağdaşı tarafından istismar edilen İncil'in restorasyonu için görevlendirilmiş biri olduğuna ikna etmişti.

Kendi ifadelerine göre, bir meleğin rehberliği ile ailesinin çiftliğine yakın bir tepede toprağın altından bir dizi altın levha çıkardı. Daha sonra bu gizemli levhaların üzerinde bulunan Eski Mısır dilinde yazılmış yazıları, yine ilahi bir

yardımla tercüme etti ve ortaya çıkan eseri 1830'da *The Book of Mormon* adıyla yayımladı.⁹

Mormonizm'in doğuşu konusunda bizzat *Mormon Kitabı* bize yeterli ve doyurucu bilgi vermektedir: 1823 yılı, 21 Eylül Akşamı... Joseph Smith, kudret sahibi Tanrı'ya dua ve yakarış halindeydi. Bu hal üzere devam ederken, bulunduğu odada bir ışığın belirmeye başladığını fark etti. Işık, Joseph Smith'in odası öğle vaktinden daha aydınlık oluncaya dek artmaya devam etti. Sonra, yatağının hemen yanında belirmiş olan bu ışık, ayakları yere temas etmediği için boşlukta duran bir insana dönüştü.

Üzerinde geniş ve son derece nefis beyazlıkta bir cüppe vardı. Bu, Joseph Smith'in o güne dek gördüğü dünyevi herhangi bir beyazlıktan çok daha öte bir şeydi. Hatta yeryüzünde bulunan herhangi bir şeyin bu denli beyaz ve parlak olabileceğini tasavvur etmek bile imkansızdı. Elleri çıplaktı, bileklerinin üzerine kadar kolları, aynı şekilde ayak bileklerinin üzerine kadar ayakları da çıplaktı. Baş ve boynu açıktı. Joseph Smith, adamın üzerinde cüppeden başka giysi olmadığını anlayabiliyor ve bulunduğu yerden adamın hafifçe açılmış göğsünü görebiliyordu. Parlak olan sadece cüppesi değildi, aynı zamanda kişi olarak, kelimelerin gücüyle tanımlanamayacak kadar görkemli, ışıltılı ve gülümseyişi tıpkı bir rüyada olduğu gibi dudaklarından uçtu. Oda çok parlaktı. Ancak bedenini saran ışık halesi, odanın aydınlığını âdeta bastırıyordu. Joseph Smith onunla göz göze geldiği an dehşete kapıldı. Ama çok geçmeden korku onu terk etti. Adam, Joseph Smith'e adıyla hitabetti. Tanrı tarafından ona gönderilen bir elçi olduğunu ve J. Smith'e, onun adının yeryüzünü dolduran bütün uluslar ve diller arasında sonsuza dek anılacağını müjdeledi.

Sonra, altın levhalar üzerine yazılmış olup, bu kıtanın (Amerika) sakinleri ve onların kökenlerinin hikayesini anlatan gömülü bir kitabın varlığından söz etti. Aynı zamanda, kıtanın eski sakinlerine, *Kurtarıcı* (İsa Mesih) tarafından teslim

⁹ Klaus J. Hansen, "Joseph Smith", *The Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade (Ed.), New York 1987,

edilmiş olan İncil'in bütünlüğünün söz konusu kitapta muhafaza edildiğini haber verdi.

Bu arada kitabın yanı başında gümüş fiyonklar içinde bulunan *Urim* ve *Thummim* adlı iki taş bulunduğunu ve Tanrı'nın onları anılan kitabın tercümesine yardımcı olmak amacıyla hazırladığını anlattı.

Aynı zamanda Joseph Smith'i, sözünü ettiği levhaları elde ettiği zaman göstermesi emredilen kişiler dışında hiç kimseye göstermemesi gerektiği, aksi halde helak edileceği konusunda ikaz etti. Adam, altın levhalar hakkında konuştuğu esnada, Joseph Smith'in aklının ufuklarında bir vizyon (görüntü) belirdi. Öyle ki, artık levhaların gömülü olduğu yeri net olarak görebiliyordu. Öylesine berrak, öylesine belirgindi ki, daha sonra oraya gittiği vakit, vizyonda görmüş olduğu yerin orası olduğunu anlayacaktı.¹⁰

Bu konuşmadan sonra, odadaki tüm aydınlık, yavaş yavaş adamın etrafında yoğunlaşmaya başladı. Oda eski karanlık haline döndü. Artık ışık sadece onun bedenindeydi. Tam o sırada Joseph Smith, o anda yukarıya doğru bir yolun açıldığını ve adamın, oradan gökyüzüne yükselerek tamamen gözden kaybolduğunu gördü. Böylece oda, o gelmeden önceki karanlığa gömüldü.

Yatağına uzanıp, tanık olduğu muhteşem sahne ve bu olağanüstü elçinin anlattıkları üzerinde düşündüğü sırada, oda birdenbire yeniden aydınlanmaya başladı ve o ilahi elçi, Joseph Smith'in yanı başında tekrar belirdi. Baştan itibaren ilk ziyaretinde yaptıklarını aynen tekrarladı. Sonra Joseph Smith'i, kıtlık, kılıç ve bulaşıcı hastalıklar, ayrıca yaklaşmakta olan büyük hesap günleri konusunda bilgilendirdi. Bu elem verici yargılamaların yeryüzüne, mevcut nesil yok olmadan önce geleceğini bildirdi. Bütün bunları söyledikten sonra, tıpkı ilk ziyaretinin sonunda olduğu gibi gökyüzüne yükselerek gözden kayboldu.

s. 364-365

¹⁰ Joseph Smith, "Introduction", The Book of Mormon, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah, U.S.A. 1981

Bu aşamaya kadar olup bitenler Joseph Smith'in zihninde öylesine derin izler bırakmıştı ki, o andan itibaren gözlerine uyku girmede. Gördükleri ve duydukları ile şaşırılmış halde yatağına uzanmıştı ki, aynı kişi üçüncü kez yanı başında beliriverdi. Yine aynı şeyleri tekrar etti. Ancak bu kez, Şeytan'ın altın levhaları alarak zengin olma hevesine kapılması noktasında onu kışkırtabileceği uyarısında bulundu. Çünkü Joseph Smith'in ailesi oldukça yoksuldu. Ona, altın levhaları alacağı vakit, aklına Tanrı'nın adını yüceltmekten ve yeryüzünde Tanrı'nın Krallığını kurmaktan başka bir hayal girmemesi gerektiğini, aksi halde söz konusu altın levhaları elinde tutmaya güç yetiremeyeceğini bildirdi.¹¹

Joseph Smith, ertesi gün babası ile tarlada çalışırken baygınlık geçirdiğini ve kendine geldiğinde yine aynı elçi ile yüz yüze geldiğini anlatır. Hatırladığı tek şey, ona ismi ile hitap ederek konuşulmasıydı. Aynı elçi, yine aynı şekilde, tüm bedeni ışıkla kaplanmış olarak başucunda bekliyordu. Bir önceki gece ona anlattığı şeyleri tekrar anlattı. Sonra babasının yanına giderek, kendisine anlatılan her şeyi ve aldığı bütün emirleri ona da anlatmasını emretti.

Joseph Smith, elçiye itaat etti. Tarlada çalışmakta olan babasına gitti ve bütün olup bitenleri ona anlattı. Babası, bütün bunların Tanrı'dan olduğunu ve emredildiği şekilde hareket etmesi gerektiğini söyledi. Sonra elçinin, altın levhaların gömülü olduğunu söylediği yere gitti. Oraya ulaştığında, önceden görmüş olduğu vizyon sayesinde, levhaların gömülü bulunduğu yeri hemen tanımıştı.

Toprağı temizleyerek büyük bir taşın alt köşesine tutturulmuş bir manivelayı aldı ve çok fazla zorlanmadan taşı kaldırdı. İçeriye baktığında altın levhalarla, *Urim* ve *Thummim*'i elçinin anlattığı şekilde gördü. İçinde buldukları kutu birbirlerine bir tür çimento ile tutturulmuş taşlardan yapılmıştı. Kutunun dibinde çapraz köşelere yerleştirilmiş taşlar vardı ve bu taşların üzerine, levhalar ve diğerleri yerleştirilmişti. Tam onları almak için iyice eğildiği sırada

¹¹ Joseph Smith, "Introduction", The Book of Mormon

elçi onu durdurdu ve onları alma vaktinin henüz gelmediğini, bunun için dört yıllık bir hazırlık döneminin tamamlanması gerektiğini söyledi. Aldığı emir gereği Joseph Smith, o yıl içinde yine oraya gelecek, yine aynı melek tarafından karşılanacak ve levhaları teslim alacağı güne kadar bu durum her yıl tekrar edilecekti.

Bu yüzden emredildiği üzere, her yılın sonunda aynı yere gitti ve her seferinde aynı elçinin orada kendisini beklediğini gördü. Her görüşmede ondan, Tanrı'nın neler yapmayı tasarladığı ve dünyanın sonunda *Tanrı'nın Krallığı*'nin ne şekilde kurulacağına ilişkin bilgi ve talimat aldı.¹²

Nihayet levhalar ile birlikte *Urim ve Thummim*'i teslim almanın vakti gelmişti. 1827 yılının 22 Eylül günü, levhaların gömülü olduğu yere gittiğinde, yine aynı ilahi elçiyi orada buldu. Bu sefer, belirli yükümlülüklerle birlikte, altın levhalar ona teslim edildi. Şöyle ki, artık Joseph Smith başlıca, İsrail'in eski ve kayıp on iki kabilesinin uzun yolculuğu ve akıbetine ilişkin hikayesini anlatan altın levhaların sorumluluğunu üstlenmiş oluyordu. Onları kaybetmesi veya korumada zaaf göstermesi halinde boynu vurulacaktı. Bununla beraber, Tanrı elçisinin onları tekrar isteyeceği güne dek, elinden gelen optimal çabayı göstermesi koşuluna bağlı olarak altın levhalar, Tanrı'nın himayesi altında olacaktı.¹³

Kendisi de bir Mormon olan *Jeff Lindsay*, olaya şu şekilde yaklaşmaktadır: New York çevresinde kırsal bölgede bir köylü çocuğu olarak yaşamını sürdürmekte olan Joseph Smith, Eski Mısır Dili'nde yazılmış olan *Mormon Kitabı*'nı (toplam 531 sayfa) günde ortalama sekiz sayfadan az olmamak üzere 65 gün gibi kısa bir zamanda İngilizce'ye tercüme etmiştir. Tercüme, Tanrı'nın lütuf ve kudreti ile yapılmıştır. Bu anısal görevin yürütülmesi, dürüst olmayan bir çağrışım yapıyor mu? Kimileri bu tür kuşkular

¹² Joseph Smith, "Introduction", The Book of Mormon

¹³ Joseph Smith, "Introduction", The Book of Mormon

taşıyor olabilir. Bununla birlikte, metnin kısada olsa nesnel bir incelemesi, hiç değilse bir şeyi açıklığa kavuşturacaktır: Sahtekarlık iddiaları, *Mormon Kitabı*'nı açıklamaya hiç yetmemektedir.

Joseph Smith, 1827 yılı sonunda levhaları teslim aldığı vakit, tercümeyle başlamak için hâlâ bir miktar zamanı vardı. Tercüme, daha önce de ifade edildiği gibi, Tanrı'nın lütuf ve kudreti ile yapılmış ve kitap, 1830'da yayınlanmıştır. *Urim ve Thummim* adlı iki değerli taşın Joseph Smith'e, altın levhaların tercümesini yapması için olağanüstü bir dil yeteneği ilham ettiği, şu şekilde ifade edilmektedir: "Joseph Smith'in bilmediği Eski Mısır Dili'nde yazılmış olan altın levhaları nasıl tercüme ettiğinin detaylarını tam olarak bilmememize rağmen, kendisi ve bu tercüme faaliyetine yakından şahit olmuş kişiler, Tanrı elçisi Moroni'nin ona teslim ettiği *Urim ve Thummim* adlı iki ilahi vasıtaya göndermede bulunmaktadırlar. *Urim ve Thummim*, İncil'de birkaç kez anılmış, ancak detaylı olarak açıklanmamıştır. (Örnek: 28:30; Lev. 8:8; Num. 27:21; Deut. 33:8; 1 Sam. 28:6; Ezra 2:63; Nehemiah 7:65) Fakat öyle anlaşılıyor ki, bunlar içgörüşe sahip insanların Tanrı'nın izni ile özel bir takım şeyleri görmelerini sağlayan ilahi birer araçlardır. Joseph Smith'e gelen bir vahiy, onun bu suretle, *tercümede içgörüş ve güç*'e sahip olduğunu bildirmiş bulunmaktadır. Kilisenin ilk dönem havarilerinden sayılan Orson Pratt'a göre, Joseph levhaların tercümesinde yetersiz kaldığında, *Urim ve Thummim*'i kullanmış, ancak zamanla artık onlara ihtiyaç kalmamıştır. Belli ki, tercüme, sıradan zihinsel süreçler içinde değil, olağandışı birtakım güçlerin katılımı ile gerçekleşmiştir."¹⁴

Yine aynı makalede, *Mormon Kitabı* hakkında son derece çarpıcı ifadeler yer almaktadır: Nasıl İncil, Tanrı'nın Eski Dünya'daki insanlarla ilişkilerine dair bir kayıt ise, *Mormon Kitabı* da, Tanrı'nın Amerika kıtasında yaşamış eski halkla olan ilişkilerini içeren kutsal bir kayıttır. İncil ile birlikte, *Mormon Kitabı*, İsa'nın sürüsünde bulunan diğer koyunların ilhama dayalı sözleri ile İncil

¹⁴ Jeff Lindsay; "Another Introduction to The Book of Mormon", www.sacred texts.com/mor/index.htm, 22.01.2002

doktrininin geçerliliğini ve İsa Mesih'in tanrısallığını doğrulayan ikinci bir tanıktır. (Bkz. John 10:16).

Mormon adlı kişi, *Mormon Kitabı*'nda sözü edilen bir general ve son peygamberlerden biriydi. İsa'dan sonra aşağı-yukarı 400 yıllarında yaşamıştır. İsa'dan önce ortalama 600'lü yıllarda ailesi ile birlikte Filistin'den yola çıkıp, Pasifik okyanusunu geçerek, Şili ve Amerika kıtasına ulaşan *Lehi* ailesinin soyundan kabul edilmektedir.¹⁵

Onun görevi, İsa Mesih'e ikinci bir tanık ve İncil'in bütünlüğünü sağlamaya dönük restorasyonda yaşamsal bir araç olmak üzere, bir dizi kayıt hazırlamak hedefi doğrultusunda kendi halkı ve daha eski bir başka uygarlıkla ilgili pek çok kutsal metinleri derlemek ve özetlemektir. Çünkü o, bu kaydın özetleyicisi ve başlıca editörü idi ve kitap, mevcut adını ondan almış bulunmaktadır. Mormon, ilgili kayıtları altın levhalara yazmıştı. Onun oğlu ve aynı zamanda halefi olan Moroni, babasının hazırlamış olduğu kayıtlara nihai bazı yorumlar eklemiş ve ardından (İsa'dan sonra 421'de) levhaları, daha sonra 1827'de Joseph Smith'e vahyedilmek üzere, bugünkü New York eyaletinde bulunan bir tepeye gömmüştü.¹⁶

Kısacası, *Mormon Kitabı*'nın, eski Amerika'da yaşamış olan halkların kutsal bir hikayesi olduğuna ve orijinal şekli itibariyle metal sayfalar üzerine işlenmiş bulunduğu inanılmaktadır.¹⁷

Bu arada, Joseph Smith'in altın levhaları teslim almadan önce sözü geçen koruluk bölgede, Tanrı ve İsa Mesih ile görüştüğüne ilişkin iddialar ve kayıtlar bulunmaktadır.

¹⁵ Reverend David Woodard, Incorporated Catholic Truth Society, London 1968, s. 157-158

¹⁶ Jeff Lindsay, "Another Introduction to The Book of Mormon". www.sacredtexts.com/mor/index.html, 22.01.2002

¹⁷ Joseph Smith, "Introduction", The Book of Mormon

O dönemde, hem Vermont hem de New York, uzun zamandır süregelen dini kargaşa ve kışkırtmalara sahne oluyordu ve genç Joseph Smith çevresindeki büyükler arasında geçen tartışmaların merkezinde duran konulardan bütünüyle yalıtılmış değildi.

1830'da büyük bir dini hareketin öncüsü olarak o günleri anlatırken Joseph Smith, o koşulların kendisi üzerinde bıraktığı etkileri, 1820'lerde bölgeyi saran kargaşadan büyük rahatsızlık duyduğu biçiminde ifade ediyordu: "Bu sözler savaşı ve fikirler kaosu ortamında kendime sürekli 'ne yapılabileceğini' sordum. Çatışan kesimlerden hangisi haklıydı acaba? Yoksa her iki taraf da yanılıyor muydu?" Endişeler içinde kıvranırken Joseph Smith, İncil'e müracaat ettiğini belirtir. Bir gün St. James'in Epistle'ındaki birinci bölümün beşinci ayetinden son derece etkilenmiştir: "Şayet sizden biri hikmetten yoksun ise, bırakın, onu kimseden esirgemedi bol bol veren Tanrı'dan istesin. Ona istediği verilecektir." Bu sözlerin derin etkisi altında genç Smith, Tanrı'dan hikmet talebi ile her şeyi terk ederek koruluklara çekildi. Çok geçmeden orada talebine karşılık verildiğini ve iki önemli Tanrısal şahsiyetin kendisine görüldüğünü iddia etti. Daha önemlisi, Joseph Smith, bu iki şahsiyetin Tanrı ve oğul İsa Mesih olduğunu beyan etti. Ona çekişen mezheplerden hiç birine taraf olamamasını; dahası, içeriği sonradan açıklanacak olan önemli görevlere kendisini hazırlaması gerektiğini öğütlediler.

Joseph Smith, böylece birtakım altın levhaların mucizevi keşfi ve tercümesi de dahil, nakledilen birtakım vahiylerin gelmeye başladığını iddia etmiştir. Kendi ifadeleri ile, bu levhalar, Mormon'un oğlu ve altın levhaların derleyicisi ve Joseph Smith ve takipçilerinin bir melek olarak tanımladıkları Moroni'nin ruhu tarafından teslim edilmiş ve vakti geldiğinde geri alınmıştır. Altın levhaları Tanrı'nın lütuf ve kudreti ile tercüme etmiş ve Kristof Kolomb öncesinde Amerika'ya yerleşen İsrail kabilelerinin serüvenleri ve dinden

uzaklaşma eğilimlerini anlatan kutsal kitap (The Book of Mormon) ortaya çıkmış ve yeni kilisenin temeli olmuştur.¹⁸

Joseph Smith'e göre, Amerikalılar İsrail kabilelerinden gelmiş ve İsa Mesih yeniden dirilişinden sonra Amerika'ya gelmiş, Kızılderililer ile beyazlar arasında faaliyette bulunmuş, fakat onun kilisesi Kızılderililerce tahrip edilmiştir. Son beyazlar XV. Yüzyılda yaşamış Mormon ile oğlu Moroni'dir. Tabletleri onlar gömmüş ve vakti geldiğinde Joseph Smith bulmuştur.¹⁹

Mormonluğun kurucusu olan Joseph Smith'in hayatının ve Mormonluğun doğuşunun izlerini farklı kanallardan sürmeye devam edelim: Bilindiği gibi, Amerikalı dini lider J.Smith, dindar, fakat cahil bir çiftçi ailesinin oğluydu. Tanrı'nın, Kızılderililerin kaybolan eski İsrail kavimlerinden artakaldıklarını kendisine vahiy yoluyla bildirdiğini ileri sürüyordu (1823). Mucize yoluyla keşfettiği ve altın levhalar üzerine yazılmış olup, gerçeküstü sayılabilecek bir yolla tercüme ettiği iddia edilen yıllıkları *The Book of Mormon* (Mormon'un Kitabı) adıyla yayımladı. (Mormon, daha önce de ifade edildiği gibi, levhaları Joseph Smith'e teslim eden ve kitapta adı geçen peygamberlerden birinin adıdır). Joseph Smith, büyük zorluklara rağmen, taraftarlarını teşkilatlandırdı (1830) ve onları Illionis'e yönlendirdi. Orada Nauvoo şehrini kurdu.²⁰

Joseph Smith, 1830'da kilise teşkilatını kurdu ve kilise hızla büyümeye başladı. Sonra kendisi ve izleyicileri Ohio'ya bağlı Kirtland'a, ardından Missouri'ye bağlı Jackson kentine göç ettiler. Burada da büyük eziyet ve işkencelere maruz kalmaları üzerine, Illinois'e bağlı bir yerleşim birimi olan Nauvoo'ya göçtüler. Çok geçmeden bu bölgede, bir önceki paragrafta da belirtildiği gibi, hızla gelişip-serpilen bir Mormon şehri meydana geldi.²¹

¹⁸ B. H.Roberts (Ed.), History of the Church of Jesus Christ of Latter-Day saints, Salt Lake City 1902, Cilt 1, Bölümler 1-6, s.1-59; Bölüm 8, s. 71-80

¹⁹ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s. 324

²⁰ Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., Meydan Larousse, "Joseph Smith", Çağaloğlu – İstanbul 1973, Cilt 11, s. 418

²¹ Stanley Schindler (Editor in Chief), "Mormons", Grolier Universal Encyclopedia, New York 1971, Cilt 13, s. 317

Joseph Smith'in öğretilerine sadakatle bağlananlar arasında öne çıkan bir isim de, Sidney Rigdon idi. Rigdon, Joseph Smith ve onun New York'lu taraftarlarını, Ohio'ya bağlı olan Kirtland'da bir Mormon yerleşim birimi kurmaya davet etti. Burada Joseph Smith, bir dizi vahiy aldığını ifade ederek, kendi teolojik ve örgütsel ilkelerini büyük ölçüde geliştirdi ve genişletti. Bu bağlamda, önce 1833'te *Book of Commandments* (Emirler Kitabı) adlı kitabı yayımladı ve sonradan bu kitap genişletilerek, günümüzde *Doctrine and Covenants* (Öğreti ve Ahitler) adlı esere dönüştürüldü. Azizlere (Mormonlara), Tanrı'nın seçkin halkı olarak, *Law of Consecration and Stewardship* (Kutsama ve Kahyalık Kanunu) denilen egalitaryan bir ekonomik sistem altında birleşmelerinin yanı sıra, aynı zamanda, toplumun kutsal merkezi olacak bir de tapınak inşa etmeleri emredildi. Gelen vahiyler, Eski Ahit'e yeniden kulak veren ataerkil bir düzenin önünü açmış oluyordu.

Bu arada Joseph Smith, Missouri'de müstakbel Sion'un merkezi olarak düşündüğü yerleşim birimleri oluşturdu. 1838'de ise, ekonomik zorluklar ve çeşitli iç çekişmeler nedeniyle, Kirtland yerleşiminden vazgeçti. Bununla beraber, bütün azizleri Missouri'de bir araya getirme niyeti, 1839'da Mormonların oradan da sürülmeleri sonucu ertelenmek zorunda kaldı. Nihayet, Mississippi nehri üzerinde yer alan Nauvoo, Mormonların yerleşim bölgesi haline geldi ve böylece Joseph Smith, hem dünyevi hem de ruhanî boyut taşıyacak biçimde tasarladığı Mormon Krallığı'na ilişkin tutkulu vizyonunu geliştirme şansına kavuşmuş oldu. Nitekim Nauvoo 1844'e kadar, ortalama 11 binlik nüfusu ile Illinois'in en büyük kenti oldu ve kent, Joseph Smith'in karizmatik önderliği altında, Mormon Krallığı'nın tam bir dini, sosyal, ekonomik ve siyasal denetim merkezi olarak öne çıktı. Kimi tarihçiler bu noktada, Joseph Smith'in korgeneral kıyafeti giyerek Mormon milislerin başına geçmiş olması ve Birleşik Devletler başkanlığına adaylığını açıklamasının bir tür megalomanik çağrışım yaptığı kanısını dile getirmişlerdir. Ancak görünüşe bakılırsa, Joseph Smith'in bu çıkışı, Amerika'nın iki büyük partisi arasında bir tercih yaparak

diğerinin tepkisini çekmeme esasına dayalı taktik bir adımdı. Bu arada Joseph Smith, Amerika'da Mormon egemenliğini kurmak istemesi halinde, kimsenin ona engel olmaya güç yetiremeyeceğine fazlasıyla inanmış görünüyordu. Yenilikçi emirler, sözgelimi ölümlere vaftiz töreni yapılması ve özellikle çok evlilik -nitekim Joseph Smith ve yakın arkadaşlarının birçok kadınla gizlice evlilik yaptıkları söyleniyordu- çok sayıda Mormon'un dini duyarlılıklarını zedelemekteydi. Aynı şekilde, önceden varoluş, metafizik materyalizm, sonsuz evrimsellik ya da ilerleme, çok tanrıcılık ve insanın Mormonizm'in prensiplerini yaşaması halinde tanrılaşma sürecine gireceği gibi tartışmalı doktrinler, Azizler arasında bile genel kabul görmekten yoksun kalmıştı.²²

Ancak yine de, bütün bu anlattığımız olaylar zincirinin sonunda, Mormonizm adlı yeni bir din, tarih sahnesindeki tartışmasız yerine eklemlenmiş oluyordu.

B) JOSEPH SMİTH'İN TANIKLIĞI

Bu arada Joseph Smith, Tanrı ve İsa Mesih ile görüştüğünü ve kendisine bu görevin bizzat onlar tarafından verildiğini söylemekteydi.

Bu bağlamda, Mormon büyüklerinden James E. Faust'un konuya ilişkin şu sözleri oldukça ilginçtir:

“Palmyra yakınlarındaki korulukta Joseph Smith'in o büyük vizyonu esnasında yanında hiç kimse bulunmadığını düşünürsek, bunun gerçekliğini kabullenmek için ya sadece onun kendi anlatımına veya Kutsal Ruh'un tanıklığına ya da her ikisine birden inanmamız gerekecektir. İçimdeki kanaat budur ve bu kanaat ruhumun derinliklerinde sapasağlam durmaktadır. Baba ile birlikte görünen ve Joseph Smith'e gerekli hükümleri vazeden aynı Mesih'in

²² Klaus J.Hansen, “Joseph Smith”, The Encyclopedia of Religion , (Ed.) Mircae Eliade, New York 1987, s. 364-365

tanığı olarak, Palmyra yakınlarında meydana gelen *İlk Vizyon*' un gerçekliğine tanıklık ederim ve bunu bütün ciddiyetim ile beyan ve ilan ederim.

İnanç ile yaşadı ve inanç ile öldü. Bu yüzden kendisi için takdir edilen görevin zirvesinde durmaktadır ve sonsuza dek duracaktır. Hiç kimse bu gücü onun elinden alamayacaktır. Her kim bu anahtarları eline alırsa, bu sadece Joseph Smith'i daha fazla yüceltmeye yarayacaktır.”²³

E. Faust'un şu sözleri ise, Ahiret inancının diğer dinlere bakan yönüyle daha ilginç bir çağrışım yapmaktadır:

“Eğer kurtuluşa ereceksek, onun yanına varmamız gerekecek ve eğer cennete gireceksek yine ona verilmiş olan otoritenin içinde konuşlanmamız gerekecektir.”²⁴

C) BİR RESTORASYON (TECDİT) PEYGAMBERİ OLARAK

JOSEPH SMITH

Mormon bilginlerinden James E. Faust bir başka yerde şöyle demektedir: “Joseph Smith'in, 1820 yılı baharında Tanrı Baba ve oğlu İsa Mesih'e tanık olma deneyiminin olağanüstü yanına işaret etmek isterim. Joseph Smith'in hayatında bu vizyondan (görme-tanıklık) daha parlak, daha fazla gürültü koparan ve daha kayda değer bir olay görülmemiştir.. Büyük olasılıkla, İsa Mesih'in yeniden dirilişinden bu yana, böylesine müstesna bir olay meydana gelmemiştir. Olayın gerçekliğine inanmayanlar, bunu açıklamakta zorluk çekmektedir. Bugün bu olayı inkar etmeyi olanaksız kılacak kadar zaman geçmiş bulunmaktadır.”

²³ James E. Faust, Conference Report, April 1984, s. 95 or Ensign, May, s. 69

²⁴ Strengthen Your Brethren, The Corporation of The President of The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah 1991, s. 97-98-99

Olayın üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra, hâlâ olayın etkisinden kurtulamayan Joseph Smith'in sarfettiği, "sahip olduğum şeyi bizzat yaşamamış olsaydım, onun bilgisine sahip olamazdım" sözleri son derece anlamlıdır.²⁵

Nitekim, "Dünyanın sakinlerine hitap etmeye davet edilen her kişi için bu kutsal görevin, henüz dünya yaratılmadan önce gökteki Büyük Konsil'de takdir ve tayin edilmiş olduğu"²⁶ nu söyleyen J. Smith, gerçekten kendisinin, bu suretle seçilmiş bir restorasyon peygamberi olduğu kanısını taşıyordu.

Mormon büyüklerinden *Bruce R. McConkie* ise, Joseph Smith'e tanıklığını şöyle dile getirmektedir: "İşte size doğmadan önce seçilmiş ve henüz yeryüzünün varlıkları yerleştirilmeden asil ve mükemmel olanlara dahil edilmiş bir adam... Adem, Enoş, Nuh ve İbrahim ile birlikte Tanrıların konseyi içine oturmuş bulunuyordu. O zaman, henüz dünyanın yaratılış planları bile yapılmış değildi. Kutsal Ruh ve Mikail'in kontrolü altında birinci adam oldu ve Baba'nın yaratıcı girişimlerine iştirak etti. O yaratılışından önce, ışık, bilgi ve akılla büyüdü ve çok az kişinin erişebileceği ruhani bir kişiliğe ulaştı. İşte o zaman, İncil'in en büyük Tanrısal kişiliklerine başkanlık etmesi mukadder oldu. İşte size, tıpkı kadim zamanların peygamberleri gibi, Tanrı'nın çağrısına muhatap olan bir adam...Varlık öncesinde kazanılmış yetenekler ve ruhani kapasite ile faniler arasında doğmuş biri olarak, evvelce takdir edilmiş olan görevi, takdir edilmiş bir dönemde icra etmeye hazır bulunuyordu."²⁷

D) JOSEPH SMITH'İN ÖLÜMÜ

Joseph Smith'i ölüme götüren koşullar, onun Birleşik Devletler başkanlığına adaylığını ilan ettiği en parlak döneminde oluşmaya başlamıştır.

²⁵ Conference Report, April 1984, s. 91 or Ensign -The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, May s. 67

²⁶ Teachings of the Prophet Joseph Smith, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Utah, U.S.A. s. 365

²⁷ Conference Report, April 1976, s. 141 or Ensign, May 1976. s. 94

“Bu dönemde çok eşlilik (poligamy), Mormonlukça resmen ve yaygın olarak kabul edilir oldu. Bu buyruğu getiren vahiy 1843’te gelmişti. Fakat vahiy uzun süre gizli tutuldu ve ayrıcalıklı küçük bir gruba münhasır kaldı. Ancak on sene sonradır ki, bu uygulama Mormon şefleri tarafından kamuoyuna açıklandı. Ancak vahiy her ne kadar gizli tutulmuşsa da, vahyin gereğinin uygulanması kendi doğal sonuçlarını doğurmuştu. Mezhebin bünyesinden kopan bir muhalif grup, protestosunu *The Expositor* gazetesinde duyurdu. Peygamber (Joseph Smith)in yandaşları gazetenin atölyesini yakıp yıktılar. Redaktörler kaçtılar ve yetkililere Joseph Smith ve kardeşi Hyrum hakkında kamu düzenini bozdukları gerekçesi ile suç duyurusunda bulundular. Ardından Joseph Smith için tutuklama kararı çıktı ve Illinois hükümeti emri yerine getirmeleri için milislere çağrıda bulundu. Direnemeyeceğini anlayan Joseph Smith, teslim olmayı uygun gördü. Kardeşi ile birlikte Kontluğun hapisanesine (Carthage) kapatıldı. 27 Temmuz 1844’te silahlı kalabalık bir grup hapisaneyi bastı ve tutukluların üzerine ateş açtı. Hyrum Smith bulunduğu yerde öldürüldü. Joseph Smith ise, pencereden atlayıp kaçmak isterken, mesafeyi hesaplayamayıp yere düşerek öldü. 39 yaşındaydı. Saldırganların kendiliklerinden toplanmış oldukları pek muhtemel değildir. Kimin tarafından yönlendirildikleri ya da en azından teşvik edildikleri bilinmemektedir. Fakat birinin ya da birilerinin Joseph Smith’i tüm amaçlarına ulaşmakta olduğu bir sırada yok etmekte yarar görmüş olması çok muhtemeldir.²⁸

Burada kaydadeğer bir durum ortaya çıkmış oluyordu. J.Smith’in bu şekilde ölümü, hareketi yok etmek isteyenleri sonradan büyük olasılıkla düşkünlüğüne uğratacaktı. Birincisi, Mormonlar mağduriyet psikolojisi ile kendi inanç ve ideallerine her zamankinden daha sıkı bir dirençle sarılmışlar; ikinci olarak, Brigham Young faktörü ortaya çıkmıştır. J. Smith’ten sonra liderliği devralan B.Young, pratik bir zeka, yüksek bir ruhani gerilim ve enerjinin yanısıra, çelik bir iradeye sahip olan hayli karizmatik bir önder olarak kendini izleyen kitleleri güvenli sulara ulaştırmada inanılması zor bir mukavemet ve

²⁸ René Guénon, Kadim bilimler ve Bazı Modern Yanılgılar, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 140

başarı göstermiştir. Aslında o bir devlet adamıydı. Liderliği devraldıktan sonra, öncelikle farklı Mormon mezhep ve gruplarını tek çatı altında birleştirmeyi ve sürüp giden ağır baskı ve işkenceler altında kendi halkını bin millik bir çölü aşarak 24 Temmuz 1847'de Salt Lake Vadisine ulaştırmayı başarabilmiştir. Bu uzun ve felaketlerle dolu yolculukta onu izleyen Mormonların sayısı 4000 dolayındaydı. Orada Salt Lake City kurulmuş ve B.Young öldüğü 1877 yılına kadar kiliseyi ve Mormon toplumunu maharetle idare etmiştir. Mormonlar Amerika Birleşik devletleri dışında, özellikle İngilizce konuşan ülkelerin yanında, İsveç, İsviçre ve Norveç'te yerleşim birimleri kurmuşlardır.²⁹

²⁹ S. G. F. Brandon, "*Mormons*", Dictionary of Comperative Religions, London 1970, s. 451

JOSEPH SMITH (1805-1844)

II. BÖLÜM

A) MORMON KİLİSESİNİN KURULUŞU

Birinci bölümde, bir korulukta Tanrı ve İsa Mesih'in Joseph Smith'e görünerek ona hiç bir grup veya mezhebe katılmayı düşünmemesi ve yeni bir yol izlemesi gerektiğini telkin etmiş olduklarını belirtmiştik. J.Smith'in dile getirdiği bu olay, aynı zamanda, Mormon Kilisesi'nin simgesel bir başlangıcı olarak görülmektedir. Ancak bazı şeylerin berraklaşması açısından biraz gerilere gitmek faydalı olacaktır.

Genç Joseph Smith, yeterince olgunlaştığında, birbiri ardısıra aldığı iddia ettiği vizyonlar ve vahiyler ile, tarihin akışı içinde sefih ve kötü insanlarca istismar edilerek yıpratılmış olan İsa Mesih Kilisesi'ni restore etme misyonuyla seçilmiş ve görevlendirilmiş bir kişi olduğu kanısına ulaşmış bulunuyordu.

Daha önce *Joseph Smith ve Mormonizm'in Doğuşu* bölümünde anlatıldığı şekliyle tercüme edilerek yayımlanan Mormon Kitabı, Kolomb' tan önce Amerika'ya ulaşmayı başaran bazı İsrail kabilelerinin, bir yönüyle de günümüz Kızılderililerin atalarının kutsal tarihini yansıtmaktadır. Kitaba göre İsa, çarmıha gerilmesinin ardından tekrar dirildiğinde, Batı Yarımküresi'ni (Amerika Kıtası) ziyaret ederek, orada bulunanlara İncil'i öğretmiş, Yahudileri ve putperestleri ikna edici tarzda mesajını bütün yeryüzü halkına beyan ederek kilisesini kurmuştu.

Joseph Smith eski veya modern hiç bir kutsal kitabın, İncil'in restorasyonu için yeterli olmadığına da inanıyordu. Daha önemlisi, Hristiyanlığın, ilk günlerinden itibaren sürüp-gelen çöküşü nedeniyle, insanoğlu Tanrı adına hareket edecek kutsal bir otoriteye ihtiyaç duyuyordu.

Önceki kilisenin –vaftiz etme ve Kutsal Ruh'un hediyesi dahil- papazlık yetkileri, 1829 yılı bahar ve yaz döneminde Vaftizci Yahya ve havarilerden Peter ve James John tarafından Joseph Smith ve arkadaşı Oliver Cowdery' ye verildiği

zaman ise, bu otorite restore edilmiş oluyordu. Joseph Smith artık, *Mormon Kitabı*'nın yayımlanmasından kısa bir süre sonra, 6 Nisan 1830'da New York Eyaleti kanunları çerçevesinde resmen kurmuş olduğu İsa Kilisesi'nin restorasyonuna hazır hissediyordu kendini ... Daha sonra 1838'de kilisenin adı, *The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints* (İsa Mesih'in Ahir Zaman Azizleri Kilisesi) olarak değiştirildi.

Yeni din başlangıçta kuşku ve hatta baskı ile karşılanmasına rağmen, Tanrısal takdirle belirlenen rahiplikçe yönlendirilen ve beklenen dosdoğru İsa Mesih Kilisesi'nin özelliklerini Mormonizm'de bulan restorasyon taraftarları arasında önemli bir kitleyi kendine çekmeyi başardı. Belki en fazla öne çıkan ve etkili olan ilk taraftar, Alexander Campbell'in ortağı olan Sidney Rigdon'du. Rigdon, Ohio'daki bütün cemaatini bu yeni dine taraftar yapmıştı. Böylece Joseph Smith ve New York'lu yandaşlarının çoğu ile birleşmiş ve 1831'de Ohio-Kirtland'da bir Mormon yerleşim birimi kurulması mümkün olmuştur.³⁰

Geleneksel Protestanlıktan radikal kopmaları ifade eden yenilikler ve yeni yaklaşımlar, bir yandan taze taraftarları bünyesine katarken, öte yandan ilk katılan bazı azizlerin sadakat duygularını zedeliyor ve Mormon olmayanların şimşeklerini, hareketin üzerine çekiyordu. Azizlerin 1838'de Kirtland'dan ayrılmaya zorlanmalarının nedeni, büyük ölçüde iç çatışmaların doğurduğu rahatsızlıktı. Oysa daha 1833'te, Jackson kentinde (Missouri) kurulmuş bulunan yerleşim bölgesinden çeşitli işkenceler sonucu ayrılmak zorunda bırakılmışlardı. Mormonların 1839'da Missouri'den sürülmeleri, hayal ettikleri krallığa karşı yükselen öfkeli muhalefetin bir sonucuydu. Joseph Smith'in Nauvoo'da en güçlü ifadesine kavuşan *Tanrı'nın Krallığı* kavramı doğrultusunda önceki beyanlarını aşan noktalara tırmanması da, iç çatışmayı şiddetlendiren provakatif etkenlerden biriydi. 1839'da Missouri'den gelen mülteciler için kurulmuş olan Nauvoo, aşağı-yukarı on bir binlik nüfusu ile 1844'e kadar Illinois'in en büyük şehri

³⁰ K. J. Hansen, "Joseph Smith", Encyclopedia of Religion, s. 109

olmuştu bile... Şehrin özelliği, *Mormon Krallığı*'nın tam bir dini, toplumsal, ekonomik ve siyasal denetimi altında yeşeren bir sembol şeklini almış olmasıydı. Bu gelişmenin nedeni ise daha çok, 1837'den itibaren misyonerlik faaliyetlerinin başlatıldığı Büyük Britanya'da Mormonizm'e katılan çok sayıda insanın buralara gelip yerleşmesiydi.

Nauvoo'da kaydedilen büyük gelişme, Joseph Smith'i gücünü aşan işlere kalkışmaya sevk etmiş olabilir. Nitekim çok geçmeden, Mormon milis güçlerinin liderliğini üzerine aldı ve Birleşik Devletler başkanlığına adaylığını ilan etti. Bunu yaparken, Tanrı'nın *Mormon Krallığı*'nı tüm Amerika üzerinde egemen kılmayı dilemesi halinde, hiç kimsenin buna engel olamayacağı inancını, kalkış noktası olarak önemle vurguluyordu. Nauvoo'nun merkezinde inşa edilen tapınak, bir Yeni İngiltere toplantı evini andıran ve Kirtland'da bulunan eşi ile karşılaştırıldığında, tasarım olarak çok daha İbrani, ritüel (ayin) olarak ise, daha ziyade masonik alıntılarla biçimlendirilmiş bir yapı görünümü arz ediyordu.

Daha 1834'te Joseph Smith, eski kiliseye restorasyonist bir mukabele olarak, en sadık vekillerinden seçtiği *On İki Havariler Konseyi*'ni kurmuştu. 1840'ta Brigham Young bu güçlü ve saygın grubun başkanı oldu. Üstün kapasitesi ile kendini kabul ettiren B. Young, Nauvoo'da Joseph Smith'in getirdiği yenilikleri sorgusuz-sualsiz kabul eden Mormonlarca, uzun süre liderlik makamında tutuldu. Bunların çoğu Rocky Mountains yolculuğunda B. Young'ı izlerken, çok eşliliği ve *Mormon Krallığı* fikrini reddeden, daha ziyade geleneksel yapıda ısrar eden diğerleri Midwest'te kalmıştı. 1860'ta Joseph Smith'in oğlu Joseph, *Ahir Zaman Azizleri Yeniden Örgütlenmiş İsa Mesih Kilisesi*'nin başkanlığına getirildi ve bu yeni grup, karargahını Missouri'ye bağlı olan Independence'ta kurdu.

B. Young'ın öncü grubu, 1847 Temmuz'unda Salt Lake Vadisi'ne ulaştılar ve merkezinde bir tapınak yer alacak şekilde tasarladıkları şehri kurmak için uygun bir yer aramaya başladılar. Çok sayıda göçmenin yardımı ile B.

Young, 1877 yılında gerçekleşen ölümüne dek, Utah, Ohio, Wyoming, Arizona ve Nevada'nın bazı bölgeleri dahil, yüz binin üzerindeki nüfusu ile adeta bir iç imparatorluk kurmuş bulunuyordu.³¹

Mormonlarda kilise örgütlenmesi, hem hiyerarşik hem de eşitlikçi öğeler içermektedir. Otoritenin dağılımı ayrıntılı biçimde planlanmıştır. Birinci başkanlık (kilise başkanı ve iki danışman), On İkiler Konseyi, İlk Yetmişler Kurulu, Harun Rahipleri'ni denetleyen piskopos ve iki danışmanı, kilisenin Genel Yetkililerini oluşturur. Bu yetkililer bütün Mormonlara açık olarak yılda iki kez yapılan Genel Toplantı'nın düzenli ve günümüzde artık bir ayine dönüşmüş görünen oylamasında alınan kararlarla görevde kalırlar. Yerel düzeyde Mormonlar, bir başkan yönetiminde 4-5 bin kişilik topluluklara ve bir piskopos başkanlığında birkaç yüz kişilik semtlere ayrılmışlardır.

Ahir Zaman Azizleri Yeniden Örgütlenmiş İsa Mesih Kilisesi, Mormon Kitabı'nı kabul etmekle birlikte, bu kitapta üstü kapalı biçimde bulunan evrimci Tanrı anlayışını, çok tanrıcılığı, ölümler adına vaftizi ve çokeşliliği (poligamy) reddeder. 1890'da yasal olarak bu kilisenin yönetimine bırakılan Kirtland Tapınağı'nda, artık gizli törenler yapılmamaktadır. Kilisenin Joseph Smith'in soyundan gelen başkanlarının vahiy yoluyla atandığına inanırlar.

Bazı Mormon hizipleri ise, komüncü uygulamaları sürdürürler. Mormon Kilisesi'nin 1890'da çokeşliliği (poligamy) yasaklamasına karşın, Utah'taki ve Arizona'nın kuzeyindeki bazı gruplar bu uygulamayı sürdürürler.

Mormon Kilisesi'nin ruhbanlığı yeniden kurumlaştırma uygulaması, ayrıcalıklı din adamlığı geleneğini bir anlamda ortadan kaldırır. Bütün erkekler 12 yaşında diyakoz, 14 yaşında öğretmen, 16 yaşında ise Harun Rahibi sıfatını kazanırlar. Yaklaşık iki yıl sonra 'Yaşlı' sıfatı ile, daha çok manevi konularla ilgili 'Melkisedek rahipliği'ne erişebilirler ve 18 ay süreyle misyonerlikle

³¹ K. J.Hansen, "Joseph Smith", s. 109

görevlendirilirler.³² Öğretilerinin tüm dinlerden esinlenmiş görüntüsüne rağmen Mormonizm'in , İslam ve Hristiyanlık'la bir ilişkisi yoktur. Havariler döneminin bazı gizli âdetlerine dayandığı söylenmektedir. İbadetleri gizli ve açık olmak üzere iki türdür. Gizli ayinler, ayrı özel tapınaklarda yapılır.³³

Yukarıda da değindiğimiz gibi, kimi çevrelerce Mormon doktrini, havariler zamanına ait birtakım esrarlı âdetlere bağlanır. Mormon Kilisesi'nin dini düzeninde çok sıkı bir hiyerarşik silsile kurulmuştur. İki türlü ibadet vardır; bunların aleni olanı çok basittir, öteki ise gizlidir. Her iki kilise de misyonerlik çalışmalarına büyük önem verir. İki mezhebin de Batı Avrupa'da çok sayıda üyesi vardır.

Genel olarak bugün kilisenin, ezici çoğunluğu A.B.D.'de (üçte ikisi Utah'ta) olmak üzere ortalama 11 milyon kadar üyesi bulunduğu bilinmektedir.

Joseph Smith'in, kilisesini önce Ohio (Kirtland Hills, 1831) ve Missouri eyaletinde kurmuş olmasının nedeni ise, 1831'de aldığı bir vahiy ile bu eyaletteki Independence şehrinin *Yeni Kudüs* olacağına dair inancı ile açıklanmaktadır.

Mormon Kilisesi'nin önemli bir doktrini de *Devam Eden Vahiy*'e olan inançtır. Tanrı, *İncil*'de, *Mormon Kitabı*'nda ve Joseph Smith'e daha sonra aynı şekilde geldiğine inanılan vahiylerden oluşan *Öğreti ve Ahitler ve Büyük Ödülün İncisi* adlı kitaplarda kendini ifade etmiştir ve yine kendini, doğru kilise (Mormon Kilisesi) liderliği kanalıyla ifade etmeyi sürdürmektedir.³⁴ Mormon Kilisesi'nin bugünkü toplam üye sayısının daha önce de ifade edildiği gibi, on bir milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.³⁵

³² Philip W. Goetz (Editor in Chief), *Hürriyet Ana Britanica, "Mormonlar"*, Ana Yayıncılık A.Ş., Cilt. 23, s. 146

³³ Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, "*Mormon*" Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. ve San. A.Ş., İstanbul 1973, Cilt. 10, s. 6260

³⁴ Klaus J. Hansen, "*Joseph Smith*", (Ed.) Mircae Eliade, *Grolier Universal Encyclopedia*, Cilt 13, s. 136

³⁵ Milliyet Büyük Larousse, "*Mormon*", Milliyet Yayınları, İstanbul, 1983, Cilt 16, s. 8309

B) MORMON KİLİSESİNİN ÖRGÜTLENME BİÇİMİ

Mormonizm’de rahiplik yetkisine sahip olan kişinin, Tanrı adına hareket ettiğine inanılmaktadır. Genel olarak, böyle bir kişiden beklenen belirli standartlar ve görevler vardır:

- 1) Kilise toplantılarını yönetmek
- 2) Kilisedeki vaftiz vb. ayinleri icra etmek
- 3) Hastalara şifa ve hayır duaları yapmak
- 4) Ayrıca, kutsal rahiplik otoritesine yakışır şekilde İsa Mesih’in hayat tarzını izleyerek, insanlara mümkün olan her konuda sevgi, ilgi ve nezaketle hizmet etmek³⁶

Özenle oluşturulmuş Rahiplik Teşkilatı iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Haruni veya Levitik olarak adlandırılan alt bölümün, 1829 yılında Vaftizci Yahya tarafından Joseph Smith ve Oliver Cowdery’nin mucizevî atamaları yoluyla yenilenmiş olduğuna; öte yandan Melkisedek Rahipliği’nin, belirsiz bir geçmişte Peter, James ve John’un mucizevi müdahaleleri yoluyla yenilenmiş olduğuna inanılmaktadır.³⁷ Bu iki rahiplik düzeni, daha ileri düzeyde, yaşa göre belirlenen konsiller ve yeterli çoğunluk alt bölümlerine ayrılmakta ve birlikte bir Mormon gencinin kilise içinde yetişkin statüsüne yükseleceği bir terfi merdiveni oluşturmaktadırlar. Bu dereceler ve onlara karşılık gelen yaş sınıfları, ayrıntılarıyla aşağıdaki biçimdedir:

- **Harunî veya Levitik Rahiplik**

Rahip yardımcısı, 12 ile 15’inci yaşlar arasındadır.

Öğretici, 15 ile 18’inci yaşlar arasındadır.

³⁶ <http://www.mormon.org/learn/0,8672,1083-1,00.html>, 11.09.2003

³⁷ Thomas F.O’Dea, *The Mormons*, The University of Chicago Press, Chicago, U.S.A. 1980-1981, s. 174-175

Rahip, 18 ile 20'inci yaşlar arasındadır.

- **Melkisedek Rahipliği**

Yetişkin, 20 yaşındadır.

Yetmiş, resmi olarak yaşla derecelenmez, ancak çoğunlukla orta yaşlı, olgun erkeklerden oluşur.

Yüksek Papaz yaşla derecelenmez, ancak çoğunlukla orta yaşlı, olgun erkeklerden oluşur.

İnançlı Mormon çocuğu, on iki yaşında onaylandığı takdirde *Harun Rahipliği*'ne kabul edilir. Normal şartlarda aşağı-yukarı üç yıl, bu derecede kalması gerekir. Bu süre zarfında, yardımcı görevli konumunda *Harun Rahipliği*'nin kıdemli üyelerine ve daha yüksek rahipliğin üyelerine hizmet eder. On iki rahip yardımcısı birleşerek bir *Yeter Sayı Kurulu* veya *Konsili* teşkil ederler ve başlarında bir başkan ile iki danışman bulunur. *Yeter Sayı Kurulu*'nun bir de yazıcısı vardır. Bu suretle genç çocuk, erken yaşlarda kilisenin kendine özgü yapısı, işleyiş şekli ve görevleri ile tanışmış olur.

Ortalama üç yıllık rahip yardımcılığının ardından, genç çocuk, *Öğretici* rütbesine ulaşır. Resmi anlamda bu rütbe, ona kiliseyi sürekli gözetme, onunla olma ve onları güçlendirmenin yanı sıra, kilisede bir kötülük (günah), birbirine karşı kabalık, yalan söyleme, dedikodu ve kötü konuşma olmaması yönünde gözlemcilik vazifesi yükler. *Öğretici* aynı zamanda, kilise toplantılarının sıklıkla yapılması ve tüm kilise üyelerinin görevlerini duyarlılıkla yerine getirmeleri üzerinde dikkatli bir gözlemcidir. *Yetişkin* veya rahibin yokluğunda, toplantılara başkanlık etmesi zorunludur. 1830'da belirlenmiş olan bu görevler, belli ki, bugünün delikanlılık (adolescence) yaş ayracı için tasarlanmamıştır. Öğreticilerin özgün işlevleri -yerel kilise teşkilatının iç huzuruna katkıda bulunmak, piskoposu kendi sürüsü hakkında bilgilendirmek ve de doktrini tartışmak- hâlâ titizlikle yerine getirilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu görevler artık bu yaştaki

çocuklara bırakılmamaktadır. Bilakis, daha yüksek rahipliğin üyeleri olan daha yaşlı (kıdemli) adamlara eşlik ederek, sadece ilgili aktivitelere katılmaktadırlar. Bu deneyim, büyükleri ile birlikte bütün yerel üyelikleri her ay ziyaret etmesi ve piskoposları, ihtiyaç halleri, evlilik sorunları ve benzer sorunlar konusunda dikkatlerini çekecek şekilde bilgilendirilmeleri gereken çocuklar için, bir tür çıraklıktır.

Rahip yardımcısı ve Öğretici olarak geçen ortalama beş veya altı yılın ardından, genç adam *Rahip* olarak takdir ve tayin edilir. Artık “onun görevi, vaaz etmek, yorum ve açıklamalar yaparak başkalarını aydınlatmak, davet etmek, vaftiz etmek ve ayinleri (sacrament) yönetmektir.” Rahipler gerçekten büyüklerine yardım ederler ve piskoposun tavsiyesi üzerine üyelerin evlerini ziyaret ederler. Ayrıca başlarında bir yüksek rahibin bulunduğu kırk sekiz üyeden oluşan bir *Yeter Sayı Kurulu* veya *Konsili* şeklinde organize olmuşlardır.

Harun Rahipliği'nde en yüksek makam, daha yüksek dereceden bir yüksek rahipçe doldurulması gereken bir tür piskoposluk gibidir. Aynı zamanda bu makam, Harun neslinden doğru bir kişi tarafından da doldurulabileceği halde, açıkçası bugüne dek kilisede böylesi bir uygulama görülmemiştir. İki danışman, piskoposa yardımcılık görevi yaparlar. Bunlar, bir şef ve iki asistandan oluşan tipik bir Mormon yürütme organı teşkil ederler ve her iki danışman da yüksek rahiptir. Kilisede hem genel hem de yerel (lokal) piskoposlar bulunur. Kilisedeki bütün piskoposların ve *Harun Rahipliği* yeter sayı veya konsillerinin üstünde bulunan başpiskopos da genel piskoposlara dahildir. Gerçekte, semtlerin idarî amirleri olan piskoposlar maaş almazlar ve *Birinci Başkanlık* tarafından seçilirler.³⁸

Melkisedek Rahipliği'ne gelince ... Bunlar daha üst düzey bir rahiplik makamını temsil ederler ve üç dereceleri vardır. *Yetişkin*, *Yetmiş* ve *Yüksek*

³⁸ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s. 176

Rahip... Genç bir adam daha yüksek rahipliğe tayin edildiği vakit, *Yetişkin* olarak görülür. Bu derece o kişinin, tam bir yetişkin statüsüne erişmiş olduğunu tescil etmektedir. *Melkisedek Rahibi*'nin, yeryüzünde ilahi emirleri icra etmeye muktedir bir kişilik olarak bütün doğüstü güçlere sahip olduğuna inanılır. Fakat böyle bir güç, kilise teşkilatına uygun bağlamda ve meşru bir düzlemde kullanılmalıdır. Böylelikle karizmatik rahiplik, kilise teşkilatı çerçevesinde muhafaza edilmiş ve kilise disiplini ile denetim altına alınmış olmaktadır. Yirmi yaş civarında atanan *Yetişkinler*, tamamlandığı vakit doksan altı kişiden oluşan bir *Konsil* veya *Yeter Sayı Kurulu* şeklinde organize olmuş durumdadırlar ve aynı kurulun üyeleri olan yetişkinlerden seçilmiş bir başkan ve iki danışmanı tarafından idare edilirler.

Yetişkinlerin üstünde *Yetmişler* sınıfı vardır. *Yetmişler*, seyyah misyonerler olarak adlandırılan ve *On İkiler Konsili*'nin talimatı doğrultusunda çalışan yetişkinlerdir. Üyelerin çoğu, kilisenin *Birinci Başkanlığı*'nca çağrılarak bir misyona gitme daveti aldıkları zaman bu sınıfa tayin edilmiş olurlar. Misyonerlik için alışılmış yaş ortalaması yirmi birdir. Çoğu Mormon genci için, masrafları kendisi üstlenerek yabancı ülkelere veya Amerika Birleşik Devletleri'nin değişik eyaletlerine misyon faaliyetlerine gitmek, bir âdet haline gelmiş durumdadır. Bu misyon faaliyeti iki yıl sürmektedir. Söz konusu uygulamaya Mormon gençlerini eğitime ve olgunlaştırmanın önemli bir parçası olarak bakılmakta ve bu görevin tamamlanmasından sonra ilgili kişi *Yetmiş* konumuna getirilmektedir. *Yetmişler Yeter Sayı Kurulu* yetmişlerin üyelerinden teşkil edilmekte ve diğerlerinden herhangi biri ile eşit otoriteye sahip yedi başkan tarafından idare edilmektedir. Kıdemli üye ise başkanlık görevini üstlenmektedir.

Rahiplik makamının yükselen merdivenin zirvesinde *Yüksek Rahiplik* derecesi vardır. Bu derecenin üyeleri gerek yerel, gerekse genel düzeyde başrol görevlerinin çoğunu ellerinde tutarlar. *Birinci Başkan* ile iki danışmanı, *On İkiler*, *Piskoposlar* ve yardımcı başkanların hepsi yüksek rahiptir. *Misyon*

Başkanları'nın ve Yetmişlerin Yedi Başkanları'nın yüksek rahip olmasına gerek yoktur.

Bu rahiplik teşkilatında otorite, yukarıdan aşağıya doğru, sorumluluk ise aşağıdan yukarıya doğru işler. *Kilise Başkanı*, hâlâ kendisine Tanrı tarafından vahiy indirilen bir peygamber, gaybtan haber veren bir ermiş ve yenilenen Tanrısal takdiri alan ve açıklayan aşkın bir kişilik olarak görülür.

Üst düzey liderlik *Genel Otoriteler* olarak bilinen kişilerce oluşturulan bir kuruldur. Yirmi sekiz üyeden ibarettir ve bunlar ana makamları doldururlar.³⁹

Başkan ve iki danışmanından oluşan *Birinci Başkanlık*, *On İkiler*'den oluşan konsil veya yeter sayı kurulu, *Kilise Patriarkı*, *Birinci Konsil* veya *Yetmişler*'in yedi başkanı, başkanlık eden piskopos ve iki danışmanından oluşan *Başkanlık Piskoposluğu*'dur. Bu kişiler burada önem sıralarına göre sayılmışlardır. Ayrıca görevlerinde kendilerine yardımcı olmaları için asistanlar tayin etmektedirler. Başkanlık Piskoposluğu başkanlık eden piskopos ile iki danışmanından oluşur ve *Harun Rahipliği* üzerinde otorite sahibidir. Aynı zamanda, *Birinci Başkanlığın* doğrudan denetimi altında bulunmayan kilise işlerinde yetkilidir. Piskoposun geleneksel görevi, kilisenin geçici işlerini yürütmektir. *Başkanlık Piskoposluğu*, kendisinin özel danışmanları gibi hareket eden, ama *Genel Otoriteler*'in üyesi olmayan on iki *Yüksek Rahip*'le birlikte, aleyhinde suç duyurusu yapılan herhangi bir *Birinci Başkanlık* üyesini yargılayan bir mahkeme işlevi de üstlenmiştir. *Birinci Başkanlık* ise, *Başkanlık Piskoposluğu*'nun üyelerini atama konusunda tek yetkili organdır.

Yetmişler'in yedi üyeden oluşan *Birinci Konsili*, kilisedeki yetmişler yeter sayı kuruluna başkanlık eder ve misyonerlik görevinin yanı sıra, *Birinci Başkanlığın* vereceği herhangi bir görevden de sorumlu olan seyyah bir yüksek

³⁹ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s.177

konsildir. Seyahat boyunca, *Birinci Başkanlığın ve On İkiler Konsili*'nin üyeleri sayılırlar.

Patriark makamı, kısmen diğerlerinden ayrılır ve liderlik hiyerarşisinde bir tarafa eğimli durmaktadır. Adaylığa vâris olup atanan kişi diğer makam sahipleri gibi kilisenin genel konferansı tarafından görevde tutulması gerektiği halde, bu görev miras olarak intikal etmektedir. *Patriark*'ın yargılama yetkisi, kilise çapında geneldir. Dualar bağışlar ve soyağaçlarını beyan eder ve bunların *Kutsal Ruh*'un ilhamı ile yapıldığına inanılmaktadır. Benzer işlevler gören yerel patriarklar da vardır. Patriarkların duaları sıkıntılı dönemlerde hep moral ve cesaret kaynağı olagelmıştır ve toplumun kenetlenmesine ve dayanışmasına hizmet etmiştir. Soyağacı beyanları yoluyla ki, ataların silsilesi İsrail kabilelerine dek izlenebilmektedir.

Üyeleri *Havariler* olarak adlandırılan *On İkiler* veya *Yeter Sayı Konsili*'nin, *Özgün Havariler*'in yenilenmiş makamında oturduklarına inanılmaktadır. Bu kurulun üyeleri kilisenin *Birinci Başkanı*'nı seçerler. Kurulca seçilen ilk kişi *Brigham Young* olmuştur.⁴⁰ Diğer bir yönüyle, Mormon doktrini, peygamber olarak kabul ettikleri her kilise başkanının, İsrail oğullarını kölelikten kurtararak, daha mutlu ve güvenli koşullara kavuşturmuş olan Musa peygamberin ruhani vesayeti altında seçilmiş olduğuna; dolayısıyla modern çağda peygamberlik misyonunun devam ettiğine inanmaktadırlar. Onlara göre bugün itibarıyla seçilmiş olan peygamber ise, halen kilise başkanı olan *Gordon B.Hinckley*'dir.⁴¹

Havariler bütün kilise kurumunu gezer, yönetsel işleri ele alırlar ve bir çeşit *Yüksek Yürütme Kurulu* görevi yaparlar.

Kilisede en önemli makam, Joseph Smith ve Brigham Young'ın sahip oldukları makamdır. Ayrıca, Joseph Smith ölürken yanında bulunmuş ve Utah'ta

⁴⁰ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s.178

⁴¹ <http://www.mormon.org/learn/0,8672,1091-1,00.html>.11.09.2003

çok eşliliği hararetle savunmuş olan John Taylor; çok eşlilik ile ilgili kilise yaptırımını sonlandıran ünlü “*Resmi Bildirge*”sini hazırlamakla federal hükümete boyun eğen Wilford Woodruff; Heber C. Kimball tarafından atanmış olan Lorenzo Snow; Missouri’ye bağlı Far West’te dünyaya gelen ve Joseph Smith’in oğlu olan Joseph Fielding Smith (ki, Brigham Young tarafından havarilik makamına getirilmiştir); ilk kilise başkanı seçilen ve George Q. Cannon tarafından havari ünvanına layık görülen Utah doğumlu Heber J. Grant; Mormonizm’in kurucusunun aile bireylerinden yine Utah doğumlu George Albert Smith ve ardından gelen David O. McCay, bugüne dek kilise başkanlığına gelmiş kişilerdir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, hâlâ kilise başkanlarının Tanrı’dan vahiy alan birer peygamber, ermiş ve açıklayıcı olduğuna inanılmaktadır. Joseph Smith’ten bu yana başkanların hareket hattı üzerine verdikleri beyanlardan sadece ikisi, *Doktrin ve Ahitler* kitabına eklenmiştir. Bunlardan biri, Brigham Young’ın Nebraska’da bulunduğu sırada verdiği batıya göç emri; diğeri ise Wilford Woodruff’ın çokeşliliğe son veren *Resmi Bildirge*’sidir.

İki danışman, başkana yardımcılık görevi yapar ve bu üç kişi *Birinci Başkanlığı* teşkil edeler. *Başkan* piskoposları davet ederek tayin eder, kilisenin bütün birimlerinde görev yapabilir ve kilise içinde disiplini sağlamaya dönük zor davaları danışmanları ile birlikte karara bağlayabilirler. *Birinci Başkan, Genel Otoriteler*’in diğeri bütün üyelerini belirlemektedir. Bütün atamalar, *Kilise Genel Kongresi*’nin sürekli oyu (denetimi) ile karşı karşıyadır. Bu tür kongreler yılda iki kez Salt Lake City’de yapılır. Biri Nisan ayındadır (yıllık kongre), diğeri ise Ocak ayında yapılır (yarıyıllık kongre). Kongreye bütün üyeler katılabilirler ve gerçekte yasal yaptırımı yoktur. Asıl amaç, liderlik kadroları ile üyeler arasında sıkı bir ilişki ve dayanışmayı geliştirmektir.⁴²

⁴² T. F. O’Dea, *The Mormons*, s. 179

Genel Otoriteler'in altında destek teşkilatları ve semt teşkilatları vardır. Bir destek teşkilatının üye sayısı 2.000 ile 10.000 arasında değişir. Ortalama büyüklükleri 5.000 dolayındadır. Destek teşkilatı, bir başkan ve iki danışmanından oluşan bir başkanlık makamını yürütür. Buna, destek başkanlığına tavsiye görevi yapan ve genellikle on iki, bazen da on beş kişiden ibaret olan Yüksek Konsili de ilave etmek gerekir. Ayrıca teşkilatın bir kâtibi vardır.

Destek teşkilatının başkanı, kilisenin *Genel Otoriteleri*, yani *Birinci Başkanlık* veya *On İkiler Konsili* tarafından belirlenir. Kilisenin bütün rahipleri ve yan teşkilatlar yardımcı düzeyde bölümlere ayrılır. *Yardımcı Patriark*, *Birinci Başkanlık* veya *On İkiler Konsili* tarafından tayin edilir. *Yardımcı Kongreler*, genellikle Cumartesi ve Pazar günleri yapılır ve kongreye *Genel Otoriteler*'den genellikle bir Havari olan bir temsilci katılır.

Destek teşkilatı, semt bazında alt bölümlere ayrılır ve semt, Mormon kilise teşkilatının temelini oluşturan coğrafi ünitesidir. Bir semtte genellikle 200 ile 1.800 arasında üye bulunur.⁴³

Destek teşkilatı, semt piskoposluğu adaylarını onaylanmak üzere *Birinci Başkanlığa* sunar. Amerika Birleşik Devletleri, Meksika ve Havai adalarında 1950 yılında 179 destek teşkilatı vardı. Aynı yıl kilise bünyesinde yaklaşık 1.400 semt bulunuyordu.

Gerek yurt içinde, gerekse yurt dışındaki misyonerlik bölgelerinde destek ve semt teşkilatlarının yerini bölgeler ve şubeler almaktadır. Bölgeye, şubede olduğu gibi, bir başkan ve iki danışmanı başkanlık eder. Bu yetkililerin, yüksek rahip olmaları gerekmeyen ve iki yıllık gönüllü misyonerlik hizmetini yürütmekte olan genç insanlardan seçilmesi eğilimi genel geçer bir durumdur. Bu misyon teşkilatları, bir Başkanlıkça idare edilen ve *Misyon* olarak adlandırılan

⁴³ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s. 180

ülke çapında büyük teşkilatlarla bütünleşmektedir. Yirmi altısı Amerika dışında olmak üzere, 1950 yılında kiliseye bağlı kırk iki adet *Misyon* vardı.

Kilisenin birkaç tane de yardımcı kuruluşu vardır. Bunlar, rahiplik konsillerinin üyelerini aktive etmek gibi bir rol üstlenmektedir.⁴⁴

En büyük yardımcı teşkilat, 1949 yılı itibariyle 406.850 üyesi bulunan ve dini eğitim görevi yapan *Deseret Pazar Okulu Birliği*'dir. Sadece çocuklar veya genç insanların değil, kilise içinde her yaştan erkek ve kadını bünyesinde barındıran bir birliktir. Çeşitli yaş grupları için ayrı sınıfları içermektedir.

Daha önemli olma ihtimalini mahfuz tutmamız gereken bir diğer kuruluş ise *Kadınlar Kurtuluş Cemiyeti*'dir ve 1949 yılında bu cemiyet, 121.910 kadar üyeyi bünyesinde barındırmaktaydı. Kilisenin yetkin kadınları bu kuruluş içinde ve onun vasıtasıyla aktive edilmektedir. Illinois'e bağlı Nauvoo'da 1842 yılında bizzat Joseph Smith'in direktifiyle on sekiz kadın tarafından kurularak faaliyete geçirilen Kurtuluş Cemiyeti, yüz yılı aşkın bir süredir Mormon kadınların destek etkinliğini seferber etmektedir. *Aile kurtuluşu*, *Anne ve Çocuk Esenliği Sınıfları* ve *Kilise Refah Planını Destekleme Etkinlikleri*, cemiyetin faaliyetlerinden birkaçıdır. Yazılı bir yönetmeliği yoktur. Rahipliğin direktifleri ve bugüne dek belirginleşmiş teamüller doğrultusunda çalışmaktadır.

Kilisenin geniş ölçekli yeniden yapılanma programları, büyük oranda gençlerin oluşturduğu yardımcı kuruluşlar tarafından yürütülmektedir: *Genç Erkekler Karşılıklı Geliştirme Derneği* ve *Birincil* gibi kuruluşlar, bu amaçla kurulmuş ve faaliyet göstermektedir. İlk ikisi genç erkekler ve yetişkin gençlerin, üçüncüsü ise on iki yaşın altındaki çocukların oluşturduğu kuruluşlardır. Hepsi de eğitim ve eğlence içerikli faaliyetler yapmaktadır. 1949 yılı itibariyle, *YMMIA* (Genç Erkekler Karşılıklı Geliştirme Derneği)'nin 69.200; *YWMIA* (Genç

⁴⁴ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s. 181

Kadınlar Karşılıklı Geliştirme Derneği'nin 82.000, *Birincil* ise, 135.000 üyesi bulunmaktaydı.

Kiliseye bağlı yetişkin erkeklerin çoğu, ölmüş olanlar için vekaleten yapılan tapınak hizmetlerine hazırlık bağlamında araştırmalar yürüten *Soyağacı Cemiyeti*'nde aktif rol almaktadır. Cemiyet ayrıca bir soyağacı dergisi çıkarmakta ve Salt Lake City'de bir soyağacı kütüphanesi işletmektedir. Bu iki *Karşılıklı Geliştirme Derneği*, sözgelimi *Eğitim Departmanı*, *Müzik Komitesi* ve *Semt Öğretmenleri* gibi diğer kilise ajansları ile birlikte, yarım yüzyılı aşkın bir zamandır *Improvement Era* (Gelişim Dönemi) isimli aylık bir dergi yayınlamaktadır. *Pazar Okulu Birliği*, şimdi seksen sekiz yaşında olan *The Instructor* (Öğretmen) adlı bir başka aylık dergi yayınlamakta, kadın kuruluşu ise şimdi kırk yaşına ulaşmış bulunan *The Relief Society Magazine* (Kurtuluş Cemiyeti Dergisi) adlı kendi aylık dergisini çıkarmaktadır.

Kilisenin, eğitim ile ilgili yürüttüğü diğer etkinliklerin yanı sıra, enstitüler ve seminerleri organize eden, dağlık batı bölgesine yayılmış çok sayıda kolej, orta dereceli kolej ve liseleri bulunan bir *Eğitim Departmanı* vardır. Kilise bu eğitim kurumlarını, daima, eğitimde seküler anlayışa karşı bir tutum olarak sürdürmüştür. 1949-50 yıllarında aşağı-yukarı beş bin öğrenci, kolej bazında eğitim yapan kurumlara devam etmekteydi. Hem enstitülerin hem seminerlerin yüksek maliyetli lüks binaları vardır. Salt Lake City'deki *Din Enstitüsü* bunlardan biridir. Bu arada Utah'ta yüksek öğrenim yapan oldukça ünlü *Brigham Young Üniversitesi* ve bir *Ticaret Üniversitesi* faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu organizasyonların yüksek oranda bir katılım gerçekleştirdiği bir gerçektir.⁴⁵

Buraya kadar ana hatlarıyla tanımlamaya çalıştığımız muazzam ve dinamik olduğu kadar, girift de sayılabilecek bu organizasyon, doğuş ve gelişim süreci açısından bakıldığında Ohio'da büyük zorluklardan geçmiş, Missouri ve

⁴⁵ T. F. O'Dea, *The Mormons*, s. 183

Illinois'te ateşli kuruluş sancılarını ve acı çatışmaları göğüslemiş bulunan, gerçekten insanı şaşırtacak kadar sıkı ve devingen bir organizasyon izlenimi vermektedir.

Bu dinamik halk teokrasisine bakarak Mormon ekonomik etkinliğinin öncü isimlerinden *Richard T. Ely*'nin yarım asır önce söylediği sözleri herkes anımsayabilir: “Şu ana dek gördüklerimden çıkardığım yargı, Mormon organizasyonunun, yalnız Alman Ordusu hariç, görmüş olduğum hemen hemen en mükemmel toplumsal mekanizma olduğudur.”

C) KİLİSE YÖNETİMİNDE YENİ BİR YAKLAŞIM:

“GENEL KABUL YASASI”

Genel Kabul Yasası (The Law of Common Consent) kaba şekliyle, kilise için alınan hemen hemen tüm kararların ve kilise yönetimine yapılacak tüm atamaların kilise mensuplarının oylarına sunulmak ve onayları alınmak suretiyle gerçekleştirilmesi şeklinde özetlenebilir. Bu uygulama, Mormon Kilisesinin kendine özgü uygulamalarından biridir. Söz konusu uygulama, daha önce de değinildiği gibi, Nisan ve Mayıs aylarında olmak üzere yılda iki kez toplanan ve bütün kilise üyelerinin davetli olduğu, *Kilise Genel Kongresi*'de gerçekleştirilmektedir.

İlgili yasanın tarihsel arkaplanı İsa Mesih, Musa, hatta daha da önceki dönemlere dayandırılmakla birlikte, Joseph Smith ve Oliver Cowdery'nin kilisenin liderliğine seçilmelerinde izlenmiş olan bu farklı yöntem, uygulamanın çağımızdaki izdüşümü olarak Mormonlara fazlasıyla anlamlı görünmektedir: 6 Nisan 1830'da Joseph Smith, Oliver Cowdery ve David Whitmer, aileleri ile birlikte Whitmer ailesinin New York- Fayette'teki evinde kilisenin liderini seçmek amacıyla biraraya gelmiş ve herkes liderlik makamına bu iki kişinin seçileceğine kesin gözüyle bakarken, onlar orada hazır bulunan insanların onayına ihtiyaç duyduklarını, aksi halde üstlenecekleri misyonun meşru olamayacağını belirtmişlerdir. Esas itibarıyla liderlik makamına seçilmeleri,

çoktan unutulmuş, ama kadim bir yasa olduğuna inandıkları Genel Kabul Yasası'na yeniden işlerlik kazandırma yoluyla olmuştur. Nitekim bir başlangıç teşkil eden uygulama, sonradan Joseph Smith'in 1830 Temmuz'unda aldığını söylediği ilgili bir vahiyle de desteklenerek kilise yönetiminde bir teamül haline gelmiştir.

Başlangıçta da belirttiğimiz gibi, bugün kilise yönetiminde alınan kararlar ve yapılan atamalar önemli ölçüde kilise mensuplarının oyları ile belirlenmektedir.

Kilisenin büyüklerinden *Harold B. Lee*, ilgili yönetim tarzını, teokrasi ile demokrasinin ideal bir bileşkesi olarak tanımlamakta ve bunun için *Teodemokrasi* tabirini kullanmaktadır.

D)MORMON KİLİSESİNİN BUGÜNKÜ SAYISAL DURUMU

Kuruluş yıllarında sürekli içine kapanan ve sığınmak için kendisine bir Siyon bölgesi arayan Mormon dinine bağlı biri olmak artık herhangi bir başka dine veya mezhebe bağlı olarak yaşamak kadar doğal karşılanmakta; bir bakıma Mormonlar, başta Amerikan toplumu olmak üzere pek çok ülkede, yaşanan gerçek dünyaya eklenmektedirler.⁴⁶ Bugün sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, dünyanın birçok ülkesinde Mormon kiliseleri vardır ve faaliyet halindedir. Kimi ülkelerde de yeni kilise inşaatları devam etmektedir. İsim ve buldukları ülke/şehir ve hizmete giriş tarihleriyle birlikte bu kiliselerin bugünkü durumu, kronolojik olarak bakıldığında aşağıda gösterildiği şekildedir. Listenin sonlarına dikkatle bakıldığında, Mormonların yayılma konusunda ne denli istekli ve aktif oldukları açıkça görülecektir.

⁴⁶ <http://ehostvgw5.epnet.com/get-xml.asp?booleanTerm=Mormons&fuzzyTerm=&resultSet> , 06.09.2002

/FAALİYETTEKİ KİLİSELER/**/AÇILIŞ TARİHLERİ/**

1. St.George Utah	06 Nisan 1877
2. Logan Utah	17 Mayıs 1884
3. Manti Utah	21 Mayıs 1888
4. Salt Lake	06 Nisan 1893
5. Laie Hawaii	27 Kasım 1919
6. Cardston Alberta	26 Ağustos 1923
7. Mesa Arizona	23 Ekim 1927
8. Idaho Falls Idaho	23 Eylül 1945
9. Bern İsviçre	11 Eylül 1955
10. Los Angeles California	19 Kasım 1964
11. Hamilton Yeni Zelanda	20 Nisan 1958
12. London England	07 Eylül 1958
13. Oakland California	19 Kasım 1964
14. Ogden Utah	18 Ocak 1972
15. Provo Utah	09 Şubat 1972
16. Washinton D.C.	19 Kasım 1974
17. Sao Paulo Brezilya	30 Ekim 1978
18. Tokyo Japonya	27 Ekim 1980
19. Seattle washington	17 Kasım 1980
20. Jordan River Utah	16 Kasım 1981

21.Atlanta Georgia	01 Haziran 1983
22.Nuku Alofa Tonga	09 Ağustos 1983
23.Santiago Şili	15 Eylül 1983
24.Papeete Tahiti	27 Ekim 1983
25.Mexico City Mexico	02 Aralık 1983
26.Boise Idaho	25 Mayıs 1984
27.Sydney Avustralya	20 Eylül 1984
28.Manila Filipinler	25 Eylül 1984
29.Dallas Texas	19 Ekim 1984
30.Taipei Tayvan	17 Kasım 1984
31.Guatemala City Guatemala	14 Aralık 1984
32.Freiberg Almanya	29 Haziran 1985
33.Stockholm İsveç	02 Temmuz 1985
34.Chicago Illinois	09 Ağustos 1985
35.Johannesburg Güney Afrika	24 Ağustos 1984
36.Seoul Kore	14 Aralık 1985
37.Lima Peru	10 Ocak 1986
38.Buenos Aires Arjantin	17 Ocak 1986
39.Denver Colorado	24 Ekim 1986
40.Frankfurt Almanya	28 Ağustos 1987
41.Portland Oregon	19 Ağustos 1989

42.Las Vegas Nevada	16 Aralık 1989
43.Toronto Ontario	25 Ağustos 1990
44.San Diego	25 Nisan 1993
45.Orlando Florida	09 Ekim 1994
46.Bountiful Utah	08 Ocak 1995
47.Hong Kong Çin	26 Mayıs 1996
48.Mount Timpanogos Utah	13 Ekim 1996
49.St.Louis Missouri	01 Haziran 1997
50.Vernal Utah	02 Kasım 1997
51.Preston İngiltere	07 Haziran 1998
52.Monticello Utah	26 Temmuz 1998
53.Anchorage Alaska	09 Ocak 1999
54.Colonia Juarez Chihuahua Mexico	06 Mart 1999
55.Madrid İspanya	19 Mart 1999
56.Bogota Kolombiya	24 Nisan 1999
57.Guayaquil Ekvador	01 Ağustos 1999
58.Spokane Washington	21 Ağustos 1999
59.Columbus Ohio	04 Eylül 1999
60.Bismark Kuzey Dakota	19 Eylül 1999
61.Columbia Güney Karolina	16 Ekim 1999
62.Detroit Michigan	23 Ekim 1999

63.Halifax Nova Scotia	14 Kasım 1999
64.Regina Saskatchewan	14 Kasım 1999
65.Billings Montana	20 Kasım 1999
66.Edmonton Alberta	11 Aralık 1999
67.Raleigh North Carolina	18 Aralık 1999
68.St.Paul Minnesota	09 Ocak 2000
69.Kona Hawaii	23 Ocak 2000
70.Ciudad Juarez Meksika	26 Şubat 2000
71.Hermosillo Sonora Meksika	27 Şubat 2000
72. Albuquerque New Mexico	5 Mart 2000
73.Oaxaca Meksika	11 Mart 2000
74.Tuxtla Gutierrez Meksika	12 Mart 2000
75.Louisville Kentucky	19 Mart 2000
76.Palmyra New York	06 Nisan 2000
77.Fresno California	09 Nisan 2000
78.Medford Oregon	16 Nisan 2000
79.Memphis Tennessee	23 Nisan 2000
80.Reno Nevada	23 Nisan 2000
81.Cochabamba Bolivya	30 Nisan 2000
82.Tampico Meksika	20 Mayıs 2000
83.Nashville Tennessee	21 Mayıs 2000

84.Villahermosa Meksika	21 Mayıs 2000
85.Montreal Quebec	04 Haziran 2000
86.San Jose Kosta Rika	04 Haziran 2000
87.Fukuoka Japonya	11 Haziran 2000
88.Adelaide Avustralya	15 Haziran 2000
89.Melbourne Avustralya	16 Haziran 2000
90.Suva Fiji	18 haziran 2000
91.Merida Meksika	08 Temmuz 2000
92.Veracruz Meksika	09 Temmuz 2000
93.Baton Rouge Louisiana	20 Ağustos 2000
96.Houston Teksas	26 Ağustos 2000
97.Birmingham Alabama	03 Eylül 2000
98.Santo Domingo Dominik Cumhuriyeti	17 Eylül 2000
99.Boston Massachusetts	01 Ekim 2000
100.Recife Brezilya	15 Aralık 2000
101.Porto Alegre Brezilya	17 Aralık 2000
102.Montevideo Uruguay	18 Mart 2001
103.Winter Quarters Nebraska	22 Nisan 2001
104.Guadalajara Meksika	29 Nisan 2001
105.perth Avustralya	20 Mayıs 2001
106.Columbia River Washington	18 Kasım 2001

107.Snowflake Arizona	03 Mart 2002
108.Lubbock Teksas	21 Nisan 200
109.Monterrey Meksika	28 Nisan 2002
110.Campinas Brezilya	17 Mayıs 2002
111.Asuncion Paraguay	19 Mayıs 2002
112.Nauvoo Illinois	27 Haziran 2002
113.The Hague Hollanda	08 Eylül 2002
114.Brisbane Avustralya	15 haziran 2003
115.Redlands California	14 Eylül 2003

/HALEN YAPIM HALİNDEKİ KİLİSELER/

Aba Nijerya

Accra Gana

Apia Samoa

Kopenag Danimarka

Curitiba Brezilya

Harrison New York

Helsinki Finlandiya

Kiev Ukrayna

Manhattan New York

New Beach

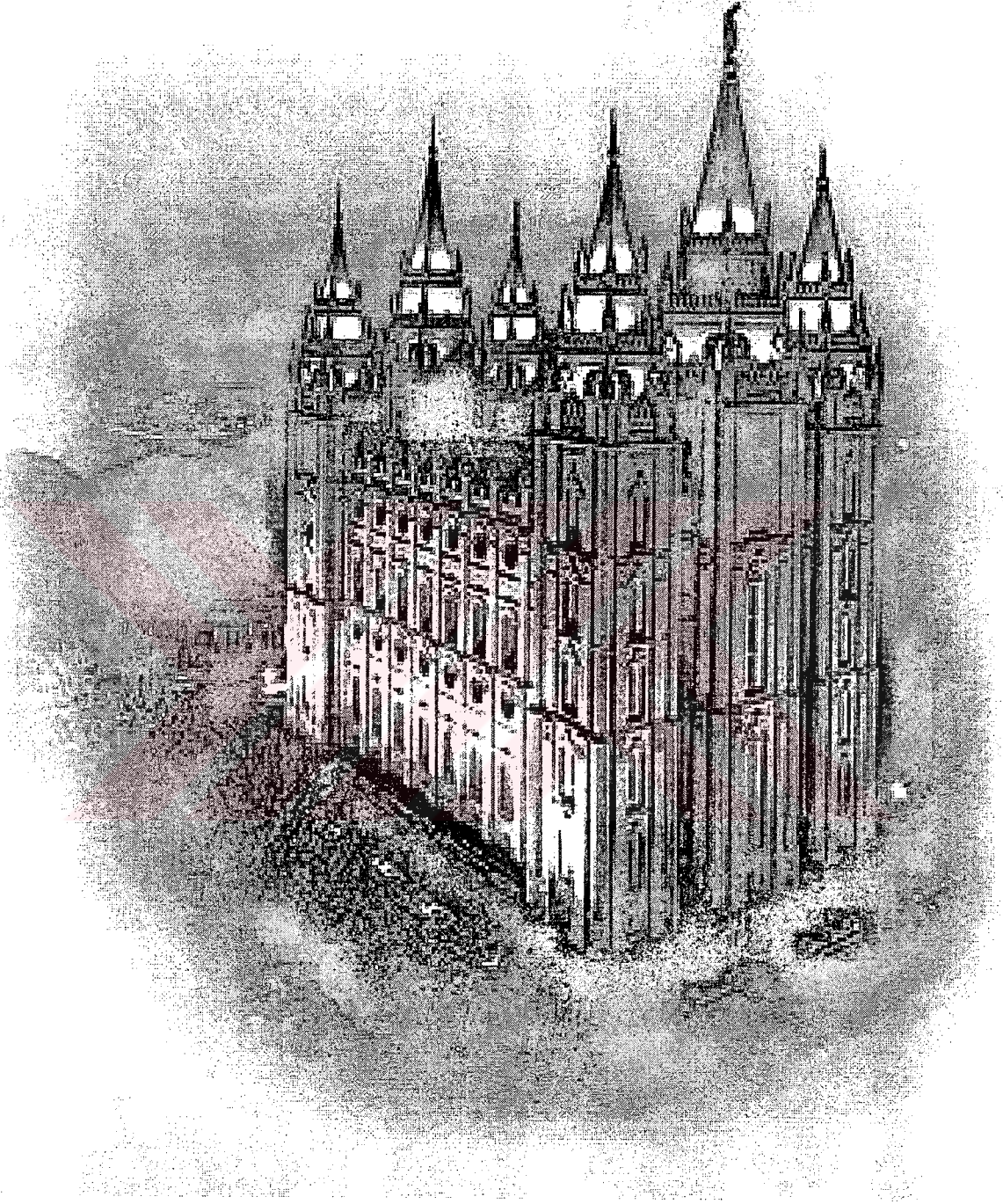
California

Panama City Panama

Sacramento California

San Antonio Teksas ⁴⁷

⁴⁷ <http://www.lds.org/temples/chronological/0,11206,1900-1,00.html> , 15.09.2003

Ahırzaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi

Salt Lake City –UTAH – U.S.A.

E)MORMONİZM'İN GELİŞMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Mormonizm'in Amerikan coğrafyasında akıl almaz bir hızla gelişip serptildiğini, çok geçmeden Amerika sınırlarını aşarak çevre ülkelere ve oradan pek çok dünya ülkesine yayılarak kilise teşkilatlarını kurmayı başardığını ayrıntılarıyla dile getirmiştik. Şüphesiz ki, bu hızlı gelişmenin Mormon toplumunun gelişme süreci içinde kendine özgü dinamikleri vardır ki, bunları iki başlık altında toplamak mümkün görünmektedir.

• GÖÇ VE KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Mormonlar ilk ortaya çıktıkları 1830 yılından başlayarak 1847 yılına dek, bir yandan Amerikan hükümetinin öte yandan Amerikan toplumunun ağır baskısı altında, kendilerine emin bir sığınak bulabilme umuduyla sürekli göç halinde olmuşlardır. Takdir edilmesi gerekir ki, sürekli göç ve hareket halinde olan bir topluluk, geçtiği güzergah üzerinde bulunan çeşitli etnik ve dini unsurlarla da kaçınılmaz olarak etkileşim içine girecektir. Bu durum en azından iki önemli realitenin varlığını ortaya koymaktadır: Birincisi, böylesine uzun, yorucu ve tehlikeli bir yolculuğu göze alabilmiş, yürekten inanç ve sadakat duyguları ile hareket etmekte olan devingen bir topluluğun varlığını kanıtlamakta; ikincisi, hareket ettiği hat üzerinde karşısına çıkan topluluklardan etkilenmekten daha çok, onları etkileme iradesi ve kararlılığını göstermektedir. Sürgün olarak ta tanımlayabileceğimiz, 17 yıl süren bu çileli ve ölümcül yolculuğun sonunda ise, doğal olarak taşıdıkları öğretinin dikkate değer olduğu yönünde oluşan güçlü bir mesaj, merkezden çevreye doğru yayılmaktadır. Sosyolojik açıdan göç olayı, son derece enerjik, tetikleyici ve çevresel topluluklar nezdinde ikna edici bir boyut içermektedir.

Mormonizm, ilk döneminde bu süreci çok canlı yaşamış ve getirdiği avantajlardan büyük ölçüde yararlanabilmiştir.

- **KARİZMATİK ÖNDERLER VE ÖNDERLİK BİÇİMİ**

Bilindiği gibi, Mormonlar kendilerine karşı hemen alevlenen ve uzun yıllar dur-durak bilmeden devam eden işkence, baskı ve göçler döneminden, Salt Lake Vadisine ulaştıkları günün ardından geçtikleri yerleşik hayat düzeni ile nisbeten huzur ve refaha kavuştukları ikinci dönemin sonuna kadar, dinin kurucusu Joseph Smith ve halefi Brigham Young gibi iki etkili ve karizmatik önderin rehberliği altında bulunma şansına sahip olmuşlardır. Nitekim, daha önce de vurgulandığı üzere, zaten bir devlet adamı olan Brigham Young vefat ettiği zaman Mormonlar, Amerika'nın çeşitli bölgelerine yayılmış, kendi şehirlerini kurmuş, nüfus olarak ta 100.000'i aşmış bulunuyordu.

Bu bölümü dikkatle okuyanlar, Joseph Smith'in Mormon dinini yerleştirme aşamasında dinin teolojik ya da kavramsal altyapısını oluştururken gösterdiği titizlik ve başarıyı, hemen ardından, hareketin kurumsallaşması konusunda da gösterdiğinin farkına varmışlardır. Bu ilk iki liderin, Mormon dininin palazlanması ve sağlıklı bir hızla büyümesi konusunda tarihi bir şans olduğuna hiç kuşku yoktur denebilir. Ancak burada önemle üzerinde durulması veya saptanması gereken bir mesele vardır: Mormonizm'de, toplumun ruhani lideri olan kilise başkanının, aynı zamanda bir peygamber olarak görülüyor olması, ona bir taraftan toplumun her türlü sorunu ile ilgilenme misyonu yüklerken, diğer taraftan her sözü ve davranışı hem tanrısal bir buyruk, hem de model anlamı içeren yanılmaz bir otorite rolünü kazandırmaktadır. Aslında böylece, dinin bizzat kendi kurgusu lideri, mutlak bir otorite olarak ikame etmiş olmaktadır. Hatta, liderlik kurumu böylesine büyük bir nüfuzla takviye edildiği için, göreve gelen kişinin bireysel özellikleri doğal olarak ikincil bir etkene dahi dönüşebilmektedir. Kısacası, zaten kavramsal ve aynı zamanda kurumsal olarak yerleşmiş bulunan güçlü bir liderlik mekanizması ile karşı karşıya olduğumuz bellidir. Bu yüzden, taleplerin akışı daha ziyade, merkezi otoriteden topluma doğru işlemekte ve bir bakıma toplum, sadece *gereğini yapmak*'la yetinmektedir.

III. BÖLÜM

A)MORMONİZM'İN ÖĞRETİSİ

Mormonizm, sadece inanç esasları ile değil, uygulamaları ile de yerleşik Hristiyanlık anlayışından pek çok noktada ayrılmakta ve kendi özgün çizgilerini savunmaktadır. Mormon Kilisesi'nin gerek Tanrı, İsa Mesih, Kutsal Ruh ve benzeri inanç esasları konusunda, gerekse vaftiz, Şabat günü, oruç, sakrament, tapınak evliliği, kıtlık günü, tapınakta gizli terfi seremonileri, alkol, çay, kahve ve tütün yasağı ve diğer bazı konularda önemli ölçüde kendine özgü bir duruş sergilediğini söylemek bütünüyle mümkün ve doğru olacaktır.

Bugün Mormonların kiliselerinden ayrı olarak bazı tapınakları da vardır. Tapınaklarda başlıca, terfi törenleri ve evlilik törenleri yapılmaktadır. Bu törenler gizli yapılmakta ve kamuoyuna açıklanmasına kilise tarafından izin verilmemektedir. Tapınaklarda icra edilen bu gizli törenler ve ritüellere sadece Mormon kilisesinin *Saygın Mensupları* katılabilmektedir.

Gerçek şu ki, bu tür gizli uygulamaları bilmek, Mormonizm'i bütüncül veya doğru algılama ve anlamlandırma açısından büyük önem taşımaktadır.

Şimdi, belirgin bazı inanç ve uygulama esaslarına geçmeden önce, bizzat Joseph Smith'in ifadeleri ile, Mormon inancının itikat bazında kısa bir özetini sunmaya çalışalım:

- 1) Ebedi Babamız olarak Tanrı'ya, onun oğlu İsa Mesih'e ve Kutsal Ruh'a inanmak
- 2) İnsanların Adem'in işlediği günahtan dolayı değil, bizzat kendi işledikleri günahlardan dolayı cezalandırılacaklarına inanmak
- 3) Bütün insanlar, İncil'in hükümlerini yaşamak kaydıyla İsa Mesih'in kefareten yararlanarak kurtuluşa ulaşabilir.

- 4) İncil'in ilk ve temel prensiplerinin, Tanrı İsa Mesih'e inanmak, günahlardan pişmanlık duymak, günahlardan arınmak için suya daldırılmak suretiyle vaftiz edilmek ve Kutsal Ruh'un armağanına kavuşmak için yetkili elin başımıza konması olduğuna inanmak
- 5) Tanrı'nın takdir ettiği kişileri peygamberlikle görevlendireceğine ve onların İncil'in hükümlerini va'zetme ve insanları vaftiz etme yetkisine sahip olduklarına inanmak
- 6) Şu ana dek sürdürülen teşkilatlanma biçiminin ilk çağ kilisesinde de mevcut olduğuna; havarilere, peygamberlere, papazlara, öğreticilere ve evangelistlere inanmak
- 7) Dillerin armağanına, gelecekte haber verildiğine, vahye, vizyona (rü'yet), hastaları iyileştirmeye, dillerin tercümesine inanmak
- 8) Mormon Kitabının Tanrı'nın sözü olduğuna inanmak. Doğru tercüme edildiği sürece, İncil'in de Tanrı'nın sözü olduğuna inanmak
- 9) Tanrı'nın şimdiye dek vahyettiklerine, halen vahyette olduklarına ve Tanrısal Egemenlik üzerine bundan sonra vahyedeceklerine inanmak
- 10) İsrailin gerçekten toplanacağına, On Kabile'nin restorasyonuna (dini kendi özüne döndürdüğüne), Siyon'un (Yeni Kudüs'ün) Amerika Kıtasında kurulacağına, bizzat İsa'nın geri dönerek yeryüzüne egemen olacağına ve böylece dünyanın yenilenerek cennet gibi bir ihtişama erişeceğine inanmak
- 11) Nerede ve ne şekilde olursa olsun, Kudret Sahibi Tanrı'ya vicdanın sesine uyarak ibadet etmenin insana sağlayacağı imtiyaza inanmak
- 12) Krallara, başkanlara, idarecilere, yargıçlara ve kanunlara saygılı davranmak

13) Dürüstlüğe, doğruluğa, iffete, hayırseverliğe, ahlaki erdemlere, herkese iyilik etmeye ve bu vasıfları taşıyan insanları rehber edinmeye inanmak⁴⁸

a) TANRI ANLAYIŞI

Mormonizm'in Tanrı anlayışında duyumsanabilecek tonda bir antropomorfist (İnsanbiçimci) egemenlik vardır. Tanrı, Colob gezegeninde ikamet eder ve yine dünyadaki yaratıkların maddi olarak babasıdır. "Temel maddenin iki partikülünün kaynaşması" onun kökenini oluşturmuştur ve tedrici bir gelişmeyle mevcut formuna erişmiştir. Maddi ve evrimleşen bir varlıktır. O başlangıçta bir insandı ve süreğen bir evrimle bugünkü halini almıştır. Bu açıdan bakıldığında, insan ebedi bir gelişme yeteneğine sahip olduğundan dolayı, kuşkusuz gün gelecek Tanrı'nın bugün taşıdığı bilgi kadar bilgi ve güce sahip olacaktır. Yani bir Tanrı haline gelecektir. Joseph Smith, bu durumu şöyle açıklamaktadır: "Tanrı'nın şu anda dünyadaki en zayıf evladı, bir gün İsa'nın sahip olduklarından daha fazla egemenlik, güç ve şana ulaşacaktır. Ancak bu arada İsa ile babasının iktidarı ve yükselmeleri de aynı oranda artarak sürecektir."

Açıkçası, Mormonlar Tanrı'nın bir zamanlar bir insan olduğuna ve aynı şekilde, her bir insanın da belli bir zaman sonra Tanrı olacağına inanmaktadırlar. Nitekim, Mormon büyüklerinden Başkan Lorenzo Snow, bir şiirinde bunu açıkça dile getirmektedir:

"Tanrı bir zamanlar bizim gibiydi

Biz de bir zaman sonra onun gibi olacağız."⁴⁹

Buradan kolayca anlaşılacağı üzere, Mormon akidesine göre Tanrı, şekil olarak bir insandan farklı değildir. Mormonların bazı dini eserlerinde, Tanrı "*bir bedeni, kol ve bacakları bulunan maddi ve zeki bir varlık*" olarak

⁴⁸ <http://www.mormon.org/learn/0,8672,1598-1,00.html> ,17.09.2003

⁴⁹ Sidney B. Sperry, (Ed.) Leon R. Hartshorn - Dennis A. Wright - Craig J. Ostler, Doctrine And Covenants - A Book of Answers, Deseret Book Company, Salt Lake City, Utah 1996, s. 11

tanımlanmaktadır.Yer, içer, nefret eder, sever ve aynı anda bir çok yerde bulunabileceği konusunda kuşkular vardır.⁵⁰ O bazen insanların karşısına geçip oturan, iki insanın konuştuğu gibi onlarla konuşup sohbet eden, kimi zaman sevinen, kimi zaman da üzüntü veya kederle ağlayan bir varlıktır.⁵¹

Mormonizm'e göre, Tanrı insana kendi suretini vermiş ve onu bütün diğer varlıkların üzerine hakim kılmıştır. Başka bir deyişle onun biçiminde yaratıldığı için, Tanrı'nın da bizimkine benzer bir bedene sahip olduğunu düşünebiliriz. Onun ruhu, etten-kemikten oluşan somut bir bedene yerleşmiş durumdadır. Ancak onun bedeni, tanımlanamayacak kadar mükemmelleşmiş ve yücelmiştir.

Tanrı, mükemmel biridir. O bir sevgi, merhamet, iyilik, gerçeklik, güç, güven, bilgi ve yargı Tanrısıdır. Bütünüyle, iyilik doludur.

Bütün güzellik ve nimetler Tanrı'dan kaynaklanır. Yaptığı her şey, biz çocuklarının kendisi gibi birer Tanrı olabilmemize dönüktür. Bizler cennetteki anne-babamızın evlatları olduğumuz için Tanrısal özellikler geliştirme potansiyeline sahibiz. Tıpkı onlar gibi, biz de mükemmel olabiliriz.

Kendiliğinden anlaşılacağı üzere, cennette Tanrı'nın bir de karısı vardı(r). Bizler, tıpkı İsa Mesih gibi, onların hem ruhlar cennetinde hem bu dünyadaki çocuklarıyız. Ancak onların ilk çocukları İsa Mesih olmuştur ve seçilmiştir. Dolayısıyla, İsa Mesih hepimizin kardeşi ve ağabeyi sayılmaktadır.⁵²

Mormon liderleri, Tanrı'nın köken itibarıyla evrimleşerek yücelmiş bir insan olduğu çizgisini aşarak, onun, karısının yanı sıra, bir de annesi olması gerektiğini ve hatta olduğunu dillendirmişlerdir.⁵³

⁵⁰ René Guénon, Kadim Bilimler ve Bazı Modern Yanılgılar, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 142-143

⁵¹ Joseph Smith, Pearl of Great Price, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah, U.S.A. 1928, s. 19-21

⁵² Gospel Principles, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah, , s. 8-11

⁵³ Jerald Tanner- Sandra Tanner, The Changing World of Mormonism, Moody Press, Chicago, U.S.A. 1980-1981, s. 177-178

Görünen o ki, Mormonizm'in teslisi çok aşan, ilginç bir çoktanrıcılık anlayışına sahip bir din olduğunu söylemek abartılı bir yorum olmayacaktır. Nitekim, Mormon Kitabının yanısıra, vahiyle yazıldığına inanılan iki kitap daha vardır ki, sözgelimi bunlardan birinde (Büyük Ödülün İncisi) evrenin yaratılışı anlatılırken, yaratma eyleminin Tanrı tarafından tek başına değil, diğer Tanrılarla birlikte gerçekleştirildiği anlatılmaktadır.⁵⁴

b) İSA MESİH ANLAYIŞI

Bir önceki başlık altında da ifade edildiği gibi, Mormon öğretisine göre, fiziki alem yaratılmadan önce hepimiz *Göksel Krallık*'ta ebeveynimiz (Baba Tanrı ve Karısı) ile birlikte yaşıyorduk. Ruh olarak hepimiz, Tanrı ve eşinin birlikteliğinden doğmuş çocuklardık ve hâlâ da öyleyiz. Dünya hayatının son bulmasıyla tekrar başa, yani *Göksel Krallık*'a dönerek, orada başlamış bulunan ilk hayatımızı kaldığı yerden yaşamaya devam edeceğiz.

Fizik yasaları açısından bakıldığında, her bir çocuk, anne-babasından kapsamlı bir genetik miras devralmaktadır. Araştırmalar, çocuğun taşıdığı karakteristik özelliklerin ortalama %80'inin kalıtsal, %20'sinin ise çevresel koşullara bağlı olarak gerçekleştiğini söylemektedir. İşte Mormonizm'de Tanrı ile, çocukları olmamız noktasından İsa Mesih ve bizler arasında kurulmakta olan paralellikler, bu bakış açısının tam da üzerine oturmaktadır.. Onlara göre İsa Mesih dahil, hepimiz Tanrısal ailenin evlatlarıyız ve tıpkı Tanrı'nın kendisi gibi tanrılaşmaya doğru evrimleşmede sonsuz bir potansiyel güce ve enerjiye sahip bulunmaktayız. Doğal olarak, İsa Mesih ile herhangi birimiz arasındaki tek fark, onun *göksel ailemizin doğurduğu ilk ruh* olmasıdır. O, kelimenin tam anlamıyla, bizim ağabeyimizdir.⁵⁵

Kısacası, insanın tanrılığa evrimleşebilme yetenek veya potansiyeli, anne-baba (Tanrı ve eşi) dan devraldığı genetik bir miras gibi görünmektedir. Demek

⁵⁴ Joseph Smith, Pearl of Great Price, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah 1928, Böl.4, s. 38-39-40

⁵⁵ Gospel Principles, s. 11

ki, Tanrı'nın çocukları da bir gün gelecek, birer Tanrı olacaklardır. Bu noktada, İsa Mesih'in bize üstünlüğü, onun doğurulmuş ilk çocuk olması ve dolayısıyla bu evrimsel ilerleme sürecinde hepimizden önde olup, varlığın fiziksel doğasına uygun olarak, asla geçilemeyecek olmasıdır.

İsa Mesih, insanlığı kurtarma misyonu ile Tanrı tarafından seçilmiştir. Dünyaya gelen herkes, dünyaya gelmeden önce cennette, kurtarıcımız olacağını taahhüt etmiş olan İsa Mesih'e bağlı kalmalıdır. O olmadan kurtuluş planının başarı ile sonuçlanması mümkün değildir. Yaşamsal önem taşıyan kurtuluş misyonunun gereği olarak, Adem'den günümüze kadar gelen bütün peygamberler, O'nun geleceğini müjdelemişlerdir.⁵⁶

Doğal olarak O, doğumundan itibaren herkesten farklıdır. İncil'in anlatımına göre, Meryem adındaki bakire, evlenmek üzere Joseph'e (Yusuf) sözlenmişti. O sıralarda Tanrı'nın bir meleği geldi ve ona, Tanrı'nın oğlunun annesi olacağını müjdeledi. Meryem ona, söylediği şeyin nasıl mümkün olacağını sordu. Çünkü o bir bakireydi. Bunun üzerine melek, Kutsal Ruh'un ona geleceğini, yüce olanın gölgesinin onu kaplayacağını ve sonra doğacak çocuğun *Tanrı'nın Oğlu* olarak anılacağını söyledi. Böylece Tanrı, İsa Mesih'in gerçek babası oldu.

İsa Mesih, ölümsüz bir baba ile ölümlü bir anneden doğarak yeryüzüne gelmiş tek kişidir. Bu yüzden de *Doğrulmuş Tek Oğul* diye adlandırılmaktadır. Ölümlü annesinden, açlık, susuzluk, yorgunluk, acı ve ölüm gibi insani özellikleri miras almış, babasından ise Tanrısal güçleri devralmıştır. O, dilemediği sürece, hiç kimsenin onun canını almaya gücü yetmez. O dilediği vakit, hayatını ortaya koyar. Dilediği zaman da onu geri alır.

Gençliğinden itibaren, göklerdeki babasının tüm isteklerine boyun eğmiş ve Meryem ile Yusuf'un rehberliği altında, diğer çocuklar gibi büyümüştür. O gerçeği sevmiş ve ona uymuştur.

⁵⁶ Gospel Principles, s. 61

Otuz yaşına eriştiğinde, kuzeni Yahya tarafından vaftiz edilmek için Ürdün nehri kıyısına gelmişti. Hiç günah işlemediğini bildiği için, Yahya onu vaftiz etme konusunda gönülsüz davranmıştı.. İsa, *hakki gerçekleştirmek için* vaftiz edilmek istediğini söyledi. Böylece Yahya onu, başını nehrin suyuna daldırmak suretiyle vaftiz etti. Vaftiz bittiğinde ise, Baba Tanrı cennetten şöyle seslendi: “İşte bu, kendisinden hoşnut olduğum sevgili oğlumdur.” Sonra oraya kutsal ruh indi.

Sonra şeytan ona uğradı ve yoldan çıkarmak için ona vesvese vermeye başladı. İsa ona şiddetle direndi ve onu uzaklaştırdı. Sonra halka vaaz vermeye başladı. O, dünyaya sadece bizim için ölmeye değil, aynı zamanda bize nasıl yaşamamız gerektiğini öğretmeye gelmiştir. Bize iki büyük emir öğretmiştir. Birincisi, *Tanrı'yı bütün yüreğimizle, bütün aklımızla ve bütün gücümüzle sevmek*; ikincisi ise, *başkalarını kendimizi sevdiğimiz gibi / kadar sevmektir*.⁵⁷

İsa, İncil'in öğretilerini tüm dünya halkına öğretmek için on iki havariyi seçmiştir. Onlar kilisenin asıl liderleridir.

Dünyadaki hizmetlerini tamamladıktan sonra artık, dünya halkının tüm günahlarına kefaret olmak üzere acılı bir ölümle Göklere yükselmiştir.⁵⁸

Mormonlar, diğer Hristiyanlar gibi, İsa'nın *İkinci Gelişi* (Second Advent / Second Coming) ne ve İsa Mesih'in dönüşü ile yaşanacak bin yıllık bir altın çağı ifade eden *Milenyum*'a inanmaktadırlar.

İsa Mesih'in, Joseph Smith'e şöyle söylediği nakledilir: “Göklerden kendimi kudret ve ihtişamla ile açığa vuracağım. Yeryüzünde adaletle bin yıl hükmedeceğim ve kötülük yeryüzünü terk edecek”.⁵⁹

Bugün bu yeni dönemin, savaşlar, felaketler ve kargaşalar diye özetlenebilecek olumsuz alametleri kadar, Mormon Kitabı'nın gelişiyile birlikte

⁵⁷ Gospel Principles, s. 65-66

⁵⁸ Gospel Principles, s. 67

⁵⁹ Gospel Principles, s. 265

İncil'in restorasyonu, İncil'in mesajının bütün dünya halkına her dilde ulaş(tırıl)ması, *Elijah* adındaki peygamberin yeryüzünü ziyaret etmesi, *Lamanitelar*'ın (Kayıp İsrail kabilelerinden biridir ki, Mormonlar soylarını onlara dayandırır) büyük bir millet haline gelmesi ve *Yeni Kudüs*'ün kuruluşu (Missouri'de) gibi olumlu ve müjdeli alametlerinin de artık ortaya çıkmış olması, İsa Mesih beklentisinin güçlenmesine neden olmaktadır.

c) KUTSAL RUH ANLAYIŞI

Adem ile Havva, Aden Bahçesi'nden (Cennetten) ayrıldıktan sonra, hayatlarını sürdürebilmek için toprağı işlemeye ve daha başka işlerle uğraşmaya başladılar. Kızları ve oğulları oldu. Oğullar ve kızlar birbirleriyle evlenip çocuklar dünyaya getirdiler. Böylece gökteki Baba Tanrı'nın çocukları da, kendilerine emredildiği şekliyle cenneti terk ederek yeryüzüne inmeye başladılar. Dünyaya gelirken cennetteki evlerine ve hayatlarına dair bilgiler ve anılar hafızalarından silinmekte; ancak Baba onları kendi etkisine açık tutmaktaydı. Bu bağlamda onları *teselli etmek, yardımcı olmak ve rehberlik etmek* üzere, onlara Kutsal Ruh'u gönderdi. Kutsal Ruh Tanrı'yı ve İsa Mesih'i teyit etti ve onlara İncil'i öğretti.⁶⁰

Kutsal Ruh, Tanrı'nın zatının (Üçlü Tanrısal Doğanın) bir parçasıdır. O, insan şeklinde ve suretinde bir ruhtur. Bir anda sadece bir yerde bulunabilir. Ancak etkisi tıpkı güneş gibi, her yere ulaşabilir. Tanrı, babamızdır ve her şeyi yönetendir. İsa Mesih kurtarıcımızdır. Kutsal Ruh ise bütün doğruların ve iyiliklerin ilham kaynağı ve tanığıdır. İsa Mesih'i Bakire Meryem'e müjdelemek için gelen ve onu Meryem'in bedenine yerleştiren odur.⁶¹

Kutsal Ruh'un üç şeye muktedir olduğu belirtilmektedir: Teselli ve huzur vermek, insanları doğru olana klavuzlamak ve tanıklık etmek...Kutsal Ruh olmaksızın, İsa'nın Mesih olduğu bilinemez ve anlaşılabilir. İsa Mesih'in İncil'i,

⁶⁰ Gospel Principles, s. 36

⁶¹ Craig L.Blomberg-Stephen E.Robinson , How Wide The Divide?A mormon And An Evangelical In Conversation, InterVarsity Press, Illinois 1997, s.111

ancak Kutsal Ruh'un rehberliği ile anlaşılabilir ve hayata geçirilebilir. Ondan bir işaret veya ilham alındığı vakit bu, ruhun derinliklerine yerleşir ve kolay kolay silinemeyecek güçlü bir kanaat haline gelir.⁶²

Bilindiği gibi, Kutsal Ruh, Üçlü Tanrısal Doğa'nın bir üyesidir. İnsan şeklinde bir ruhtur. Bununla beraber, etten-kemikten oluşan bir beden değildir. O, gerçeğin, doğruluğun ve her türlü iyiliğin ilham edicisidir.

Baba ve oğlun tanıklığını yapan Kutsal Ruh'un sürekli ihsan (armağan) ına liyakat kazanmak için Baba ve Oğul İsa Mesih'e içtenlikle iman etmek, emirlerini yaşamak, günahlardan pişmanlık duyarak vazgeçmek ve bir rahibin elleriyle vaftiz edilmek gerekmektedir. O zaman Kutsal Ruh, önümüzü aydınlatan bir ışık olarak tecelli edecektir.⁶³

Buraya kadar Kutsal Ruh ile ilgili olarak verdiğimiz bilgilerle, yerleşik Hristiyanlığın konuya bakışı arasında fark yok gibi görünmektedir. Fakat Mormonizm içinde Kutsal Ruh'a ilişkin aykırı görüşlerin de öne sürülmüş olduğunu kaydetmekte yarar vardır.

1835'te *Doktrin ve Ahitler*'in ilk baskısının *İnanç Üzerine Konuşmalar* (Lectures on Faith) bölümünde, Tanrı'nın zatının iki farklı kişilikten oluştuğu ve bunların Baba ve Oğul oldukları beyan edilmiştir. "Peki Kutsal Ruh nedir?" sorusuna ise, "Baba ile Oğul'un ortak aklıdır" cevabı verilmiştir.⁶⁴

1855'te Mormonizm'in fikir babalarından Orson Pratt, gerçekten bir Kutsal Ruh kişiliğinin varolup olmadığından emin olmadığını iddia etmektedir. Bugün elbette ki, Mormonlar Kutsal Ruh'un bir kişilik olarak var olduğunu ve Tanrısal Doğa'nın bir üyesi ve bir *kışilik* olduğunu söylemektedirler. Joseph Fielding Smith de, onun Tanrısal Doğa'nın üçüncü ögesini oluşturduğunu, ancak etten- kemikten bedeni olmayan bir ruh olduğunu belirtmektedir. *Havariler*

⁶² Gospel Principles, s. 38

⁶³ Teachings of Presidents of the Church JOSEPH F. SMİTH, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah 1998, s. 68-69

⁶⁴ The Changing World of Mormonism, s. 188

Konseyi'nden LeGrand Richards, Kutsal Ruh'un erkek bir kişilik olduğu kanaatini dile getirirken, William E. Berrett onun Tanrı ve Oğlu gibi ettenkemikten bir bedeni olmadığını, bilakis *ruhsal bir kişilik* olduğunun altını çizmektedir.⁶⁵

Anlaşılan, Mormon liderleri, "*Ebedi Tanrısal Evrim*" için fiziksel bir bedene sahip olmak gerektiğini söylemelerine karşın, bir bedeni olmadığını ısrarla vurguladıkları Kutsal Ruh'u, Teslis'in üçüncü unsuru olarak kabul etmekte bir sakınca görmemektedirler.

d) SİYON DAVASI

Mormonizm'de, *Siyon* (Va'dedilmiş Topraklar) dan söz edildiğinde, akla çok belirgin ve keskin hatlarla belirlenmiş bir hedef gelmektedir. Joseph Smith'in, *Siyon* ile ilgili şu sözleri bunu son derece açık biçimde ortaya koymaktadır: "En büyük ideal olarak, *Siyon*'u tesis etmemiz gerekmektedir"⁶⁶

Peki Mormonlar, *Siyon*'dan ne anlamakta veya onunla neyi kastetmektedirler?

Mormon teolojisine göre, Tanrı İsa Adem'in küçük oğlu Enoş'u çöl halkını günahlarından tövbe etmeye davet etmek üzere görevlendirir. Ancak onun davetine Kenan halkının dışında hiç kimse itaat etmez. Çok geçmeden inkar eden diğer halklar, Enoş'un etrafında bütünleşen inananları yok etmek üzere saldırıya geçerler. Oysa Enoş'a Tanrı düşmanlarını dehşete düşüren bir ses ve dil (konuşma) kabiliyeti verilmiştir ve onunla düşmanlarını ürküterek uzaklaştırır. Tanrı'nın laneti inkarcıların üzerine iner ve ardından birbirlerini yok ederler.

Daha sonra, Tanrı'nın görkem ve şanı insanlar üzerinde parlamaya başlar. İnananların ülkesi (Kenan) ni kutsayarak müreffeh bir ülke haline getirir. Sonra

⁶⁵ The Changing World of Mormonism, s. 189

⁶⁶ Teachings of Presidents of the Church JOSEPH F. SMITH, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah 1998, s. 160

Tanrı, orada yaşayan kendi halkını *Siyon* olarak isimlendirir. Zira onlar tek yürek ve tek akıl şeklinde kenetlenmiş, hakkaniyete dayanan ve aralarında yoksul kişi bulunamayacak kadar dayanışma halinde yaşayan bir halktı.

Enoş onlara doğruları telkin etmeye devam eder ve bir zaman sonra *Siyon* adında bir şehir kurar. Tanrı ile konuşur. Enoş, Tanrı'ya *Siyon*'un güven içinde sonsuza dek yaşayacağını söyler. Tanrı ise, *Siyon*'u kutsadığını, onun dışında kalanları ise lanetlediğini beyan eder.⁶⁷

Doğrusu kutsal metinlerde *Siyon*, birkaç farklı anlamda kullanılmaktadır. Fakat bütün bu anlamlar birbirleri ile yakından ilintilidir. Mormonlara göre *Siyon*, İsa Mesih'in İncil'i ile kutsanmış insanlar tarafından tesis edilmiş bir toplumdur. Bütünüyle kutsanma kanunu çerçevesinde hayat süren Azizlerin teşkil ettiği bir toplumdur. Yani *Siyon* toplumunun yaşam biçimi ve standartları, diğer bütün toplumlardan farklı olmalıdır ve olacaktır.

Tanrı, modern bir *Siyon* kentinin alanını açıklamıştır. Aynı zamanda *Siyon* kenti ve *Siyon* toplumunun temel kuruluş ilkelerini de açıklamıştır.

1831'den 1833'e kadar Azizler yeni açıklanmış bulunan *Siyon* bölgesi olan Missouri'ye bağlı Jackson Kontluğu'nda toplanmış; ancak öfkeli çeteler tarafından oradan sürülmüşlerdir.

Mormonların *Siyon* tasarımı, belirli bir yere özgü değildir. Dünyanın her ülkesinde Azizlerin oluşturabildiği her yerleşim birimi bir *Siyon* kenti olarak tanımlanabilir. Mesela Meksikalı Azizlerin kendi ülkelerinde oluşturacağı yerleşim bölgesi, Meksika'da bir *Siyon* kentidir. Şayet Japonya'daki Azizler orada bir bölgede toplanıp bütünleşebilirlerse, orası da bir *Siyon* kenti olacaktır. Kısacası, *Siyon* kavramının etrafında onu kuşatan ve sınırlayan her türlü bariyer yok sayılmakta ve *Siyon* kenti, dünyanın dört bir köşesinde kurulmuş Mormon yerleşim birimlerinin toplamından oluşan küresel bir yapıya dönüşmektedir.

⁶⁷ Joseph Smith, Pearl of Great Price, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah, U.S.A. 1928, s. 20-21

Mormon öğretisi, İsa Mesih'in *Siyon* vaadinin ve müjdesinin kesin olduğunu belirtmektedir ve unutmamak gerekir ki, Mormon inancına göre Siyon'un merkez üssü, kesinlikle bugünkü Amerika kıtası olacaktır. Nitekim, Joseph Smith'e *Siyon* (Va'dedilmiş Topraklar) olarak bugünkü Salt Lake City şehrinin yerinin vahiy yoluyla beyan edilmiş olduğuna inanan Mormonlar, daha önce de belirttiğimiz gibi, Joseph Smith'ten sonra başa geçen ikinci peygamber Brigham Young öncülüğünde bu va'dedilmiş bölgeye göç ettiler. Bu uzun ve yorucu göçün nihai amacı, Tanrı'nın Krallığını, yani Amerika'daki Kudüs'ü tesis etmekten başka bir şey değildi. Bu anlamda Mormonlar, Utah eyaletinde bulunan bu şehre son derece güçlü bir Kudüs vurgusu yapmaktadırlar.⁶⁸

e) MORMON KİTABI

Birinci bölümde, Mormonizm'in ortaya çıkış serencamını anlatırken, Mormonların temel kutsal kitabı olan Mormon Kitabının çıkış şekline de değinme gereği duymuştuk. Burada ise, kitabın içeriği ve diğer bazı özelliklerini ortaya koymak suretiyle resmin bütününe kavramaya çalışacağız.

Mormon inancına göre, Joseph Smith tarafından altın levhalardan mucizevi bir tarzda tercüme edilmiş olan Mormon Kitabı, Batı Yarımküresi'nde (Amerika Kıtası) yaşayan halkın, İsa'dan önce 600'den, İsa'nın doğumunu izleyen 400 yılına dek geçen bin yıllık zaman diliminde yaşadığı olayların bir öyküsüdür. On dört kitaptan ve bir editorial nottan oluşan kitabın Utah Kilisesi baskısı toplam 522 sayfadır. *I.* ve *II. Nephi* başlıklarını taşıyan ilk iki kitap, İsa'dan önce 600'den 545'e kadar geçen periyod ile ilgilidir ve kardeşleri tarafından satılarak Mısır'a gönderilen Yusuf'un torunu olan Lehi'nin, karısı *Sariah* ve dört oğlu *Laman*, *Lemuel*, *Sam* ve *Nephi*, onların aileleri ve takipçileri ile birlikte, Babil esaretinden hemen önce Kudüs'ü nasıl terk ettiklerini ve İsa Mesih'in emri üzerine *Lehi*'in inşa ettiği bir gemi ile, yine İsa Mesih'in rehberliğinde denizin karşı kıyısında bulunan va'dedilmiş topraklara nasıl

ulaştıklarını ve bu uzun yolculuk sırasında *Laman* ve *Lemuel* kardeşlerin ve onlara bağlı halkın çıkardıkları isyanlar nedeniyle Tanrı tarafından lanetlenerek tenlerinin koyulaştırılmasıyla türeyen Kızılderililerin durumu anlatılmaktadır.

Bu noktada sıklıkla sorulan bir soruya muhatap olmaktadır: Kudüs'ten ayrılan ve çölün derinliklerine doğru uzun bir yolculuğa çıkan İsrail kabileleri batıya doğru ilerleyerek Afrika kıtasının batı kıyısına ulaştıktan sonra önlerine çıkan Atlas Okyanusunu o günün şartlarında nasıl geçmiş ve Kuzey Amerika'ya ulaşmışlardır? Konu hakkında bugüne dek çeşitli yaklaşımlar olmuştur. Fakat, biz burada olaya bizzat Mormonizm'in içinden bakmanın daha sağlıklı olacağı kanısıyla *Mormon Kitabı*'nın anlatımına başvurmak istiyoruz. Kitaba göre, Tanrı tarafından *Nephi*'a büyük bir gemi inşa etmesi emredilir. Kardeşlerinin şiddetli muhalefetine rağmen nihayet geminin inşası tamamlanır ve o gemiyle yapılan uzun ve yorucu yolculuğun sonunda karşı kıyıya, yani Amerika Kıtasına ulaşmayı başarırlar.⁶⁹

Buradan itibaren, *Jacob* (Yakup), *Enoch*, *Jarom*, ve *Omni* adlı kitaplar yer almaktadır. Bu kitaplar İsa'dan önce 130'a kadar süren bir kronolojiyi içermekte ve Zedekiah esir edilerek Babil'e götürüldüğünde *Judah*'ı (Yahuda) terk eden diğer İbranilerin yerleştiği *Zarahemla* ülkesinden bahsetmektedir. Devamında, "Mormon'un Sözleri" başlığını taşıyan ve derleyicinin İsa'dan sonra 385'te yazdığı sanılan editorial not bulunmaktadır.

Daha sonra üç ana kitap gelir: *Mosiah*, *Alma* ve *Helaman*... Burada *Nephites*'in (*Nephi*'in soyu) macerasının devamı vardır ve İsa'dan önce 145'ten 2'ye kadar devam eder. Aynı bölümlerde *Benjamin* ve *Mosiah*'ın yönetim ve vaazları, *Lamanites* (*Laman* ve *Lemuel*'in soyu) ile yapılan savaşlar, doğru dine yönelen baskı ve işkenceler, *Alma*'nın kilisesinin bulunuşu, onun yüksek rahipliği, başhekimliği, yüksek rahip ve başhekim olarak ikinci Alma, eski ikazları tekrar hatırlatan vaazlar, *Lamoni*'nin ihtidası, İsa'nın muhalifi

⁶⁸ Yasin Aktay, Değerler Eğitimi Dergisi, Ensar Neşriyat Ticaret A.Ş. İstanbul, Temmuz 2003, s. 27

Korihor'un ortaya çıkışı, bir takım yeraltı örgütlerinden gelen tehditler, *Alma*'nın uyarıları, *Samuel*'in kehaneti ve benzer bazı konular mevcuttur. Bu kayıtlar, İsa Mesih'in Yeniden Dirilişinin ardından Amerika kıtasına gelişi, kilisesini tesis etmesi, hem *Nephites* hem de *Lamanites* toplumları nezdinde İsa kilisesinin canlanma ve yükselişi ile birlikte barış ve gerçeğin hükmetmeye başlaması gibi gelişmeleri anlatmakta ve İsa'dan itibaren 321'e dek yaşanan zaman periyodunu kapsamaktadır. n *MormoKitabı*, daha sonra, bu ideal dönemi izleyen yozlaşma ve kokuşma halini, ardından tekrar *Nephites* ile *Lamanites* arasında çıkan bir savaşın sonucunda önceki topluluğun, günahlarına bir ceza olarak yok olup gitmesinden bahsetmektedir. Söz konusu savaş, *Moroni* tarafından saklanmış olup, yine kendisi tarafından Joseph Smith'e teslim edilen altın levhaların gömülü olduğu *Cumorah Tepesi*'nde (New York) meydana gelmiştir.

Hikaye bu noktada, *Jaredites* (Jared ve halkı)'ın macerasını anlatan *Ether'in Kitabı* ile kesilmektedir. Bu halkın *Nephites* tarafından keşfi *Omni*'nin Kitabında anlatılmaktadır. *Jared* ve halkı, *Babil Kulesi*'nin inşa edildiği dönemde fincana benzeyen teknelerle yeni dünya (Amerika kıtası)ya gelmiş ve fakat günahlarından pişman olup arınmadıkları için bir ceza olarak yok edilmişlerdi. Hatta bu bağlamda geçen ve “*Bal Arısı*” şeklinde tercüme edilen “*Deseret*” kelimesi, sonradan Mormonlar tarafından Utah isminin yerine kullanılmak üzere teklif bile edilmişti. Son olarak *Moroni'nin Kitabı* vardır ve kitapta *Mormon*'un oğlu *Moroni*'nin rituel uygulamaları ve doktrinel yönergeleri ve buyrukları yer almaktadır.

Bir kutsal kitap olarak *Mormon Kitabı*, *Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi* tarafından İncil ile eşit tutulmaktadır.⁷⁰

Birinci bölümde *Mormon Kitabı*'nın doğuşu konusunda *Mormon Kitabı* ve diğer bazı kaynaklarda dile getirilen anlatımlara başvurmuştuk. Şimdi de,

⁶⁹ The Book of Mormon, s. 36

⁷⁰ Thomas F. O'Dea, The Mormons, s. 22-23

nesnel bir bakışla, konuya ilişkin aykırı söylemler içeren sesleri yansıtmaya çalışalım.

Bu aykırı çıkışlardan biri, *Mormon Kitabı*'nın aslında kadim veya Tanrısal vahye dayalı bir kayıt değil, sadece 19. yy'a ait bir ürün olduğu iddiasına dayanmaktadır. İddia sahiplerinin kanıtlarını iki başlık altında toplamak mümkün görünmektedir:

- **MORMON KİTABI'NIN SAHİBİ YA DA ORİJİNİNE DÖNÜK**

ELEŞTİRİLER

Kimi çevreler, Joseph Smith'in Mormon Kitabı'nın gerçek yazarı veya sahibi olmadığını, onun ilk ve önemli taraftarı, aynı zamanda *Campbelite Vaizi* olarak tanınan Sidney Rigdon'un Solomon Spaulding'e ait olduğu söylenen bir hikayeyi revize ederek mevcut kitabı ortaya çıkardığını iddia etmektedirler.⁷¹

İddiaya göre, 19. yy'ın başında *Yeni İngiltere* diye adlandırılan Amerika'da ticaret yapmak niyetiyle görevinden ayrılan Solomon Spaulding adlı Presbiteryen mezhebinden bir papaz yaşıyordu. Spaulding ticaret hayatında çok geçmeden iflas etti ve kaybettiği servetini ve saygınlığını kendisine tekrar kazandıracağına umduğu ve "*Bulunmuş El Yazmaları*" adını verdiği Kitab-ı Mukaddes tarzında bir roman yazmaya koyuldu. Ancak ömrü, yazdığı romanı yayımlatmaya yetmedi. Kitap, Yusuf Peygamberin soyundan oldukları öne sürülen Kuzey Amerika yerlileri ile ilişkiliydi ve *Yahuda Kralı Sedecias*'ın M.S.5.yy'a dek süren hükümdarlığından itibaren, Kudüs'ten çıkan ve kayıp oldukları söylenen bazı İsrail kabilelerinin göç ve savaşlarını anlatan uzun bir öyküydü.⁷²

Bazılarının bu kabilelerin izlerini İngiltere'de bulmaya çalışmış oldukları bilinmektedir. Hatta kimi İngilizler, soylarını bunlara dayandırmakla iftihar ediyorlardı. Bazıları bu kabilelerin izlerini Japonya'da bile araştırmışlardır. Kesin

⁷¹ Thomas F. O'Dea, *The Mormons*, s. 23

olan şey, Çin’de ve Hindistan’da bile, *Babil*’in zapt edildiği devirlerden beri orada yaşadıklarını iddia eden Yahudi kolonilerinin varolduğudur. Amerika’ya göç fikri gerçekdışı görünmekle beraber, Spaulding’den başkaları da zaman zaman bu fikre kapılmışlardır. Hatta, Mormonizm’in kuruluşundan sadece beş yıl önce, o gün itibariyle Portekiz kökenli bir Yahudi ve A.B.D.’nin Tunus eski konsolosu olan Mordehay Manuel Noah, *Niagara* nehrinde bulunan *Grand Island* isimli bir adayı satın alarak tüm Musevileri buraya yerleşmeye davet etti. Adaya kendisi *Ararat* adını verdi ve aynı yılın (1825) Eylül ayının ikisinde bu yeni sitenin kuruluşu görkemli bir biçimde kutlandı. Çok ilginçtir ki, Amerika kıtasının yerlileri olan Kızılderililer de İsrail oğulları’nın soyundan olmak sıfatıyla burayı bir sığınma yeri olarak görmeye ve kutlamaya temsilciler göndermeye davet edilmişlerdi. Sonunda proje fiyasko ile bitti ve kent hiç bir zaman kurulamadı.

Bu arada, Vermont’taki Palmyra’da Joseph Smith adlı genç bir adam yaşıyordu. Bu genç adam, çevresinin dikkatini gördüğünü iddia ettiği bir *vizyon* (rü’yet) ile çekmişti. Kendisini bir hazine keşfedicisi olarak tanıtıyordu. İşte o sıralardadır ki, yazarının ölümünden on iki yıl sonra, Spaulding’in “*Bulunmuş El Yazmaları*” Joseph Smith’in eline geçti. Bu metnin ona, ortaklarından Sidney Rigdon tarafından verilmiş olduğu sanılmaktadır. Bu kişi de muhtemelen, o metni, çiraklık yaptığı bir matbaadan almıştı.

Joseph Smith’in kitabın kaynağı olarak göstermiş olduğu altın levhalara gelince... New Yorklu profesör Charles Anton, hiyeroglif kayıtlar taşıdığı söylenen levhaların bir eşantiyonunu inceledikten sonra bunların düzmece olduğunu söyleyerek onları uyarılmıştı. Zira ona göre levhalar, özellikle bir Yunan ve İbrani harfleri karışımı ve Humloldt tarafından yayınlanmış olan Meksika takviminin kaba bir taklidini içeriyordu.⁷³

⁷² René Guénon, *Kadim Bilimler ve Bazı Modern Yanılgılar*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 135

⁷³ René Guénon, *Kadim Bilimler ve Bazı Modern Yanılgılar*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 136-137

• **MORMON KİTABI'NIN TANIKLARINA DÖNÜK**

ELEŞTİRİLER

Daha önce belirtildiği gibi, Joseph Smith, tercüme ettikten sonra levhaları, onları kendisine getiren meleğe (Moroni) iade ettiğini iddia etmişti. Bu durumda gerçekten sözü edilen altın levhaların var olup olmadığından veya levhalar var idiyse, doğru tercüme edilip edilmediğinden emin olmanın hiç bir yolu bulunmamaktadır. Fakat Joseph Smith'in bu altın levhaları gördüğünü iddia eden on bir tanığı olduğu söyleniyordu ve bu kişilerin tanıklıkları, *Mormon Kitabı*'nın önsözünde kayıt altına alınmıştı. Önce Oliver Cowdery, David Whitmer ve Martin Harris, Tanrı'nın bir meleğinin kendilerine altın levhaları gösterdiğini söylemiş, akabinde de altı kişi, sadece levhaları gördüklerini iddia etmişlerdi. Bunlar, *Chirtian Whitmer, Jacob Whitmer, Peter Whitmer, John Whitmer, Hiram Page, Joseph Smith, Hyrum Smith ve Samuel H. Smith*'tir. Levhaların varlığı ve doğru tercümesine ilişkin sunulan tek kanıt, bu kişilerin tanıklığıdır. Üstelik Mormon kilisesi, sözü geçen kişilerin yaptıkları tanıklıktan asla geri adım atmadıkları iddiasındadır. Oysa eldeki Mormon yayınlarından en az ikisi, tanıkların sonradan bazı duraksama ve kuşkulara girdikleri yönünde bilgiler içermektedir. Sözgelimi, kilisenin ikinci başkanı Brigham Young, "Levhalara dokunmuş ve Tanrı'nın melekleri ile konuşmuş olan tanıklardan bir kısmı sonradan kuşkuya kapılmış ve melekleri gördüklerini yadsımaya başlamışlardır." demiştir.

Melekleri ve altın levhaları gördüğüne dair tanıklık eden on bir kişiden biri olan Oliver Cowdery'nin sonradan yaşadığı bunalımı gösteren bir kanıtı, bizzat kendisinin yazdığı ve 1841'de, yine bir Mormon yayın organı olan *Times and Seasons* adlı dergide yayınlanan bir şiirde görmek mümkündür:

Yoksa vaktin tükendiği ortaya çıkıyor mu?

Çünkü bazı saatler artık çalışmıyor

.....

Yoksa İsa'nın Tanrı olmadığı çok mu belli?

Çünkü Peter ona lanet etmiş ve sövmüştü

.....

Yoksa Mormon Kitabı O'nun sözleri değil miydi?

Çünkü Oliver onu reddetmişti.

Buraya kadar, Mormonların vahiy ürünü olduğuna inandıkları ana kutsal kitapları olan Mormon Kitabı'na ilişkin bilinenlerin ana hatlarına dokunarak kabaca bilgi vermeye çalıştık. Ancak unutmamak gerekir ki, Mormonların yine Joseph Smith tarafından Tanrı'dan aldığı vahiyle yazdığına inandıkları ve daha önce çeşitli bölümlerde sözü geçen iki kutsal kitapları daha vardır. Bunlar, *Öğreti ve Ahitler* (Doctrine And Covenants) ve *Büyük Ödülün İncisi* (The Pearl of Great Price) adlı kitaplardır. Bir fikir vermesi açısından, elinizdeki çalışmanın sonunda yer alan EK bölümünde, Mormon Kitabı'nın yanı sıra, bu iki kitaptan da örnek alıntılar sunulmuştur.

B) MORMONİZM'İN UYGULAMALARI

a) SAKRAMENT

Mormonizm'de sakramentten anlaşılan şey, temelde *Evharistiya*'dır. Bu, bir kutsal rahiplik buyruğudur ve İsa'nın insanlığı ilk günahın kirinden arındırmak için kendini feda etmiş olmasının hatırası ve sembolüdür. Mormonlar sakramenti, Şabat günü olarak kabul ettikleri Pazar günü icra ederler. Sakrament sırasında ekmek yenir ve su içilir. Buradaki ekmek ve su, İsa'nın günahlarımıza kefaretle kurban verdiği etini (vücudunu) ve kanını sembolize eder. Yenilen ekmek ve içilen su *Göksel Baba* ile yapılmış olan kutsal ahitin yenilenmesi anlamına gelmektedir.

İsa çarmıha gerilmeden kısa bir süre önce, bir evde Havarilerini etrafına topladı. Çok geçmeden bir çarmıhta can vereceğini biliyordu. Bu, ölmeden önce, çok sevdiği havarileri ile yaptığı son toplantıydı ve daha güçlü, daha inançlı olmaları için kendisini daima hatırlamalarını istiyordu. Kendi hatırasını onların iç dünyasında ölümsüzleştirmek için elindeki ekmeği parçalara böldü ve onu kutsadı. Sonra şöyle dedi: “Alın ve yeyin. Bu, sizin için fidye olarak verdiğim bedenimin hatırasıdır.” Sonra bir bardak şarap aldı, onu kutsadı ve içmeleri için havarilerine verdi. Ardından şöyle dedi: “Bundan hepiniz için. Zira bu, bana inanan herkesin günahlarının affi için dökülmüş kanımın hatırasıdır.” (Matta 26:23-24; Matta 26:26-28; Markos 14:22-24; Luka 22:15-20)

Mormonlara göre İsa Mesih, yeniden dirildikten sonra Amerika Kıtası’na gelerek aynı emri *Nephites* adlı İsrail kabilelerine de öğretmiştir. (Bkz. The Book of Mormon, 3 Nephi 18:1-11).

Sakramentin icrası ise, şu şekildedir: Kilise mensupları her Şabat günü (Pazar) ibadet etmek ve sakramenti icra etmek üzere bir araya gelirler. Sakrament, rahiplik yetkisine sahip olan kimselerce yönetilir. Bir rahip veya kilise büyüğü ekmeği parçalara böler, diz çöker ve onu kutsar. Sonra bir rahip yardımcısı bu sakrament ekmeğini orada bulunan kimselere tek tek ikram eder. Yetkili rahip, ardından suyu kutsar ve su da aynı şekilde dağıtılır. İsa’nın havarilerine şarap sunduğu kaydedilmektedir. Ancak Mormonlar ahir zamanda gelen bir vahiyde, onu hatırlattığı sürece ne yenilip- içildiği hususunun çok önemli olmadığını açıklanmış bulunduğu inanmaktadırlar. Bu yüzden günümüzde Mormonlar, şarap yerine su kullanmayı tercih etmektedirler. Nitekim, Mormon öğretisinde alkollü içkiler kesin olarak haram kabul edilmektedir.

Yetkili rahip ekmeği kutsama sırasında şu duayı okur: “Ey Ebedi Babamız Olan Tanrı’mız! Senden oğlun İsa Mesih adına, bu ekmeği ondan yiyen herkesin ruhu için kutsamanı, oğlun İsa’nın bedeninin hatırası için ondan yemelerini, ona

tanıklık etmelerini, oğlunun adını üzerlerine almaya gönüllü hale gelmelerini, onu daima hatırlamalarını, onlara vermiş olduğu emirlere itaat etmelerini ve her zaman onun ruhu ile birlikte olmalarını nasip etmeni dileriz. Amen.”

Yetkili rahip suyun kutsanması sırasında ise şu duayı okur: “Ey Ebedi Babamız Olan Tanrı’mız! Senden oğlun İsa Mesih adına bu şarabı (suyu) ondan içen herkes adına kutsamanı, ve bunu, kanını kendileri için dökmüş olan oğlunun hatırası için yapmalarını, sana tanıklık etmelerini, onu her zaman hatırlamalarını ve her zaman onun ruhu ile birlikte olmalarını nasip etmeni dileriz. Amen.”

Sakrament oldukça yalın biçimde, ancak derin bir saygı ile icra edilmektedir ve sakramentin bu şekilde icra edilmesi suretiyle, Tanrı ile ezelde yapılmış olan ahitin yenilendiğine inanılmaktadır.⁷⁴

b) ŞABAT GÜNÜ

Mormonlar birtakım farklar olmakla birlikte, tıpkı Yahudiler gibi *Şabat Günü*’nü gözetmektedirler.

Kök olarak *Şabat* (Sabbath) İbranice’dir ve *Dinlenme Günü* anlamına gelir. Tanrı’nın evreni yarattıktan sonraki dinlenme gününü ifade eder ve hatırlatır. Tevrat’ın Tekvin Bölümü’nde, Tanrı’nın yaratma işini “*gün*” olarak tabir edilen altı periyod (evre, aşama) içinde tamamladığı ve yedinci günde istirahata çekildiği anlatılır. İlgili ayet şöyledir: “Ve yedinci günde Tanrı, yaptığı işi tamamladı. Ve yedinci günde yaptığı işten dinlendi. Ve Tanrı yedinci günü hayırlı kıldı ve kutsadı” (Tekvin 2:2-3) .

Böylece her yedinci gün (Pazar günü) *Şabat Günü* olarak kutlanmaktadır. Tanrı tarafından, gündelik işlerden çekilmek, dinlenmek ve ona ibadet etmek için takdir edilmiş kutsal bir gündür.

⁷⁴ Gospel Principles, s. 151-152-153-154-155

Şabat Günü'nün amacı, haftanın belli bir gününde dünyevi kaygıları ve meşguliyetleri bir kenara bırakarak, duygu ve düşünceleri bütünüyle Tanrı'ya yönlendirmektir. Ancak salt iş bırakma ve dinlenme şeklinde anlaşılmamalıdır. Tanrı'ya karşı, derin bir saygı ve kulluk duygusu içinde yaşanması gereken bir gündür. *Şabat Günü* bu duygular içinde geçirildiği vakit, Tanrı ile yapılmış olan ezeli ahit yenilenmiş olmaktadır.

Tanrı, *Şabat Günü* ile ilgili emrini İsrailoğulları'na şu şekilde bildirmiştir: "Kutsallığını korumak üzere *Şabat*'ı hatırlayın." (Çıkış 20:8). Bu bakımdan *Şabat*, İsrailoğulları'nın, Tanrı'nın kendisiyle ahitleştiği bir halk olduğuna işaret sayılmaktadır.

Nephite halkının da, Tanrı'nın emirleri doğrultusunda *Şabat Günü*'nü gözettiğine inanılmaktadır.

Hatta Mormonlara göre İsa, modern çağda da *Şabat Günü*'nün gözetilmesini emretmiştir. *Şabat Günü* İsa'nın yeniden dirilişi ile başlamış değil, ondan evvel de İsa ve şakirtlerince gözetilmiş bir gündür.

1831'de Joseph Smith'e indirildiğine inanılan bir vahiyde, İsa Mesih'in Azizlerinden (Mormonlardan) ibadethaneye giderek sakramenti icra etmeleri, günlük meşguliyetlerinden uzaklaşmaları ve en yüce olana kendilerini vakfetmelerini istediği belirtilmiştir. O günde, alış-veriş yapmak, avlanmak, sportif ve benzeri faaliyetlere katılmak yasaklanmıştır. Zira bütün bunlar, kişinin tüm dikkat ve ilgisini manevi konulara yoğunlaştırmasına engel teşkil edebilecek uğraşlardır.

Şabat Günü'nün canlandırılması, sadece bu ve benzeri dünyevi işleri terk ederek oturmak ve dinlenmekten de öte, yapıcı düşünceler ve eylemler üretme anlamını taşımaktadır.

Şabat, Pazar günü olarak kabul edildiğinden dolayı, kilisede icra edilen sakrament (evharistiya) ile bir bütünlük arz etmektedir.

Mormon kilisesinin *Şabat Günü*'nün ihyasına dair önerileri şunlardır:

- ✓ Kilise toplantılarına iştirak etmek
- ✓ Kutsal metinleri ve kilise büyüklerinin sözlerini okumak
- ✓ Hastaları, yaşlıları ve dostları ziyaret etmek
- ✓ Manevi duyguları coşturan türden müzik dinlemek ve ilahiler söylemek
- ✓ *Göksel Baba*'ya medih ve şükranlar sunarak dualar etmek
- ✓ Aile soyağacı bilgilerini ve kişisel tarihçeleri kayıt altına almak
- ✓ Aile bireylerine zaman ayırmak ve onlarla dini sohbetler yapmak
- ✓ Dost insanlara mektuplar yazmak
- ✓ Oruç tutmak

Ayrıca, *Şabat Günü* çalışmak zorunda kalan insanlara esnek bir bakış açısı getirilmiştir. Bu insanların, yüreklerinde ibadet arzusunu muhafaza etmeleri koşulu ile *Şabat*'ın ruhundan kopmayacakları ifade edilmiştir.⁷⁵

c) ORUÇ

Mormonizm'de oruç uygulamada farklı, ancak mahiyeti ve amacı açısından tahmin edebileceğimiz ruhsal içerikle tamamen aynıdır.

Ahir Zaman Azizleri, her ayın herhangi bir Pazar günü oruç tutarlar. O günde peş peşe iki yemek arasında geçen yirmi dört saat süresince herhangi bir şey yemez ve içmezler. Yani Cumartesi günü akşam yemeği yenildikten sonra, Pazar gününün akşam yemeği vaktine kadar oruç tutulur. Böylece yirmi dört saatlik oruç tamamlanmış olur.

⁷⁵ Gospel Principles, s. 159-160-161-162

Buna gücü yeten herkes oruç tutmalıdır. Bununla birlikte, bedenlen çok zayıf ve güçsüz olanlar, sağlık sorunları olanlar ve bebeklerini emziren kadınlar oruç tutmak zorunda değildir.

Bunun yanı sıra, oruç tutulduğu gün ihtiyaç sahiplerine belirli bir maddi yardım yapılması gerekir. Bu yardım, yetkili rahip nezaretinde yoksul bir kişiye verilecek iki öğün yemek parası olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, oruç gününde kilise mensupları bir araya gelir ve sakramenti icra ederler.

Oruç sadece aç ve susuz kalmaktan ibaret değildir. o aynı zamanda, insanı inanç, pozitif enerji ve irade gücü açısından takviye eden bir tür disiplindir.⁷⁶

d) KURBAN

Mormonlara göre, Adem ile Havva'nın zamanından İsa Mesih'in gelişine kadar geçen süre zarfında, hayvan kurban etme adeti uygulanıyordu. Bu İncil'in de emirleri arasındaydı ve sürü içinde ilk doğan hayvanın kurban edilmesi gerekiyordu. Bu uygulamada güdülen amaç, Tanrı'nın ilk evladı olan İsa Mesih'in insanlığı günah kirlerinden kurtarmak için babası (Tanrı) tarafından bir fidye ve bir kurban olarak seçilerek dünyaya gönderilmesine yönelik bir hatırlatmada bulunmaktı. O Tanrı'nın ilk ve en sevgili oğluydu ve insanlığın günahları için kurban edilecekti.

İsa yeryüzüne indi ve bu uğurda kendini bir kurban olarak takdim etti. Onun ölümüyle, insanlık fiziki ölümden kurtulacak ve sonsuz hayatı kazanacaktı.

Kurban olarak İsa'nın ölümü, kanlı kurban uygulamasının bitişini simgelemektedir. O andan itibaren İsa'nın ölümünü hatırlama, sakrament (evharistiya) ile olacak; ancak farklı şekillerde kurban uygulaması sürecekti. Nitekim İsa şöyle diyordu: "Artık bana kan dökerek kurbanlar sunmayacaksınız.

⁷⁶ Gospel Principles, s. 166-167-168

Ve yakılmış takdimeleriniz de olmayacak. Fakat bana kurban olarak, kırık bir kalp ve pişmanlık duyan bir ruh arz edeceksiniz.”

O halde, günahlardan dolayı duyulan derin hüznün ve pişmanlık bir kurban sayılmakta ve günahların affına vesile olmaktadır.

Bunun yanında somut olarak kurban edilebilecek şeylerin olabileceğini de kaydetmek gerekir. Mormonlar, istenmesi halinde, Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi’ne bağışlanabilecek maddi ve manevi her şeyin kurban hükmüne geçeceğini ve her kurban takdiminin kişinin sonsuz hayatı kazanmasına vesile teşkil edeceğini belirtmektedirler.

Ayrıca yoksullara yapılacak maddi yardımların da kurban kapsamında değerlendirildiğini belirtmek gerekir.⁷⁷

e) KİTLİK GÜNÜ

Mormonlar, yakın bir gelecekte yeryüzünün en az bir yıl etkili olacak bir kıtlık dönemi yaşayacağına inanırlar.

Başkan *Ezra Taft Benson* konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir: “Babalar! Ailenizin geçimini temin etme yükümlülüğünün en yaşamsal yönlerinden biri de, aciliyet durumunda kullanılabilecek belirli bir erzak stokunu hazır bulundurmaktır. Ailenin bu yöndeki hazırlığı, bugüne dek kilisenin uzun vadeli refah planının bir parçasıdır. Günümüzde bu, her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Sizlere tüm ciddiyetimle şunu sormak istiyorum. Şu ana kadar, böylesi bir kıtlık tehlikesine karşı ailenizin en az bir yıllık gıda, giysi, ve yakıt stokunu hazırladınız mı? Bugün bunu yapmak, Nuh’un tufandan önce gemisine yapmış olduğu stoktan daha az önemli değildir.”⁷⁸

⁷⁷ Gospel Principles, s. 165-166

⁷⁸ Conference Report, October 1987, s. 61 or Ensign, November 1987, s. 49

Mormon büyüklerinden James E. Faust ise şöyle demektedir: “Bir yıllık gıda , giysi ve mal stoku yapılması elli yıl evvel tavsiye edilmişti ve o günden bu yana pek çok kez yinelenmiştir. Her anne ve baba bunu yapmakla yükümlüdür. Ailelerinin aciliyet durumunda ihtiyaç duyacağı erzakı depolamaları gerekmektedir. Bunların çok lüks tüketim maddeleri olması şart değildir. Esas olan, aciliyet veya kıtlık durumunda aile bireylerini açlıktan ölme riskinden korumaya yeterli olmasıdır”⁷⁹

Bu bağlamda Mormonlar arasında, en az bir yıl yetecek miktarda erzak stoku yapmak, âdet haline gelmiştir. Uygulamanın bir başka önemli yönü ise, erzak stokunun yanı sıra, evde gıda üretimi becerilerinin öğretilmesi ve bunun teşvik edilmesidir. Mormonlar, böyle bir ihtimale karşı, kendi besin ürünlerini evlerinde kendi imkanları ile üretme yetenek ve becerilerine sahip olmaya yönlendirilmekte ve bunun eğitimini almaktadırlar. Sözelimi, evde sera türü sebze ve meyve bahçeleri kurulması, konserve yapımı, kuru yiyecek hazırlama ve saklama yöntemleri, giysi tasarımı ve üretimi gibi şeylerin öğretilmesi ve uygulanması Mormonlar arasında âdeta günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir.⁸⁰

f) VAFTİZ

Mormonlar, kendi kiliselerinde vaftiz edilmemiş olanları iman etmiş saymamaktadır. Vaftize dair ahitleri anlayan ve onunla onurlanan kişi için artık günahlarının affedilmesi, Tanrı'nın kilisesine kabulü, Kutsal Ruh'un ihsanı (armağanı) ve kişisel kutsanma teminat altına alınmış demektir.

Peygamber Abunabi'nin sözleriyle, “Bütün insanlık ilk günah nedeniyle dünyevi, şehvi ve şeytani bir boyuta geçmiştir. Tekrar Tanrı'nın huzuruna dönebilmek için, günahlarımıza pişmanlıkla af dilemek zorundayız.”

⁷⁹ Conference Report, April 1986, s.26 or Ensign, May 1986, s.22

⁸⁰ Strengthen Your Brethren, The Corporation of The President of The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, 1991, s. 95-96

Başkan Joseph Fielding Smith, “Vaftiz edilerek bu kiliseye kabul edilen herkes, Tanrı’nın emirlerine itaat edeceğine ilişkin bir ahit yapmış olur. Artık kişi, Tanrı’ya bütün yüreği ile, bütün aklı ile ve bütün gücü ile hizmet etmelidir. Ve bütün bunları İsa Mesih adına yapmalıdır. Zira her şey, O’nun adına yapıldığı ölçüde değer kazanmaktadır.” demiştir.⁸¹

Konfirmasyon (kiliseye kabul töreni) sırasında vaftiz edilmiş olan kişiye iki büyük nimetin bahşedildiğine inanılmakta ve bu durum şu şekilde açıklanmaktadır: Tüm yeryüzünde tek doğru ve yaşayan kilisenin onayladığı bir mensubu olmak ve Kutsal Ruh’un ihsanına mahzar olmak... Kurtuluş sürecini başarı ile tamamlamak için Kutsal Ruh’un öncülüğüne ihtiyacımız vardır. Çünkü, sonsuz hayata giden bu dar ve sıkıntılı yolda, hiç birimiz mükemmel değiliz. Temiz ve berrak olmayan hiç bir şey Tanrı’nın yanında bulunamayacağı için, gerçekten temiz, dupduru ve kutsanmış olmamız gerekmektedir. Oysa bunu yardım almadan yapmak son derece zordur. Vaftizden sonra rahip ellerini başımıza koyarak bizi Kutsal Ruh ile dostluk boyutuna çeker ve bu yüreklerimizi dünyevi arzulardan arıtır, kutsar ve böylelikle Tanrı’nın huzuruna çıkma ve onunla yaşama liyakatini kazanırız.

Mormonlara göre, ne kadar iyi, dürüst ve onurlu olursa olsun, kişi vaftizle arınmadıkça kurtuluşa eremez. İlahi yetkiye sahip olan bir rahip tarafından günahların affı için yapılacak vaftiz, ebedi bir prensiptir. Zira Tanrı’nın bir emridir ve İsa dahi bu prensipten muaf tutulmamıştır. Vaftizle kiliseye ve Tanrı’nın Krallığı’na girilmiş olmaktadır.

Kişiyi suya daldırarak yapılan vaftiz, İsa Mesih tarafından öğretilmiş, daha evvel de belirtildiği gibi İsa, Vaftizci Yahya tarafından Ürdün Nehri’nin sularında vaftiz edilmiştir.⁸²

⁸¹ Strengthen Your Brethren, Utah 1991, s. 20

⁸² Teachings of Presidents of the Church JOSEPH F. SMITH, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah 1998, s. 60-62-63

Mormon Kilisesi'nin, vaftizin kimlere uygulanacağı ve kimlere uygulanmayacağı noktasında alışılmış olandan farklı görüşleri vardır. Sözgelimi çocukların vaftiz edilmesini doğru ya da gerekli bulmazlar. Onlara göre, sekiz yaşından küçük çocukların vaftiz edilmesi gereksizdir. Sekiz yaşına ulaşan ve eylemlerinden dolayı ilahi sorumluluk altına giren çocukların artık vaftiz edilmesi gerekir. Bazı kiliselerin küçük çocukları vaftiz etmesi, Kurtarıcı'nın öğretilerine uygun değildir. Nitekim İsa Mesih, bir gün çocuklarla konuşurken, “Göklerin Krallığı bunlarla doludur,” demiştir.

Peygamber *Mormon*, çocukların vaftiz edilmesinin Tanrı'ya karşı alaycı bir tutum olduğunu; çünkü onların henüz suç ve günah işleme yeterliliğine erişemediklerini; bu nedenle, sadece çocuklar değil, zihinsel özürlü olanlar ve doğruyu-yanlış ayıramayan (zihinsel engelli) kişiler için de vaftizin söz konusu olamayacağını söylemiştir.⁸³

Belki vaftiz konusunda Mormonizm'in en fazla ilgi çeken yönü ise, *Ölüler İçin Vaftiz* uygulamasıdır.

g) ÖLÜLER İÇİN VAFTİZ

Ölülere vaftizle ilgili Mormon doktrini, ilk kez Illinois'e bağlı Nauvoo'da uygulanmaya başlamıştır. Wilford Woodruff, Joseph Smith'in, bir Pazar gecesi yapılan toplantıdan sonra Mississippi Nehri'ne girdiğini ve yüz kişiyi vaftiz ettiğini, kendisinin de diğer yüz kişiyi vaftiz ettiğini ve ardından, kendisinden birkaç adım ilerideki bir başka şahsın, bir diğer yüz kişiyi vaftiz ettiğini anlatmaktadır.⁸⁴

2 Mayıs 1843'te Charlotte Howen, yazdığı bir mektupta Mormon büyüklerini, o gün buz gibi soğuk olan nehirde ölüleri vaftiz ederken gördüğünü söylüyor ve şöyle devam ediyordu: “Biraz daha yaklaştık ve ölüler yıkanırken isimlerinin de anıldığını işittik. Ancak George Washington'un adı söylendiği

⁸³ Gospel Principles, s. 131

⁸⁴The Changing World of Mormonism, s.513

vakit, yaşadığımız şaşkınlığı herhalde anlayabilirsiniz. Belli ki, aradan geçen elli yılın sonunda Âraf'tan henüz çıkmış ve Tanrısal göğe varmaya hazırlanıyordu.”⁸⁵

İlk dönem Mormon liderleri, ölümlere vaftiz konusunda karışık duygular içindeydi. Bir gün Brigham Young şöyle dedi: “Sanırım hiçbir kayıt tutulmadan önce yüzlerce ve binlerce kişi vaftiz edildi. Vaftizleri tamamlandı ve kayıtları tutuldu...Tanrı her şeyi bir anda açıklamamıştır. Fakat artık bunun üzerinde durmamın gereği yoktur.”⁸⁶

Mormon liderleri, ölen insanların ruhlarının, onlara vekaleten bir başka Mormon vaftiz edilinceye kadar, Tanrı'nın göksel krallığına giremeyeceğini öğretirler. Yaşayan bir kişi, ölmüş olanın yerine suya daldırılır. Ölümlere vaftizle ilgili bu bilgiler Joseph Smith'in yaşam öyküsünde bulunabilir

Chrysostum, *Marchionlar*'ın ölümler için vaftiz uygulaması yaptıklarını söyler: “Bir adam öldüğü zaman, ölünün yattığı yatağın altına sağ bir kişiyi yatırılır ve ölüye yaklaşarak vaftiz edilmek isteyip-istemediğini sorarlardı. Doğal olarak ölü şahıs cevap veremediği için, onun yerine, yatağın altında yatan canlı şahıs cevap verir ve onun adına vaftiz edilmek istediğini söylerdi. Böylece yaşayan kişiyi ölü adına vaftiz ederlerdi.”

O dönemde yozlaşmış bir kilise vardı. Bu yüzden belirli bir form doğru olmayabilir. Fakat sözü edilen şey, kutsal metinlerde yeterince açıktır. O nedenle Paul, ilgili doktrini izah bağlamında şöyle demektedir: “Ölü yerinden kalkamayacağına göre, onu vaftiz etmek için başka ne yapabilirlerdi? O halde neden birtakım insanlar ölümler adına vaftiz ediliyorlardı?”⁸⁷

İncil bilginleri yukarıda kaydedilen ayetin anlamına ilişkin farklı görüşler öne sürerler. Fakat Mormonlar, yaşayan birinin bir ölü lehine vaftiz edilmesinin kilisenin işleyişine uygun olduğuna inanırlar.

⁸⁵The Changing World of Mormonism, s. 513

⁸⁶The Changing World of Mormonism, s. 512

⁸⁷ The Changing World of Mormonism, s.513

Her ne kadar Joseph Smith ölümlere vaftiz uygulamasını Mississippi Nehri'nde yapmışsa da, bugün bu, yalnızca tapınaklarda icra edilmektedir. Mormonlar bu şekilde atalarını koruduklarına inandıkları için, bu işte oldukça gayretli ve coşkuludurlar. Başkan *John Taylor* şöyle demiştir: "... Biz atalarını nasıl koruyacağını bilen tek topluluğuz. Eğer böylelikle onlar korunuyorlarsa, biz aslında bütün dünyanın kurtarıcılarıyız."⁸⁸

h) ONDALIK VERGİSİ VE BAĞIŞLAR

Ondalık vergisi, Mormon Kilisesi'nin uygulamalarından biridir. Mormonlar, bu uygulamayı da İncil ile temellendirirler.

"Bir zamanlar İbrahim ve Yakup da gelirlerinin onda birini bağışlama emrine itaat etmişlerdi." (Bkz.Hebrews 7:1-10; Genesis 28:20-22)

Modern çağda ise Joseph Smith Tanrı'ya dua ederek şöyle dedi: "Ey Tanrımız İsa, hizmetkarlarına mallarının ne kadarını bağışlamalarını istediğini göster." İsa cevap verdi: "Bu, benim halkımın ondalık vergisine bir başlangıç olacak. Bundan böyle, yıllık gelirlerinin onda birini ödeyecekler ve bu hüküm sonsuza dek onların omuzlarında olacak."

Kilise mensuplarının kiliseye her yıl ödedikleri bu vergi, mal ya da para cinsinden olabilmektedir ve kilise öğretilerine göre bu verginin samimi duygularla ödenmesi çok önemlidir. Aksi halde, ödemedi kaynaklanacak manevi kazanımlar heba olup gitmektedir.

Daha önce sözünü ettiğimiz oruç sadakası ve ayrıca üyelerin misyonerlik fonlarına yaptığı yardımlar ise, bağış kapsamında değerlendirilmektedir.

Kiliseye ödenen ondalık vergi ve benzer bağışların kilise tarafından kullanılması belirli bir programa bağlanmıştır. Harcama kalemleri kabaca altı başlıkta toplanmaktadır:

⁸⁸ The Changing World of Mormonism, s. 514

1. Tapınaklar, toplantı salonları ve benzeri binaların inşası, onarımı ve işletilmesi
2. Kilisenin faaliyet bölgeleri ve diğer birimleri için fonlar oluşturulması
3. Misyonerlik programının desteklenmesi
4. Kilisenin okulları, enstitüleri ve seminerlerindeki genç insanların eğitimi
5. Eğitim-öğretim materyallerinin basımı ve dağıtımı
6. Aile soyağacı çalışmalarının ve benzeri kilise hizmetlerinin desteklenmesi⁸⁹

Görüldüğü gibi Mormon Kilisesi, kurban kavramına zorunlu birtakım hükümler getirmekle birlikte, kapıyı aralık bırakarak, kilisenin güçlenmesi ve yayılması doğrultusunda yapılacak samimi her türlü fedakarlığı, insanı Tanrısal kutsama alanına çekecek birer kurban olarak vasıflandırmakta ve telkin etmektedir.

i) ÇOKEŞLİLİK (POLIGAMY) VE İLGİLİ DOKTRİNİN DEĞİŞİMİ

Mormonlar konusunda en fazla merak uyandıran konulardan biri de hiç şüphesiz, çokeşlilik (polygamy) meselesidir. Bugün Amerika'da *Mormon* sözcüğünün geçtiği her yerde bu konunun gündeme gelmesi adeta kaçınılmaz görünmektedir.

Daha önce, konu ile ilgili çeşitli kaynaklardan yola çıkarak, Joseph Smith'in aldığı söylediği bir vahiy ile çokeşliliği emrettiğine ve onun ölümünden sonra kilisenin başkanlığına getirilen Brigham Young'ın 1852'de aldığı söylediği bir vahiy ile Utah'ta çokeşliliği yasallaştırma girişiminin tetiklediği kimi olayların 1857'de Amerikan Federal Hükümeti'nin silahlı müdahalesine yol açtığına değinmiştik.. Nitekim Joseph Smith, Brigham Young ve kilise üst düzey yetkililerinin birden fazla eş alarak, uygulamaya önyak oldukları bilinmekteydi. Daha sonra çokeşlilik, Amerikan Hükümeti'nin baskıları

ve iç kamuoyunda oluşan muhalefet nedeniyle, yine dönemin kilise başkanı tarafından alındığı belirtilen bir vahiy ile 1890'da kaldırılmıştır.

Bugün Mormon Kilisesi poligamiyi reddetmesine ve çokeşli (ki çokeşlilikte sayısal bir üst sınır yoktur) kişileri aforoz etmekle tehdit etmesine rağmen, geçen zaman içinde yeni karara karşı koyan *Short Creek* veya *United Effort Plan* gibi birtakım köktenci hareketler de ortaya çıkmış⁹⁰ ve bu uygulama dönemsel olarak artarak ya da azalarak süregelmiş, ama hiç bir zaman son bulmamıştır

Bugün halen kilisenin başkanlığını sürdürmekte olan *Gordon B.Hinckley*'in, çokeşlilik uygulamasını sürdüren kişilerin kilise ile herhangi bir irtibatları olmadığını, kilise mensubu sayılmayacaklarını, hatta yalnız medeni kanunu değil, kilisenin kurallarını da ihlal ediyor olmaları nedeniyle aforoz edilmiş sayılacaklarını⁹¹ kesin bir dille ifade etmesine rağmen, günümüzde sadece Utah eyaletinde yaşayan çokeşli ailelerin sayısının 20.000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.⁹²

Geleneksel Mormon kültürü, babaerkil bir aile yapısına öncelik verdiği halde, bugün Mormon kadınları arasında, Tanrı'nın bir eşi olduğu görüşünü de çıkış noktası yaparak, kadınları yücelten ve çok eşliliğe direnen düşük volümlü bir tür feminizm ya da eşlerarası eşitlikçilik kavramına yaslanan bir dalgalanmanın varlığını yadsımak mümkün görünmemektedir.⁹³

⁸⁹ Gospel Principles, s. 207-208-209

⁹⁰ <http://ehostvgw5.epnet.com/get-xml.asp?booleanTerm=Mormons&fuzzyTerm=&resultSet> ,06.09.2002

⁹¹ F. O'Dea ,Thomas: The Mormons, s. 248

⁹¹ <http://www.mormon.org/question/faq/category/answer/0,9777,1601-1-114-3,00.html>, 05.08.2003

⁹² F. O'Dea ,Thomas: The Mormons, s. 248

⁹³ Armand L. Mauss, " *Sociological Perspectives on the Mormon Subculture* ", Annual Reviews Inc., Utah 1984, Cilt.10.s. 437-460

j) ALKOL, TÜTÜN, ÇAY VE KAHVE YASAĞI

Mormonizm'e göre, gerçek yaşam kalitesi öncelikle sağlam bir bedeni gerektirir. Sağlam bir beden ve sağlam bir akıl, mutlu yaşamak ve güzel hizmetler yapmak isteyen kişinin temel özelliğidir.

1832 yılının başlarında Joseph Smith, Azizleri (Mormonları) şöyle uyarıyordu: “Başiboş ve tembel dolaşmayı terk edin. Kirliliği terk edin. Birbirinizin kusurlarını araştırmayı terk edin. Gereğinden fazla uyumayı terk edin. Yataklarınızdan erken kalkın ki, bedenleriniz ve aklınız dinç olsun.”

Mormonizm'de vücut sağlığı daima merkezi bir öneme sahip olmuş ve bugünün yaşam kalitesi ve gelişme potansiyeli açısından kilit rol üstlenen bir faktör olarak algılanmıştı ve sağlık kaygısı, Mormonizm'in ilk yıllarından itibaren popüler bir fikir olagelmıştır. 1833'te Joseph Smith, Ohio'ya bağlı Kirtland'ta aldığı söylediği ve *Doktrin ve Ahitler* kitabının 89'uncu bölümünde kaydedilen bir vahiyle, alkollü içkiler ile tütünün bütünüyle haram olduğunu ilan etmiştir. Dahası, Mormon Kilisesi çay ve kahve kullanımını, alkol ve tütün kadar kötü ve zararlı bularak dini açıdan haram sayılan tüketim maddelerine dahil etmiştir.

Bu nedenle, günümüzde Mormonlar, hâlâ bu maddeleri kullanmaktan kaçınmaktadırlar. Nitekim daha önce de belirtildiği gibi, Pazar günü yapılan *Evharistiya* ayininde bile, kilise görevlileri şarap yerine su ikram etmektedirler.⁹⁴

k) GİZLİ TAPINAK RİTÜELİ

Havari *R. McConkie*, tapınaklarda icra edilen gizli ritüelin Joseph Smith'e modern çağda vahiyle bildirilmiş olduğunu ve bunların çoğunun “*İbrahim'in Kitabı*”nda mevcut olduğunu söylemektedir. Bunları, maddeler halinde kabaca şu şekilde sıralayabiliriz:

⁹⁴ Thomas F. O'Dea. *The Mormons*, s. 144,145,146

1) Ritüellere başlamadan giysiler çıkarılarak özel önlükler giyilir.

2) *Dostluğun Beş Noktası* şeklinde bir uygulama vardır. Burada *Lord* denilen bir kişi ile yakın temas halinde, kişiye şöyle bir simge verilir: “*Karna sağlık, kemiğe ilik.*”

Aday kişi, Harunî Rahipliğin ilk simgesini aldığı zaman bir yeminde bulunur: Yemin şu şekildedir: “Harunî Rahipliğin ilk simgesini, onunla birlikte verilen yeni isim, işaret veya cezadan herhangi birini asla açıklamayacağız. Eğer açıklayacak olursak, boğazımızın Bir kulaktan diğer kulağa kadar ve dilimizin kökünden itibaren kesilmesine razı oluruz.”

3) Her iki uygulama sırasında Harunî Rahiplik adayı, elinin başparmağını söz konusu cezayı ifade edecek şekilde boğazının bir yanından öbür yanına doğru hareket ettirir.

4) Harunî Rahipliğin ilk simgesi olan aday *Lord* denilen kişi ile tokalaşır.

5) Bu sırada aralarında geçen diyalogda aday, *Lord*'a Harunî Rahiplik simgesi ile birlikte verilen yeni ismi açıklamayacağına dair söz verir.

6) Ardından Haruni Rahipliğin ikinci simgesi ile ilgili yemin yapılır.

7) Her ikisi de aynı işarete sahiptir.

8) Her ikisinde de aynı tokalaşma vardır.

9) Her iki durumda da bir “*yeni isim*” kullanılır.

10) Melkisedek Rahipliğinin ilk simgesi alınırken de buna benzer bir yemin edilir.

11) Buradaki ceza işareti, Harun Rahipliğinde yapılanın aynısıdır.

12) Her iki durumda da bir *yeni isim* kullanılır.

13) Aynı şekilde tokalaşma esnasında, verilen gizli ismin açıklanmayacağına dair yemin edilir.

14) İffet yemini yapılır.

15) *Çivi İşareti* denilen bir tokalaşma vardır.

16) *İntikam Yemini* denilen bir yemin yapılır.

17) Adayın vücuduna yağlama töreni yapılır.

18) Belirli bir örtü vardır ve aday, belirli işaretleri ve kelimeleri söyledikten sonra bu örtünün içinden geçer.

19) Aday kişiye *Adam* (Adem) olarak hitabedilir ve bu, Tanrı'yı sembolize eder.

20) Giyilen özel elbisenin ve içinden geçilen örtünün üzerinde *kare ve pergel* işaretleri bulunur.

21) Ayrıca *tokmak* işareti kullanılır.

Çok gizli olması nedeniyle, Haruni Rahiplik ve Melkisedek Rahipliğine geçiş törenlerinin uygulanış biçimine tam olarak ulaşmak oldukça zor görünmektedir. Ancak bu gizli ritüellerle, gizli masonik ritüeller arasında önemli paralellikler olduğu iddia edilmektedir.⁹⁵

1) TAPINAK EVLİLİĞİ (SONSUZ EVLİLİK)

Mormon Kilisesi, kişinin ölümünden sonraki hayatta en yüce makama ulaşabilmesi için tapınakta evlenerek mühürlenmesinin gerekli olduğunu öğretir. Bu uygulama, yaşayanlara da yapılır, ölümlere de... *Tapınak Evliliği Doktrini*, Joseph Smith'e 1843 yılı 12 Temmuz günü gelen vahiy olarak bilinen *Doktrin ve Ahitler* adlı kitabın 132'nci bölümü ile temellendirilmektedir. Joseph Fielding Smith *Tapınak Evliliği*'nin gerekli olduğunu şöyle açıklar: "Tam bir kurtuluşu

arzu ediyorsanız, yani *Tanrı'nın Krallığı*'nda onun oğulları ve kızları olmayı arzu ediyorsanız, Tanrı'nın tapınağına giderek o eve ait olan ve başka yerde bulamayacağınız kutsal emirleri almak zorundasınız.”⁹⁶

Kilise üst düzey yetkililerinden biri, bir gazetede kilisenin üyelerinden bir erkek ile bayanın Tanrı'nın tapınağı dışında tören yaparak evleneceklerini gördüğü zaman yüreğinin kederle dolduğunu; çünkü bunun, *Tanrı'nın Krallığı* ile ilişkilerini kesmek anlamına geldiğini söyleyerek şöyle devam etmektedir:

“Eğer sonsuz evlilik yoksa, yeniden diriliş gününde elem vardır. Şimdi hayli mutlu görünen bu çift için, Yeniden Diriliş günü kalktıkları vakit, ağlama, sızlama, gıcırdayan dişler ve ruhları saran bir ızdırıp olacaktır.”⁹⁷

Mormonlara göre, medeni evlilik sonsuza dek o şekilde kalacak köleler ortaya çıkarmakta; tapınak evliliği ise, sonsuzluğa ulaşan Tanrılar ortaya çıkarmaktadır.

Mormon liderleri, tapınakta evlenen kişilerin, cennette sürekli ve çok sayıda çocuk sahibi olabileceklerini belirtirler. Bu, onlar için bir ödül olmaktadır.

Mormon Teolojisi, Tanrı'nın bile bir karısı olduğunu öne sürer. Buna göre, hepimiz fiziki varlık öncesinde ruhsal boyutta onlardan doğmuş ve onlarla birlikte yaşayan varlıklardık. *Milton R. Hunter*, “İsa'nın insanoğlunun kardeşi olduğunu ve hepimizin ruhlar aleminde o büyük toplumun üyeleri olarak anne-babamızla birlikte yaşadığımızı” ifade etmektedir.⁹⁸

“Mormon otoriteleri tapınak evliliği olmadan, bir kişinin cennette en yüksek makama çıkmasının kesinlikle imkansız olduğunu söylerler. *Milton R. Hunter*, “Sadece evliliği yapmak değil, aynı zamanda bu kanuna itaat etmek,

⁹⁵ Jerald Tanner- Sandra Tanner, *The Changing World of Mormonism*, Moody Press, s. 53-35-36-541

⁹⁶ *The Changing World of Mormonism*, s. 518

⁹⁷ *The Changing World of Mormonism*, s. 518

⁹⁸ *The Changing World of Mormonism*, s. 519

insanı *Tanrı'nın Krallığı*'nda en yüksek makama çıkaracak koşuldur," demektedir.

Havari *Le Grand Richards* ise, biraz farklı olarak, Sonsuz Evlilik ilkesinin İncil'den alınmadığını, Joseph Smith'e Tanrı'dan gelen vahiyler yoluyla ortaya çıktığını iddia etmektedir.

m) TAPINAK EVLİLİĞİNDE GİZLİ BİR SEREMONİ

Tapınak evliliğini emreden vahiy, *Doktrin ve Ahitler*'de anlatılmış olduğu halde, ritüelin kendisi gizli tutulmak zorundadır. Kiliseye yabancılaşmış sayısız Mormon, bu uygulamaya maruz kalmıştır. Bununla ilgili iki düzineyi aşan sayıda olay basına aksetmiştir. Ritüelin gizli tutulmasından dolayı, ortada pek çok yanlış izlenim ve kaba, ahlakdışı suçlamalar dolaşmaktadır. 18 Şubat 1946'da *Warsaw Signal*, bu seremoniye katılan kişilerin baştan sona kadar çıplak olduklarına yönelik suçlamalarda bulunmuş; bunun üzerine, gazetenin editörüne daha önce seremoniye olan bir kadından yanıt gelmiştir:

"Bay Sharp-Değerli Bayım- Gazeteniz kanalıyla, Mormon uygulamaları konusunda yanlış bilgilendirildiğinizi öğrenmiş bulunuyorum. Ben sözü edilen kutsal muameleye katılmış biriyim. Bunu anlatmak istiyorum: Başlangıçta bir muhafızın önünden geçirilerek özel bir odaya alındık. Burası hazırlanma veya arınma odasıydı. Bütün giysilerimiz çıkarıldı ve bizi tamamen çıplak halde baştan ayağa yıkadılar. Üzerimize birer battaniye verdiler. Sonra başımızdan başlayarak bütün vücudumuzu lavanta kokulu tatlı bir yağ ile yağladılar. Beyaz bornozlar giydirildi. Bütün bunlar kilisedeki bayan kardeşler tarafından yapıldı. Başka kimse yoktu. Bu uygulamaya bayanlar ile erkeklerin birlikte katıldıkları iddiası doğru değildir.

Devamında Aden Bahçesi adı verilen bir odaya alındık. Kayda değer bir seremoninin ardından, çok şık giyimli bir adam geldi. Başında, uzun kuyruğu olan bir şapka vardı. Bazı kız kardeşlerimizi *Yasak Meyve*'den yemeleri için ikna etmeye çalıştı.

Sonra adam karın üstü yere yattı ve sürünerek uzaklaştı.

Ardından bize önlükler verildi ve başka bir odaya alındık. Burası dünyevi krallıktı. Epey geçit ve seremoniden sonra, başka bir odaya, yani *Göksel Krallık* odasına geçtik. Burada, sonradan öğrendiğim kadarıyla, Tanrı'yı temsilen başında beyaz bir taç olduğu halde *Brigham Young* ortaya çıktı. Fazla seremoni yapılmadan, oradan başka bir yere geçtik. Ahitler yaptık ve rahipliğin sırlarını gizli tutma yükümlülüğünü üstlendik. Bir yerde bana yeni bir isim verildi ve bunu, sonsuza dek kendisine mühürlenmiş bulunduğum erkeğin dışında hiçbir canlı varlığa açıklamamam istendi.”⁹⁹

n) BAYRAMLAR VE ÖNEMLİ GÜNLER

Kilise mensupları, diğer Hıristiyanlar gibi *Noel* ve *Paskalya* yortularını kutlamaktadır. Ayrıca buldukları değişik ülkelerde, o ülkelerin yerel ve ulusal bayramlarını da kutlamaktadırlar.

Ancak Mormonların kendi tarihsel gelişimleri içinde kutlamaya değer önemli günleri vardır. Bunlardan en önemlisi, *Öncü Günü*'dür ve Azizlerin ilk öncülerinin 1847 yılında *Salt Lake Vadisi*'ne ulaşmış olmalarının anısına, her yılın 24 Temmuz günü kutlanmaktadır. Mormonlar ilk öncülerin yaptığı, mücadelelerle dolu bu yolculuğu ve *Salt Lake Vadisi*'ne varışı son derece duygulu ve gurur verici bir tonda algılamakta ve anmaktadırlar.

Bu arada, genellikle Nisan ve Ekim aylarının ilk haftasında kilisenin bütün mensupları davetli olmak üzere genel bir konferans düzenlenmekte, burada kilise önderleri tarafından Mormonları bilinçlendirme ve cesaretlendirmeye dönük tebliğler sunulmaktadır. Konferansın sonunda ise, sunulan tüm tebliğleri içeren *Ensign* adlı bir dergi yayınlanmaktadır.¹⁰⁰

⁹⁹ Warsaw Signal, April 15, Salt Lake City-Utah 1846, s. 2

¹⁰⁰ <http://www.mormon.org/Learn/0,8672,1577-1,00.html> , 17.09.2003

o) MİSYON FAALİYETLERİ

Daha önce de belirttiğimiz gibi, misyon faaliyetleri Mormon Kilisesi içinde çok özel bir önem arz etmektedir. İkinci bölümde kilisenin misyon faaliyetlerini nasıl organize ettiği hususuna değindiğimiz için, burada sadece, kilise açısından söz konusu faaliyetlerin ne denli önemsendiği ve nasıl temellendirildiği noktası üzerinde duracağız

Aslına bakılırsa, temelde misyon faaliyetleri, İsa Mesih'in yeniden dirilişinin ardından havarilerine söylediği şu sözlere dayandırılmaktadır:

“Şimdi yeryüzüne dağılın ve bütün varlıklara İncil'i öğretin” (Markos 16:15).

Sözelimi *Havari Paul*, putperestlere gönderilen büyük bir misyonerdi. Kiliseye tabi olduktan sonra, hayatının geri kalan kısmını İncil'in mesajını insanlara öğretmeye adanmıştı. Misyonunu yürüttüğü süre içinde zaman zaman kırbaçlandı, taşlandı ve hapisanelere atıldı. Ancak her defasında kurtulmayı başardı ve İncil'i enerji ve gayretinden hiç bir şey kaybetmeden tebliğ etmeye devam etti

Mormonlara göre, *Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi*'nin ortaya çıkışı ile birlikte misyon faaliyetleri yeni bir ivme kazanmıştır. Mormonizm'in peygamberi kabul edilen Joseph Smith, İsa'nın kendisine şöyle buyurduğunu kaydeder: “Benim İncil'im ülkeden ülkeye ve şehirden şehire ilan et. Her yerde ve her insanın üzerinde bana tanıklık et.” Ayrıca, 1831 Kasım'ında, özellikle kilisenin büyüklerini muhatap alan bir başka emir verilmiştir: “Şimdi bütün yeryüzüne dağılarak her varlığa İncil'i anlatın ve size verdiğim yetkiye dayanarak, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına onları vaftiz edin.”¹⁰¹

¹⁰¹ Leon R. Hartshorn-Dennis A. Wright-Craig J. Ostler, *The Doctrine And Covenants-A Book of Answers*. Deseret Book Company, Salt Lake City, Utah 1996. s. 217

1830'da Mormonizm'in kuruluşundan sadece beş yıl sonra, *havariler* olarak tanımlanan 12 kişi misyon turları yapmak üzere doğu ülkelerine gönderildi. İki yıl sonra ilk Mormon misyonerleri *Liverpool*'a ayak bastı ve sadece 8 ay sonra, İngiliz adalarında ortalama 2000 kişi vaftiz edilmiş olarak Mormon dinine dahil oldu. Daha sonra bu kişiler, İngiltere'den Amerika'ya göç ederek, orada Mormon yerleşim birimleri oluşturacak çok sayıda İngiliz yurttaşına öncülük edeceklerdi. Böylelikle, yeni dinin misyonerlik çalışmaları start almış oluyordu.¹⁰²

O zamandan günümüze dek, Mormon Kilisesi sadece Amerika'nın çeşitli eyaletlerine değil, diğer pek çok yabancı ülkeye de misyonerler gönderme ve kendi öğretisini telkin etme geleneğini büyük bir canlılıkla sürdürülmüştür.

Gönderilen misyonerlere, herkese İncil'i ve onu tamamladığına inanılan Mormon öğretisini telkin etme, onları vaftiz etme ve onlara Tanrı'nın bütün emirlerini tebliğ etme yetkisi verilmekte ve *Ahir Zaman Azizleri*, ülke içinde ve dışında yaptıkları (iki yıllık) misyon faaliyetleri boyunca tüm masraflarını bizzat kendi imkanları ile karşılamaktadırlar.¹⁰³

Bugün Mormon Kilisesi, misyon faaliyetleri çerçevesinde çağdaş kitle iletişim teknolojisinin bütün araçlarından optimum düzeyde yararlanma çabası içindedir. Nitekim, J.Smith'in vahiyle yazdığına inanılan *Doktrin ve Ahitler* adlı eserde geçen ve İsa'ya atfedilen bir emir bu bağlamda bir kanıt olarak değerlendirilmektedir: "Zira şüphesiz ki, ses buradan tüm dünyaya, hatta dünyanın en ücra köşelerine dek ulaşmalı ve İncil her bir kişiye va'zedilmelidir." Bkz. *Doktrin and Ahitler*-58:64).

¹⁰² E. Royston Pike. "Mormons", Encyclopedia of Religion and Religions. London 1951, s. 265

¹⁰³ Gospel Principles, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints Intellectual Reserve Inc., s. 211,212,213

Bugün dünyanın bir çok bölgesinde, çoğunluğu evli olmayan genç insanlar olmak üzere 60.000'i aşkın kişi, Mormon Kilisesi adına gönüllü olarak misyonerlik faaliyeti yürütmektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁴<http://www.mormon.org/learn/0,8672,1022-1,00.html>, 18.09.2003

SONUÇ

Bilindiği üzere, son derece kozmopolit bir kültür haritasını barındıran Amerika Birleşik Devletleri'nde, öteden beri pek çok sayıda din ve mezhep ortaya çıkmış ve halen de çıkmaktadır. Mormonizm, yakın sayılabilecek bir geçmişte (1830) Amerikan topraklarında doğmuş ve yetişmiş bu yeni veya çağdaş dinlerden biridir. Ancak diğerlerinden ayrılan özgün çizgileri vardır. Öncelikle, Mormonizm'in, bazı kaynaklarda "mezhep" veya "tarikat" olarak tanımlanmasına rağmen, aslında büyük ölçüde bağımsız ve bu anlamda gittikçe kendi içine kapanan, fakat aynı zamanda bütün kurumları ile yerleşmiş olup, dışa doğru yayılma çabaları gösteren devingen bir dini yapılanma olduğunu belirtmek gerekmektedir. Amerika Birleşik Devletleri şeklinde adlandırılmış eyaletler topluluğundan biri olan Utah'ın kurucusu olup, bugün eyaletin ezici çoğunluğunu teşkil eden Mormonlar, bu dinin kurucusu olan Joseph Smith'in peygamber olduğuna ve getirdiği *Mormon Kitabı* (The Book of Mormon) adındaki kitabın vahiy ürünü olduğuna inanmaktadırlar. Mormonlar, temelde Tanrı'nın Eski Ahiti (Tevrat) ile Yeni Ahitini (İncil) kabul etmekle ve bilhassa Hristiyanlığın ana paradigmalarını yüzeyde muhafaza etmekle beraber, Mormon Kitabı'nı İncil'i restore etme veya tamamlama misyonu ile gönderilmiş bir *asli kaynak* olarak kabul ederler. Mormon Kitabı esastır ve ilkesel bazda kabul etseler bile, Hristiyanların ve Musevilerin kutsal metinlerine karşı belirli bir ihtiyat sınırını titizlikle korurlar.

Bağımsız bir din sayılabilmekle birlikte, Mormonizm'in bütünüyle özgün bir dini yapı getirdiğini söylemek biraz zordur. Bir kere, Mormonizm genel olarak bakıldığında, içinde daha çok Hristiyanlık, biraz Musevilik, biraz da Amerikanist öğeleri barındıran mükemmel bir terkip manzarası arz etmektedir. Sözgelimi, Teslisi kabul ederler; ancak teslisin her üç unsuruna getirmiş oldukları yorumlar, ortalama bir Hristiyanın kabul edebileceği türden şeyler değildir.

Yeniden dirildikten sonra İsa Mesih'in Amerika Kıtasına gelerek, orada yaşadığını söyledikleri Yahudilere İncil'i öğrettiğini ve orada kilisesini kurduğunu iddia ederek, Amerikan yerlilerini ve bir yönüyle de kendilerini bu kayıp İsrail kabilelerinin varisi olarak görmelerinin yanı sıra, Amerika'da kurulacağına inandıkları *Yeni Kudüs*, *Siyon İdeali* vb. kavramları ile bütüncül olarak bakıldığında Mormonizm, aynı zamanda hem Musevilik, hem de bir anlamda Amerikalılık üst kimliği şemsiyesi altına girme çabası içinde olduğu yönünde çağrışımlar yapmaktadır. Bu hat üzerinde yer alan örnekler çoğaltılabilir. Bu yönleriyle biraz kompozisyon izlenimi uyandırmasına rağmen bugün Mormonizm, kendine ait ve kendi içinde oldukça tutarlı bir teolojik yapı ve ona bağlı olarak tesis ettiği kendi kurumları üzerinde kararlılıkla durmakta; dahası, kendini ifade etmek için olağanüstü bir çaba harcamaktadır.

Mormonizm doğuşu ve gelişimi itibariyle, kurucusu olan Joseph Smith'in öldürülmesi, sürgünler ve toplu halde uzun göçlerle kendine ait yerleşim bölgeleri kurma yönünde yaptığı girişimler, gördüğü işkence ve baskılar, federal hükümetle girdiği sıcak çatışmalar (1857 Utah Savaşı) ve benzeri dalgalanmaları ile hayli sancılı bir süreç izleyerek günümüze kadar gelmiş ve halen dışarıya dönük şiddetli misyonerlik faaliyetleri ile büyümesini sürdürmektedir.

Anılan yönleriyle Mormonizm ve Mormon toplumu, sadece dini açıdan değil, siyasal açıdan da, fazlasıyla ilgi çekici bir alandır ve uluslararası ilişkiler açısından mutlaka dikkate alınması gereken donelerden biridir. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri'ni oluşturan devletlerden biri olan Utah'ın kurucusu ve ezici çoğunluğunu oluşturan radikal bir din olması ve A.B.D içinde oldukça etkili kamuoyu oluşturma güç ve yeteneğine sahip olması bile başlı başına bir faktör olarak Mormonizm'in, bu ilgiyi hak ettiğine yeterli bir neden teşkil etmekle birlikte, gerek *Siyon Davası*, *Yeni Kudüs*, *Tanrısal Krallık* gibi doğrudan doğruya dünya düzenine yönelik siyasal yaklaşım ve müdahaleleri, gerekse küresel bir din olma iddiası ile hızla genişleme çabaları açısından dış

politikalarımızı belirleyen organlar tarafından kesinlikle görmezden gelinmemesi gereken bir din olduğu konusunda hiç bir kuşku bulunmamaktadır.

EK .

ÖRNEK ALINTILAR

MORMON' UN KİTABI

(THE BOOK OF MORMON)

“NEPHİ' IN İLK KİTABI”

(Hükümdarlığı ve Kutsal Hizmeti)

Lehi, karısı Sariah ve en büyük olandan başlayarak Laman, Lemuel, Sam ve Nephi'in hikayesi... İnsanlara günahlarını haber vermesinden dolayı onun hayatına kastetmeleri nedeniyle Tanrı, Lehi'ya Kudüs'ü terk etmesi konusunda uyarıda bulunur. Ailesiyle birlikte çöle doğru üç gün süren bir yolculuğa çıkar. Nephi, kardeşlerini alır ve Yahudilere ait kayıtların peşine düşerek, Kudüs'e geri döner. Bu, onların çektikleri acıların bir öyküsüdür. İsmail'in kız çocuklarını hanıma götürürler. Ailelerini de alarak çölün derinliklerine doğru yola çıkarlar. Şüphesiz ki bu kitap, onların çölde çektikleri sıkıntıların ve yolculuklarının istikametinin öyküsüdür. Büyük sulara ulaşırlar. Nephi'in kardeşleri, ona isyan ederler. Nephi onları şaşırtır ve bir gemi inşa eder. Buldukları yere “Bountiful” (Cömert) olarak adlandırırlar. Büyük suları geçerek vadedilmiş ülkeye (bugünkü Amerika Kıtasına) ulaşırlar. Bu Nephi'in öyküsüdür veya başka bir deyişle bu öyküyü ben (Nephi) kaydettim.

I. BÖLÜM' DEN

Nephi, halkının öyküsünü anlatmaya başlar. Lehi, ateşten muhteşem bir insan vizyonu görür ve bir kehanet kitabını okumaya koyulur. Tanrı'nın adını yadeder, Mesih'in dönüşünü müjdelir ve Kudüs'ün helakını haber verir. Bu yüzden Yahudilerden zulüm görür.

1. Ben, Nephi, iyi bir çiftten dünyaya geldim. Bu yüzden babamın bütün bilgeliğinden yararlanabildim. Yaşadığım günlerde pek çok acı olaylar görmekte birlikte, Tanrı'nın lütuflarına mazhar oldum. Evet, iyiliğin ve Tanrı'nın esrarının derin bilgisine kavuştuğum için, izlediğim yol ve yöntemlerin kaydını tuttum.

2. Evet, kavmimin öyküsünü, Yahudilerin bilgisi ve Mısırlıların dilinden oluşan babamın diliyle kaydettim.

3. Tuttuğum kaydın doğru olduğunu biliyorum. Bunu kendi ellerimle ve kendi bilgilerimle kaydettim.

4. Yahuda Kralı Zedekiah'ın hükümdarlığının ilk döneminde (ki o zaman babam Lehi, Kudüs'te ikamet ediyordu) nice peygamberler gelmiş ve insanlara günahlarından pişmanlık duyup tövbe etmelerini; aksi halde Kudüs'ün mahvolacağını haber vermişlerdir.

5. Bu yüzden vaki oldu ki, babam Lehi çıktı ve Tanrı'ya dualar ile yakardı. Hatta halkı için, yüreğinin bütün içtenliği ile yalvardı.

6. Ve vaki oldu ki, Tanrı'ya yakarış halinde iken, oraya ateşten büyük bir insan çıkageldi ve Lehi'ın karşısında bulunan kayalığın üzerine oturdu. Lehi çok şey gördü ve işitti. Gördüğü ve duyduğu şeyler karşısında sarsıldı ve vücudunu aşırı bir titreme sardı.

7. Ve sonra gördüğü Ruh ile kendinden geçmiş halde, Kudüs'teki evine döndü ve kendisini yatağına attı. Ruh ve yaşadığı şeyler benliğini bütünüyle kaplamıştı.

8. Gördüğü Ruh'un etkisiyle öyle bir vizyona sürüklendi ki, önünde göklerin açıldığını gördü. Sanki Tanrı, O'na şarkılar ve senalar yağdıran sayısız melekler ile sarılmış halde, tahtı üzerinde oturuyordu.

9. Ve vaki oldu ki, göklerden inen birini gördü. Öyle ki, ihtişamı gündüz vakti güneşin parıltısını yok ediyordu.

10. Ve sonra ışıltıları ile gökkubbenin yıldızlarını görünmez kılan diğer on iki kişinin onu izlediğini gördü.

11. Aşağı indiler ve yeryüzüne dağıldılar. İlki geldi ve babamın önünde durdu. Ve ona bir kitap verdi. Ve ona, kitabı okumasını emretti.

12. Sonra kitabı okurken Tanrı'nın ruhuyla doldu.

13. Kitabı okudu ve şöyle dedi: "Yazık, yazık! Kudüs'e çok yazık! Çünkü sizin kininizi gördüm." Evet, babam Kudüs'e dair çok şey okudu. Kudüs, halkıyla beraber helak olacaktı. Onlardan kimileri kılıç ile yok edilecek, kimileri de esir alınıp Babylon'a (Babil) götürülecekti.

III. BÖLÜM' DEN

Mısır'da bulunan Yusuf, vizyonda (rü'yet halinde) Nephi halkını gördü. Ahir Zaman peygamberi olan Joseph Smith'i, İsrailoğulları'nı azat edecek olan Musa'yı ve Mormon Kitabı'nın doğuşunu haber verdi.

1. "Ve şimdi sana sesleniyorum Joseph, benim son evladım!". Sen, benim nice acılar yaşadığım çölde dünyaya geldin. Evet, yüreğimin en büyük kederle dolu olduğu günlerde, annen seni karnında taşıyordu."

2. "Tanrı bu çok değerli toprakları, sana ve kardeşlerine bir miras ve sonsuza dek emin bir sığınak olmak üzere mübarek kılsın. Eğer böyle olursa, sen İsrail'in Kutsal Olanı'nın emirlerini yerine getirebilirsin."

3. “Ve Şimdi, Joseph! Elemlerimin ölünden çıkardığım son evladım! Tanrı seni sonsuza dek kutsasın. Zira senin soyun bütünüyle asla yok edilemeyecektir.”

4. “Bakın! Siz benim soyumun ürünlerisiniz. Ben ise esir olarak Mısır’a götürölmüş olan Yusuf’un torunuyum. Ve Tanrı’nın Yusuf ile yaptığı ahit gerçekten büyüktü.”

5. Bu yüzden Yusuf, Şüphesiz ki, yaşadığınız günü gördü. Ve Tanrı’nın vaadini işitti. Şöyle ki, Tanrı onun soyundan İsrail Evi’ne dosdoğru bir dal uzatacaktı. Bu Mesih değildi. Kırılacak bir dal olacaktı. Ancak Mesih’in ahir zamanda onlara beyan edecek, Tanrı’nın ahitleri ve kudretin ruhu içinde onları karanlıktan ışığa çıkaracak; evet, gizli karanlıktan ve esaretten aydınlık günlere çıkaracak biri olarak daima hatırlanacaktı.

6. Zira Yusuf, “Tanrım, benim soyum üzerinde, seçilmiş bir peygamberi yükseltecek!” diyerek gerçekten tanıklık etti.

7. Evet, gerçekten Yusuf Şöyle dedi: “Böylece Tanrı bana bildirdi ki, benim soyumdan seçkin bir peygamber çıkaracak ve benim soyum nezdinde yüksek bir saygınlığı olacak. Ve ona, senin soyun için ve onlar arasında büyük değeri olacak kardeşleri için, yapması gerekeni emredeceğim. Hatta onlara, senin babalarınla yaptığın ahitlerin bilgisini de getirecek.”

8. “Onu öyle bir emirle görevlendireceğim ki, ondan başka bir iş yapmayacak. Sadece verdiğim emri yerine getirecek. Ve benim emrimi icra etmekle meşgul olacağı için, katımdaki değeri çok büyük olacak.”

9. “Musa gibi değerli olacak, ki Musa’ya benim hakkım olan İsrail Evi’ni esaretten kurtarması için kendisini seçip öne ıkaracağımı söylemişim.”

10. “Ve Musa’yı, senin halkını Mısır’dan çıkarıp kurtarması için öne çıkaracağım.”

11. “Fakat senin soyundan bir peygamber çıkaracağım. Ve ona, senin nesline benim sözlerimi iletecek bir kudret bahşedeceğim. Ve onlara sadece sözlerimi iletmekle kalmayacak, aynı zamanda onları sözlerimin doğruluğuna ikna edecek.”

12. Tanrı, “Böylece senin soyunu yazacak; Yahuda’nın soyunu yazacak; bu senin soyun tarafından yazılacak; Yahuda’nın soyu tarafından da yazılacak ve bunlar, birlikte yanlış öğretilere ve tartışmalara karşı koyacak ve senin soyun arasında barışı tesis edecekler. Onları ahir zamandaki babalarının aklına ve benim ahitlerimin bilgisine ulaştıracaklar” dedi.

13. Tanrı, “Aralarında seni yenileyecek olan işim başladığı gün, Ey İsrail Evi, O, zayıflıktan kudrete kavuşturulacak” dedi.

14. Ve bu suretle, Yusuf yine haber verdi: “Bakın... Tanrı bu peygamberi kutsayacak. Ve onu yok etmek isteyenler şaşırıp kalacaklar. Tanrı’dan ve soyumdan aldığım bu vaat yerine getirilecek. Bakın! Bu vaadin gerçekleştirileceğinden eminim.”

15. “Ve onun adı, benim adımın ardından anılacak. Onun adı, babasının adından sonra gelecek. O, benim gibi olacak. Zira onun eliyle ve Tanrı’nın kudreti ile getirilecek olan gerçek, benim halkımı kurtuluşa ulaştıracak.”

16. Evet, Yusuf gelecekte böyle haber verdi: “Bundan eminim. Tıpkı Musa’nın vaadinden emin olduğum gibi ... Zira Tanrı bana, ‘Senin neslini sonsuza dek koruyacağım!’ demiştir.”

“III. NEPHİ”

XVIII. BÖLÜM’ DEN

İsa, Nephite halkı arasında sakramenti tesis eder. Daima onun adına ibadet etmeleri emredilir. Değerini düşünmeksizin onun etini yeyip - kanını içenlere lanet edilir. Ve İsa'nın talebelerine, Kutsal Ruh ile iletişim gücü verilir.

1. Ve vaki oldu ki, İsa, talebelerine kendisine biraz ekmek ve şarap getirmelerini emretti.

2. Ve onları getirmek üzere ayrıldıkları vakit, etrafındaki kalabalığa yere oturmalarını emretti.

3. Talebeler, ekmek ve şarapla geri döndüler.

4. Ekmekten yedikten sonra, oradaki topluluğa da vermelerini emretti.

5. Topluluk da yeyip doyduğu zaman, talebelerine şöyle dedi: “Bakın, şimdi içinizden biri seçilecek ve ona ekmeği parçalara ayırıp-kutsayarak kilisemin mensuplarına ve bana inanıp, benim adıma vaftiz edilen herkese sunma yetkisi verilecek.”

6. “Ve bunu, tıpkı benim ekmeği parçalara ayırıp kutsayarak sunduğum şekliyle gözetmeye devam edeceksiniz.”

7. “Ve bunu bedenimin hatırasını canlı tutmak için, size gösterdiğim şekilde yapacaksınız. Böylece, beni daima hatırlayarak ve Baba'mıza tanıklık etmiş olacaksınız. Beni sürekli gönlünüzde tuttuğunuz takdirde ise, ruhum her zaman sizinle birlikte olacak.”

8. Ve vaki oldu ki, İsa bu sözleri söylediği zaman, talebelerine şarap kupasını alıp içmelerini ve ardından içmeleri için oradaki topluluğa ikram etmelerini emretti.

9. Ve vaki oldu ki, şaraptan içtiler ve doydular. Sonra orada bulunan topluluğa sundular. Onlar da içtiler ve doydular.

10. Talebeler bunu yaptıktan sonra İsa onlara şöyle dedi: “Yaptığınız bu işten dolayı, kutsanmış bulunuyorsunuz. Zira bu, benim emirlerimin icrasındır ve benim emirlerimi yerine getirmeye gönüllü olduğunuza dair babamız nezdinde bir tanıktır.”

11. “Ve bu uygulamayı, günahlarınızdan pişmanlık duyarak, benim adıma vaftiz olan herkes için yapmayı sürdüreceksiniz. Ve bunu, sizler için döktüğüm kanımın hatırası için yapacaksınız. Ta ki, babamız nezdinde, beni daima hatırladığınıza dair tanıklık etmiş olur. Ve beni her zaman gönlünüzde tuttuğunuz vakit, ruhum sizinle birlikte olacaktır.”

12. “Ve size, bunları daima yapmanızı emrediyorum. Şayet bunları yaparsanız, kutsanacak ve benim kayalığıma sınımsız tutunmuş olacaksınız.”

13. “Ancak bunu ciddiyetle yapmayanlar benim kayalığıma değil, kumdan bir yapıya tutunmuş olacak. Ve üzerine yağmur yağıp sel geldiğinde veya rüzgar estiğinde yıkılacak ve cehennem onları yutmaya açık ve hazır bekleyecek.”

14. “Böylece, Baba'nın size bildirmemi istediği emirleri yerine getirmezseniz nedeniyle kutsanmaktasınız.”

15. “Size tam olarak şunu söylüyorum: Uyanık olmalı ve sürekli dua etmelisiniz. Öyle ki, şeytan sizi saptırmasın ve kendisine esir etmesin.”

16. “Tıpkı şimdi sizin aranızdayken dua ettiğim gibi, siz de, kilisemde ve pişmanlık duyarak benim adıma vaftiz edilenler arasında öyle dua etmelisiniz. Bakın! Ben ışığın kendisiyim. Sizler için bir örneğim.”

17. Ve vaki oldu ki, İsa bütün bu sözleri talebelerine söyledikten sonra döndü ve orada bulunan topluluğa şöyle dedi:

18. “Bakın! Size tam olarak şunu söylüyorum: Şeytanın tahrikine kapılmamak için daima gerçeği gözetmeli ve dua etmelisiniz. Zira şeytan, sizi saf dışı ederek denetim altına almak istemektedir.”

19. “Bu suretle, Baba’ya benim adıma daima dua etmelisiniz.”

20. “Benim adıma Baba’dan, vereceğine iman ederek doğru olan her ne isterseniz, o size verilecektir.”

21. “Aileniz içinde Baba’dan, benim adıma eşleriniz ve çocuklarınızın kutsanmasını isteyiniz.”

22. “Ve bakın! Sık sık bir araya geleceksiniz. Ve toplanacağınız vakit, size gelen hiç kimseyi geri çevirmeyeceksiniz. Onlara engel olmayacak ve onları bundan men etmeyeceksiniz.”

23. “Fakat onlar için dua edeceksiniz. Onları dışarı atmayacaksınız. Onlar size geldiği sürece, onlara benim adıma dua edeceksiniz.”

24. “Bu nedenle, tüm dünyayı aydınlatmak üzere ışığınızı yukarı kaldırınız. Bakın! Aslında yukarı kaldıracağınız ışık benim. O zaman gördüğünüz şey benim. Bakın ve görün ki, sizin için Baba’ya dua eden benim ve sizin hepiniz bana tanıksınız.”

25. “Görüyorsunuz ki, ben size uzaklaşmanızı değil, hissedebilirsiniz ve görebilesiniz diye bana yaklaşmanızı emretmiş durumdayım. Ve hatta aynısını dünyaya da göstereceksiniz. Her kim bu emrimi ihlal ederse o, vesveseye kapılmış olacaktır.”

26. Ve vaki oldu ki, İsa bu sözleri söyledikten sonra tekrar gözlerini seçmiş olduğu talebelerine çevirdi ve onlara şöyle seslendi:

27. “Bakın! Size kesinlikle söylüyorum ki, bu benim diğer emrimdir. Ve sonra babamın vermiş olduğu öteki emirleri yerine getirmek üzere ona dönmem gerekiyor.”

28. “Şimdi bakın! Bu, size verdiğim emirdir. Değerini bilmeksizin etimi yeyip – kanımı içen hiç kimseye yardım ederken eziyet etmeyeceksiniz.”

29. “Zira benim etimi ve kınımı değerini düşünmeksizin yeyip - içen kimseler, ruhlarına lanet doldurmuştur. Bu yüzden, benim etimi ve kanımı değerini düşünmeksizin yeyip-içen kimseyi gördüğünüz zaman, onu bundan men edin.”

30. “Ancak yine de, onu aranızdan söküp atmayın. Fakat ona yardımcı olun ve ona, Baba’ya yaklaşması için benim adıma dua edin. Olur da pişmanlık duyarak benim adıma vaftiz olursa, onu kabul edecek ve etimle kanım için ona yardımcı olacaksınız.”

31. “Fakat pişmanlık duymaz ise, benim halkımdan biri sayılmayacaktır. Zira o benim halkıma zarar verebilir. Bakın! Ben halkımı tanırım ve onlar numaralanmıştır.”

32. “Ancak yine de, onu sinagoglarınızdan veya tapınaklarınızdan atmayacaksınız. Onlara yardımcı olmayı sürdüreceksiniz. Zira siz bilmezsiniz. Ama olur da döner ve pişmanlık duyarlar ve içtenlik dolu yüreklerle bana gelirler ve ben onlara şifa veririm. Siz, onları kurtuluşa ulaştırmada birer vesilesiniz.”

33. “Bu yüzden, töhmet altında kalmayacak şekilde size verdiğim emirlere itaat edin.”

34. “Size bu emirleri, şimdiye dek aranızda sürüp gelen münakaşalardan dolayı veriyorum. Şayet bu münakaşalardan uzak durursanız, kutsanmışlardan olursunuz.”

35. “Ve şimdi Baba’ya gidiyorum. Zira, sizin hatırlığınız için babaya gitme vaktinin geldiği açıktır.”

36. Ve vaki oldu ki, sözlerini bitirdiği vakit, İsa, seçmiş olduğu talebelerinin hepsine elleriyle tek tek dokundu ve dokunduğu sırada onlarla konuştu.

37. Ve topluluk onun konuştuğu sözleri duymadı. Bu yüzden kayıt tutmadılar. Ancak talebeleri, onun Kutsal Ruh'a vermek için bahsettiği kudretin kaydını tuttular. Ve İsa onlara, Ahirette bu kaydın doğru olduğunu göstereceğini bildirdi.

38. Ve vaki oldu ki, İsa onların hepsine dokunduğu vakit, üzerlerine bir bulut geldi ve onları tamamen gölgeledi. Öyle ki, İsa'yı göremez oldular.

39. Bulut onları tamamen gölgelediği zaman, İsa onlardan ayrıldı ve gökyüzüne (Cennet'e) yükseldi. Ve talebeleri gördüler. Ve tekrar gökyüzüne yükselişinin kaydını tuttular.

BÜYÜK ÖDÜLÜN İNCİSİ

(THE PEARL OF GREAT PRICE)

“ABRAHAM”

IV. BÖLÜM' DEN

1. Sonra Tanrı şöyle dedi: “Haydi, aşağıya inelim.” Ve birlikte aşağı indiler. Onlar, yani Tanrılar, gökleri ve yerleri yarattılar ve düzene koydular.
2. İlk yaratıldığı vakit yeryüzü boş ve ıssızdı. Zira, onlar, üzerindikileri değil, yalnız yeryüzünü yaratmışlardı. Ve karanlık, derinlikleri kaplamış; Tanrılarının ruhu ise, suların yüzünde geziniyordu.
3. Ve onlar (Tanrılar) “Işık olsun!” dedi. Ve ışık oldu.
4. Ve onlar (Tanrılar), ışığı kapladılar ve ışık parladı. Ve onlar, ışığı karanlıktan ayırdılar.
5. Ve Tanrılar, ışığı gün olarak adlandırdılar. Ve karanlığı gece olarak adlandırdılar. Ve vaki oldu ki, akşamdan sabaha kadar geçen süreyi *gece*, sabahtan akşama kadar geçen süreyi de *gün* olarak adlandırdılar. Ve gece ile gündüzün bu şekilde adlandırılması ilk, ya da başlangıç oldu.
6. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Suların ortasında boşluk olsun ve suları sulardan ayırsın.”
7. Ve Tanrılar havanın oluşum emrini verdi. Öyle ki, bu emir, havanın altındaki suları, havanın üzerindeki sulardan ayırdı. Bu, onların emrettiği gibi oldu.

8. Ve Tanrılar havayı (uzay) *gökyüzü* olarak adlandırdılar. Ve vaki oldu ki, akşamdan sabaha kadar geçen zamanı *gece* olarak adlandırdılar. Ve vaki oldu ki, sabahtan akşama kadar geçen zamanı *gün* olarak adlandırdılar. Böylece, geceyi ve gündüzü ikinci kez adlandırmış oldular.

9. Ve Tanrılar, “Göğün altındaki sular tek bir yerde toplansın da, yer kurusun!” diye emir verdiler. Ve emrettikleri gibi oldu.

10. Ve Tanrılar, kuruyan toprağı yeryüzü olarak ilan ettiler. Ve suların toplandığı yerleri büyük sular olarak ilan ettiler. Ve Tanrılar, buna itaat edildiğini gördüler.

11. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Yeryüzünü çimenler bitirecek şekilde hazırlayalım. Çoğalıp gidecek sürüler, her yerde meyveler verecek meyve ağaçları hazırlayalım.” Ve istedikleri oldu.

12. Ve Tanrılar yeryüzünü kendi tohumlarından çimenler çıkaracak otlar, kendi türlerinde yavrular vererek çoğalacak sürüler ve kendilerinden sonra aynı cinsten meyveler veren ağaçlar türetecek olan ağaçlarla yeryüzünü bezediler. Ve Tanrılar, kendilerine itaat edildiğini gördüler.

13. Ve vaki oldu ki, Tanrılar günlerin sayısını belirlediler. Akşamdan sabaha kadar geçen zamanı *gece*, sabahtan akşama kadar geçen zamanı ise *gün* olarak adlandırdılar. Böylece, bu adlandırma üçüncü kez yapılmış oldu.

14. Ve Tanrılar, gökyüzünün boşluğunda ışıkları varettiler. Ve onların gündüzü geceden ayırmasını sağladılar. Ve onları, mevsimler, günler ve yıllar için birer işaret olmak üzere düzenlediler.

15. Ve onları gökyüzünün boşluğunda yeryüzünü aydınlatmak üzere hazırladılar. Bu onların istediği gibi oldu.

16. Ve Tanrılar iki büyük ışık hazırladılar. Daha kuvvetli olan ışık günü, daha zayıf olan ise geceyi yönetecekti. Ve daha zayıf olan ışık ile birlikte yıldızları da yerleştirdiler.
17. Ve Tanrılar onları (yıldızları) gökyüzünün boşluğuna, yeryüzüne ışık vermeleri, gündüzü ve geceyi yönetmeleri ve aydınlığın karanlıktan ayrılmasını sağlamaları için yerleştirdiler.
18. Ve Tanrılar bütün bunları, emrettikleri şekilde gerçekleşinceye dek izlediler.
19. Ve vaki oldu ki, akşamdan sabaha kadar *gece*, sabahtan akşama kadar da *gün* oluyordu. Ve bu, dördüncü kez gerçekleşiyordu.
20. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Haydi, hayat sahibi ve hareket eden çok sayıda mahlukları yetiştirecek olan suları ve göğün açıklarında ve yerin üstünde uçabilecek kuşlar vücuda getirelim.”
21. Ve Tanrılar suları, bol miktarda balinaları ve yerde hareket eden mahlukları ve kanatlı kuşları kendi türlerini devam ettirecek şekilde yaşamalarına yardımcı olmak üzere varettiler. Ve Tanrılar, emirlerine itaat edileceğini gördüler. Onların planları iyiydi.
22. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Onları kutsayacağız, verimli olup çoğalmalarını sağlayacağız, denizleri ve gölleri ikmal edecek ve kuşların yeryüzünde çoğalmalarını sağlayacağız.”
23. Ve vaki oldu ki, akşamdan sabaha kadar geçen zamanı *gece*, sabahtan akşama kadar geçen zamanı ise *gün* olarak adlandırdılar. Ve bu, beşinci kez oldu.
24. Ve Tanrılar yeryüzünü, kendileri gibi yavrular doğurarak çoğalacak varlıkları, sığırları, sürüngenleri ve diğer hayvanları yetiştirecek şekilde hazırladılar. Bunlar da emrettikleri gibi oldu.

25. Ve Tanrılar yeryüzünü, kendi türlerini üretecek hayvanlar, sığırlar ve yerde sürünen tüm mahlukları yaşatıp çoğaltacak şekilde düzenlediler. Ve Tanrılar, onların kendilerine itaat edeceğini gördüler.
26. Ve Tanrılar toplanarak danıştılar ve şöyle dediler: “Haydi, aşağı inelim ve kendi suretimizde insanı yaratalım. Ve de ona, denizde yüzen balıklar, havada uçan kuşlar, yerde gezen sığır ve benzerleri ve yerde sürünen tüm mahluklar üzerinde bir egemenlik baağışlayalım.”
27. Böylece Tanrılar, erkek ve dişi cinsleri ile kendi suretlerinde insanı yaratmak üzere aşağı indiler.
28. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Onları kutsayacağız.” Ve Tanrılar şöyle devam etti: “Biz onların meyvedar ve kalabalık olmalarını, yeryüzünü doldurmalarını ve ona hükmetmelerini; denizde yüzen balıklara, gökte uçan kuşlara ve yeryüzünde hareket eden tüm yaratıklara hakim olmalarını sağlayacağız.”
29. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Bakın, biz onlara bütün yeryüzünde türeyecek tohumları ile her sürüyü, üzerinde meyveleri ile her ağacı; evet, içinde tohumlarını taşıyan meyveleri ile ağaçları vereceğiz. Ve bunlar, onların yiyecekleri olacaktır.”
30. “Ve yeryüzünde bulunan bütün hayvanlara, gökte uçan bütün kanatlılara ve yerde sürünen her canlıya yiyecek temin etsin diye yeşillikleri var ettik. Ve bütün bunlar, böylece düzenlenecektir.”
31. Ve Tanrılar şöyle dedi: “Söylediğimiz herşeyi yapacak ve onları düzene koyacağız. Ve bakın, onlar bize çok itaatkar olacaklar.” Ve vaki oldu ki, akşamdan sabaha kadar geçen zamanı *gece* olarak adlandırdılar. Ve vaki oldu ki, sabahtan akşama kadar geçen zamanı *gün* olarak adlandırdılar ve onu, altıncı kez saydılar.

“MOSES”

VII. BÖLÜM' DEN

- 1- Ve vaki oldu ki, Enoş konuşmasına devam ederek şöyle dedi: “Babamız Adem bütün bunları öğretti. Çok sayıda insan onun sözlerine iman etti ve Tanrı'nın oğulları oldu. Pek çoğu ise, inanmadı. Onlar, günahları içinde çırpınıp durmakta ve korku ve acılar içinde Tanrı'nın şiddetli gazabının üzerlerine yağacağı günü beklemektedirler.”
- 2- Ve o günden itibaren gelecekte haber vermeye başlayarak halkına şöyle seslendi: “Yolculuğum sırasında Mahujah'ta durdum ve ağlayarak dualar ettim. Bunun üzerine gökten gelen bir ses şöyle dedi: “Dön ve Simeon Dağına git!”
- 3- “Ve vaki oldu ki, döndüm ve dağa yöneldim. Ve dağın üzerinde durduğum sırada, göklerin açıldığını gördüm ve nurla kaplandım.”
- 4- “Ve Tanrı'yı gördüm. Tanrı Önümde durdu. Tıpkı bir insanın diğer bir insanla konuştuğu gibi, benimle yüz yüze konuştu ve bana şöyle dedi: “Bak! Sana pek çok neslin gelip geçeceği yeryüzünü göstereceğim.”
- 5- “Ve vaki oldu ki, Shum vadisine baktım. Kuzeye baktığımda, çadırlar içinde yaşayan büyük bir halk gördüm. Bu, Shum'ın halkı idi.”
- 6- “Ve Tanrı tekrar bana baktı ve “Bak!” dedi. Ben Kuzeye baktım ve aynı şekilde, çadırlar içinde yaşayan Kenan halkını gördüm.”
- 7- “Ve Tanrı gelecekte haber vermeme istedi. Bunun üzerine, kalabalık Kenan halkına dikkatlerini çekerek, çok geçmeden Shum halkı ile bir savaşa gireceklerini ve sonradan yok olup gidecek olan Shum halkını şiddetle bozgun uğratacaklarını, daha sonra Kenan halkının kendi içinde ayrılıklara düşeceğini, yaşadıkları toprakların kuraklık ve kıtlıkla kavrulacağını ve orada Kenan halkından başka hiçbir halkın yaşamayacağını haber verdim.”

8- “Bakın! Tanrı orayı sıcaktan kavurarak lanetleyecek ve o lanet sonsuza dek Kenan diyarı üzerinde kalacak. Nitekim Kenan’ın bütün çocukları üzerine bir siyahlık çökmüş ve diğer tüm halklar arasında sefil ve aşağılık duruma düşmüşlerdi.”

9- “Ve vaki oldu ki, Tanrı, “Bak!” diye seslendi. Baktığımda, Sharon’un ülkesini, Enoş’un ülkesini, Omner’in ülkesini, Heni’in ülkesini, Shem’in ülkesini, Haner’in ülkesini, Hanannah’in ülkesini ve oralarda yaşayan bütün halkları gördüm.”

10- “Ve Tanrı bana şöyle dedi: “Orada yaşayan halka git ve tövbe etmelerini öğüt. Olur da onlara merhamet ederek helak etmekten vazgeçerim.”

11- “Ve bana onları, merhamet ve doğrulukla dolu olan Baba ve Oğul ile Baba ve Oğul’un kaydını taşıyan Kutsal Ruh adına vaftiz etmemi emretti.”

12- “Ve vaki oldu ki, Enoş, Kenan halkı dışındaki halkları tövbe etmeye davet etmeyi sürdürdü.”

13- “Ve Enoş’un imanı o kadar büyüktü ki, Tanrı’nın halkını çok iyi yönetti. Çok geçmeden düşmanları onlarla savaşmak için harekete geçti. Enoş, Tanrı’nın sözlerini söyledi. Bunun üzerine yeryüzü titredi, dağlar yerinden oynadı, onun emri ile nehirler tersine akmaya başladı, çöldeki arslanların kükremeleri duyuldu, yeryüzünün bütün halkları dehşete düştüler. Enoş’un sözlerinin ve Tanrı’nın ona bahsettiği dilin gücü olağanüstüydü.”

14- “O zaman, denizin derinliklerinden bir ülke çıktı. Bunun üzerine, Tanrı’nın halkına eziyet eden düşmanlar öylesine korkuya kapıldılar ki, buldukları yeri terk ederek kaçtılar ve uzaklarda saklanacak yer aramaya başladılar.”

15- “Ve o beldenin devleri de aynı korku içinde kıvrandılar. Ve Tanrı ‘ya karşı savaşan herkesin üzerine Tanrı’nın lanetleri yağdı.”

16- “Ve o günden itibaren, aralarında savaşlar ve kanlı düşmanlıklar eksik olmadı. Fakat Tanrı geldi ve kendi halkı ile oturdu. Ve onlar doğruluk içinde yaşadılar.”

17- “Tanrı korkusu bütün ulusların içine işledi. Tanrı’nın kendi halkı üzerindeki şanı çok büyük ve yüceydi. Ve Tanrı onların ülkesini kutsadı. Onlar dağlarda ve benzeri yüksek yerlerde kutsandılar ve mamur oldular.”

18- “Ve Tanrı, tek yürek ve tek akılla doğruluk içinde yaşamaları ve aralarında yoksul bulunmayacak kadar dayanışma halinde hareket etmeleri nedeniyle, kendi halkını SİYON olarak adlandırdı.”

19- Ve Enoş, doğruluk içinde kalarak, Tanrı’nın halkına gerçekleri anlatmaya devam etti . Ve yaşadığı zamanda vaki oldu ki, KUTSAL ŞEHİR, hatta SİYON olarak adlandırılan bir şehir kurdu.

20- Ve vaki oldu ki, Enoş Tanrı ile konuştu ve ona şöyle dedi: “Şüphesiz ki, SİYON güvenlik içinde sonsuza dek yaşayacaktır. Fakat Tanrı, ona şöyle cevap verdi: “SİYON’u kutsadım; onun dışında kalanları ise lanetledim.”

21- Ve vaki oldu ki, Tanrı Enoş’a yeryüzünün bütün sakinlerini gösterdi ve Enoş, zaman içinde Siyon’un gökyüzüne çekildiğini gördü. Ve Tanrı Enoş’a, “Gözlerin sonsuza dek benim ikametgahımın üzerinde olsun!” dedi.

22- Ve Enoş yeryüzünün diğer halklarına baktı. Onlar da Adem’in oğullarıydı. Onlar, Adem’in neslinden gelen insanların bir harmanı gibiydi. Yalnız Kabil’den türeyen nesil diğerlerinden farklıydı. Onlar *siyah*’tı ve diğerlerinin arasında yerleri yoktu.

23- Ve Siyon göklere çekildikten sonra, Enoş baktı ve bir an yeryüzünün bütün halkları gözünün önünde belirdi.

24- Ve bir çok nesiller gelip geçti. Enoş Tanrı’nın ve insanoğlunun şefkatli kollarında göklere çekilmiş, Şeytan’ın gücü tüm dünyayı sarmıştı.

25- Ve o, meleklerin Cennet'ten inmeye başladıklarını gördü. İnerken bir sesin onlara, "Yeryüzünün halkı üzerine inin!" dediğini işitti.

26- Ve Şeytanı gördü. Elinde büyük bir zincir taşıyordu ve o bütün yeryüzünü karanlıklarla kapladı. Başını kaldırdı ve bir kahkaha attı. Ve onun melekleri sevindiler.

27- Ve Enoş, meleklerin, Baba ve Oğul'un tanıklığını taşıyarak Cennet'ten çıktıklarını gördü. Ve kutsal Ruh, pek çoğunun üzerine indi. Ve onlar, göklerin kudreti ile Siyon'a çekildiler.

28- Ve vaki oldu ki, Göklerin Tanrısı insanların diğer kısmına baktı ve ağladı. Onun kaydını taşıyan Enoş, "Göklerin ağlaması ve dağlara yağmur dökülür gibi gözyaşı dökmesi nasıl bir şeydir!" dedi.

29- Ve Enoş Tanrı'ya, "Senin kutsal olduğunu ve sonsuzluktan gelip, sonsuzluğa gittiğini bile bile ağladığını görmek ne garip şey Tanrım!" diye seslendi.

30- Ve Enoş, Tanrı'ya şunları söyledi: "Dünyanın zerrelerini saymak mümkün müdür? Evet, sen bunun gibi daha milyonlarca dünya yarattın. Ve bütün bunlar, senin yaratıcı kudretinin sadece bir başlangıcı olacak. Perdelerin genişleyecek. Ve sen yine oradasın. Ve senin şefkatin oradadır. Ve sen adilsin, merhametlisin, sevgi dolusun."

“ABRAHAM” / VI. BÖLÜM’ DEN

1. Ve böylece, gökleri ve yeri ve onların sakinlerini yarattık.
2. Ve Tanrılar kendi aralarında şöyle dediler: “Tasarladığımız işi yedinci vakitte bitireceğiz ve yedinci vakitte, düşünüp yapmış olduğumuz bütün işlerden istirahat edeceğiz.”
3. Ve Tanrılar yedinci vakitte sonuca ulaştılar. Zira yedinci vakitte, evvelce birbirlerine danışarak yapmış oldukları bütün bu işlerden dinleneceklerdi. Ve onu (vakti / günü) kutsadılar. Ve böylelikle, yerleri ve gökleri kendi aralarında danışarak yaratma kararları gerçekleşmiş oluyordu.

ÖĞRETİ VE AHİTLER
(DOCTRINE AND COVENANTS)
SEÇMELER

“Doğrular dan saptıktan ve çektikleri pek çok sıkıntıdan sonra, bakın, ben Tanrınız peşlerine düşüp onları yoklayacağım. Kalplerini katılaştırmazlar ve bana karşı boyunlarını sertleştirmezlerse, doğru yola iletilecekler ve onları iyileştireceğim. Şimdi, size söylüyorum ve size söylediğim şeyleri, On İki Havariler’e de söylüyorum: “Ayağa kalkın ve yola koyulun. Haçınızı kaldırın. Beni takip edin ve benim sürümü besleyin. Kendinizi yüceltmeyin. Kulum Joseph’e asi olmayın.” Size sesleniyorum: “Şüphesiz ki, ben onunla birlikteyim ve elim onun üzerindedir. Ona ve o andan itibaren aynı zamanda size vermiş olduğum anahtarlar, ben gelinceye dek ondan alınmayacaktır.” (D&C 112:13-15)

“Kesinlikle...kesinlikle söylüyorum ki, siz küçük çocuklarsınız ve Baba’nın sizler için elinde ne büyük ödüller sakladığını ve sizler için neler hazırladığını şu ana kadar anlayabilmiş değilsiniz. Şimdi, her şeye tahammül edemezsiniz. Fakat rahat olun. Zira, sizi doğru olana kılavuzlayacağım. Tanrı’nın Krallığı, oradaki tüm güzellikler ve sonsuzluğun hazineleri sizlerindir. Ve her şeyi teşekkürle alan kişinin makamı çok görkemli olacaktır. Ve bu dünyanın nimetleri de ona verilecek, hatta yüze katlanarak verilecek ve ziyadesi de olacaktır.” (D&C 78:17-19)

“Size kesinlikle söylüyorum ki dostlarım, korkmayın. Yürekleriniz rahat ve huzurlu olsun; evet, sonsuza dek mutlu olun ve herşeye şükredin. Sizler Tanrı’ya sabırla hizmet etmeye devam edin. Zira dualarınız, Sabaoth’un Tanrısı’nın kulağına ulaşmış, onun mührü ve tanıklığı ile kaydedilmiş bulunmaktadır. Tanrı yemin ederek beyan etmiştir ki, onlar size bağışlanacaktır. Bu yüzden, sabit bir ahitle bunların iadesini size taahhüt etmektedir. Üstelik,

yaptığınız hizmetlerden dolayı çekeceğiniz acılar, alacağınız ödüllere ilave edilecektir. Bunu kendi adının şanı için taahhüt etmektedir...” (D&C 98:1-3)

“Benim için işkencelere maruz kalan ve inançla tahammül eden herkes, tüm hayatlarını benim hatırımı elde etmeye adanmaları istendiği halde, yine de büyük bir ihtişamı paylaşacaklardır. Burada, ölümden korkmayın. Zira bu dünyada, eksiksiz bir mutluluk olmayacaktır. Sizin mutluluğunuz, bende tamamlanacaktır. Bu nedenle, maddi bedeninizle ilgilenmeyin. Maddi bedeninizdeki yaşamla da ilgilenmeyin. Ancak, ruhla ve ruhun yaşamıyla ilgilenin. Daima Tanrı'nın hoşnutluğunu arayın ki, sabır içinde ruhunuzu ıslah ederek, sonsuz yaşamı kazanabilesiniz.” (D&C 101:35-38)

“Benim halkım her şeyde sınanmalıdır ki, kendileri için elimde tuttuğum görkemi ve hatta Siyon'un görkemini kazanmaya hazır hale gelsinler. İncancından dolayı cezalandırılmayı göze almayan kişi ise, benim krallığıma layık değildir. Bırakın, cahil olan kişinin, tevazu içinde Tanrı'ya kulluk etmek suretiyle, gözleri açılsın ve görebilsin. Kulakları açılsın ki, duyabilsin. Zira, benim ruhum dünyaya, mütevazi ve pişman olanları aydınlatmak ve inkarcıları kınamak üzere gönderilmektedir.” (D&C 136:31-33)

BİBLİYOGRAFYA

- ✓ Aktay, Yasin, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Ensar Neşriyat Ticaret A.Ş., İstanbul, Temmuz 2003
- ✓ Bowker, John (Ed), "*Mormons*" or "*The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints*", *The Oxford Dictionary of World Religions*, Oxford University Press, New York 1997
- ✓ Brandon S.G.F., "*Mormons*", *Dictionary of Comperative Religions*, London 1970
- ✓ Conference Report or Ensign, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, April- May-October-November, 1976-1984-1986-1987- 2001
- ✓ F. O'Dea, Thomas, *The Mormons*, The University of Chicago Press, Chicago , U.S.A. 1957
- ✓ *Gospel Principles*, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah, 1978-1979-1981-1985-198-1988-1992-1995-1997
- ✓ Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, "*Mormon*", Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. Ve San. A.Ş., İstanbul 1973, Cilt.10
- ✓ Guénon, René, *Kadim Bilimler Ve Bazı Modern Yanılgılar*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000
- ✓ Hansen, Klaus J., "*Joseph Smith*", *The Encyclopedia of Religion* (Ed. Mircae Eliade), New York 1987

- ✓ Hinnels John R.(Ed), "*Mormons*", *The Penguin Dictionary of Religions*, Penguin Books, New York 1984
- ✓ <http://ehostvgw5.epnet.com/getxml.asp?booleanTerm=Mormon&fuzyTerm=&resultSet-06.09.2002>
- ✓ <http://www.lsd.org/temples/chronological/0,11206,1900-1,00.html-15.09.2003>
- ✓ <http://www.mormon.org/learn/0,8672,1092-1,00.html-11.09.2003>
- ✓ <http://www:mormon.org/question/faq/category/answer/0,9777,1601-1-114-3.00.html-05.08.2003>
- ✓ L. Blomberg, Craig – E. Robinson, Stephen, *How Wide The Divide? A Mormon And An Evangelical In Conversation*, InterVarsity Press, Illionis 1997
- ✓ Lindsay, Jeff, *Another Introduction To The Book of Mormon*, [www.SacredTexts.Com / Mor / Index.Htm](http://www.SacredTexts.Com/Mor/Index.Htm), 22.01.2002
- ✓ Lund, David, <http://www.gospelcom.net/apologeticsindex/cpoint10-2.html-10.12.2002>
- ✓ Mauss, Armand L., *Sociological Perspectives on the Mormon Subculture*, Annual Reviews Inc., Utah 1984, Cilt 10
- ✓ Meydan Larousse, "*Joseph Smith*", Meydan Gazetecilik Ve Neşriyat Ltd. Şti., Cağaloğlu – İstanbul 1973, Cilt 11
- ✓ "*Mormon*", Milliyet Büyük Larousse, Milliyet Yayınları, İstanbul 1974, Cilt.16

- ✓ Philip, W. Goetz (Editor in Chief), *Hürriyet Ana Britanica*, “*Mormonlar*” Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopedia Britanica INC., İstanbul 1986-92-93, Cilt 23
- ✓ Pike, E.Royston, “*Mormon*”, *Encyclopedia of Religion and Religions*, London 1951
- ✓ Roberts, B.H.(Ed), *History of the Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints*, Salt Lake City 1902, Cilt.1, Böl.1-6-8
- ✓ Sears, Leslie, *Camera on the U.S.A.*, Eğitim Yayınları-Bilimsel Kitaplar Yayınevi, Çağaloğlu-İstanbul 1984
- ✓ Smith, Joseph, “*Introduction*”, “*The Book of Mormon*”, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah, U.S.A. 1981
- ✓ Smith, Joseph, Pearl of Great Price, The Church of Jesus Chrirt of Latter-Day Saints, Salt Lake City-Utah, U.S.A. 1928
- ✓ Sperry, Sidney B., *Doctrine and Covenants - A Book of Answers*, (Ed.) Hardshorn, Leon R.-Wright, Dennis A., Ostler Craig J., Deseret Book Company, Salt Lake City- Utah 1996
- ✓ Stanley, Schindler, (Editor İn Chief), “*Joseph Smith*”, *Grolier Universal Encyclopedia*, New York 1971, Cilt 13
- ✓ *Strengthen Your Brethren*, The Corporation of The President of The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, Salt Lake City, Utah 1991
- ✓ Tanner, Jerald – Tanner, Sandra, *The Changing World of Mormonism*, Moody Press, Chicago, U.S.A. 1980-1981
- ✓ *Teachings of Presidents of The Church Joseph F. Smith*, The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints Intellectual Reserve Inc., Salt Lake City, Utah 1998

- ✓ Tümer, Günay – Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997
- ✓ Walls, Andrew, “Christianity”, *A handbook of Living Religions*, Hinnels, John R.(Ed), Penguin Books, London 1991
- ✓ *Warsaw Signal*, April 15, Salt Lake City 1846
- ✓ Woodard, Reverend David, *Incorporated Catholic Truth Society*, London 1968

